

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI

ELEKTRİK
TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Dicle KAPÇI

ANKARA, 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI

ELEKTRİK
TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Dicle KAPÇI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan AYRANCI

ANKARA, 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK
ANABİLİM DALI**

Dicle KAPÇI

**ELEKTRİK
TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hasan AYRANCI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Prof. Dr. Hasan AYRANCI

.....

2- Doç. Dr. Süleyman YILMAZ

.....

3- Dr. Öğr. Üyesi Elif ŞEN

.....

Tez Sınavı Tarihi : 08.06.2021

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Hasan AYRANCI danışmanlığında hazırladığım “Elektrik Toptan Satış Sözleşmeleri” Ankara.2021, adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

02.07.2021

Dicle KAPÇI

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK ENERJİSİ KAVRAMI VE GENEL ÖZELLİKLERİ, ELEKTRİK PİYASASININ TARİHİ GELİŞİMİ, PİYASA FAALİYETLERİ VE LİSANS ALMA MECBURİYETİ

§1. ELEKTRİK ENERJİSİ KAVRAMI VE GENEL ÖZELLİKLERİ	5
I. Elektrik Enerjisi Kavramı.....	5
II. Elektrik Enerjisinin Genel Özellikleri.....	6
A. Genel Olarak	6
B. Mal veya Hizmet Niteliği	8
C. Kamu Hizmeti Niteliği	11
D. Evrensel Hizmet Niteliği	17
§ 2. TÜRKİYE’ DE ELEKTRİK PİYASASININ TARİHİ GELİŞİMİ	19
I. Elektriğin Tarihçesi	19
II. Elektrik Piyasası Kanunu Öncesi Dönem	20
III. Elektrik Piyasası Kanunu ve Reform Süreci.....	25
§ 3. ELEKTRİK PİYASASI FAALİYETLERİ VE LİSANS ALMA MECBURİYETİ	28
I. Piyasa Faaliyetleri	28
A. Üretim Faaliyeti.....	29
B. İletim Faaliyeti.....	34
1. Genel Olarak.....	34
2. Dengeleme ve Uzlaştırma Sistemi.....	37

3. Gerçek Zamanlı Dengeleme	40
C. Dağıtım Faaliyeti	42
D. Toptan Satış Faaliyeti	45
E. Perakende Satış Faaliyeti	47
F. Piyasa İşletim Faaliyeti	49
1. Genel Olarak	49
2. Gün Öncesi Planlama ve Gün Öncesi Piyasası	52
3. Gün İçi Piyasası	54
G. İthalat ve İhracat Faaliyeti	55
II. Lisans Alma Mecburiyeti	57
A. Lisans Kavramı	58
B. Lisansa İlişkin Esaslar ve Başvuru Şartları	58

İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK TEDARİK SÖZLEŞMELERİ VE TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

§4. ELEKTRİK TEDARİK SÖZLEŞMELERİ	61
I. Elektrik Tedarik Sözleşmelerinin Genel Özellikleri	61
A. Genel Olarak	61
B. İltihaki Sözleşme Niteliği Bakımından Değerlendirilmesi	62
C. Sözleşme Yapma Zorunluluğu Bakımından Değerlendirilmesi	63
II. Başlıca Elektrik Tedarik Sözleşmeleri	69
A. Piyasa Katılım Anlaşması	70
1. Genel Olarak	70
2. Piyasa Katılım Anlaşmasının Genel İşlem Şartları Çerçevesinde Değerlendirilmesi	72
B. Perakende Satış Sözleşmesi	74
C. Yan Hizmet Anlaşmaları	76

D. Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşmaları	77
E. İkili Anlaşmalar	79
§ 5. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ.....	83
I. Genel Olarak.....	83
II. Sözleşmenin Genel Özellikleri.....	85
A. Borç İlişkisinin Varlığı.....	85
B. İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Olması	86
C. Rızai Sözleşme Olması.....	88
D. Sürekli Borç Doğuran Sözleşme Niteliği	89
1. Dönüşümlü Borç İlişkisi Görüşü	90
2. Ard Arda Teslimli Borç İlişkisi Görüşü	91
3. Sürekli Borç İlişkisi Görüşü	92
E. Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Olması	94
III. Sözleşmenin Hukuki Niteliği.....	96
A. Satış Sözleşmesi Görüşü	97
B. Sui Generis Sözleşme Görüşü	99
IV. Sözleşmenin Tarafları.....	101
A. Satıcı.....	101
1. Üretim Şirketi	101
2. Tedarik Şirketi	102
a. Kamu Toptan Satış Şirketi	102
b. Özel Sektör Toptan Satış Şirketleri.....	103
B. Alıcı	103
1. Serbest Tüketici	104
2. Görevli Tedarik Şirketi.....	106
V. Sözleşmenin Unsurları	107
A. Elektrik Enerjisi Tedariki	107
B. Bedel.....	107

C. Tarafların Anlaşması	109
D. Bildirim Mecburiyeti	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN GENEL HÜKÜMLERİ, BORCA AYKIRILIK HALLERİ VE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

§ 6. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN GENEL HÜKÜMLERİ.....	110
I. Tarafların Karşılıklı Yükümlülükleri.....	110
A. Tedarikçinin Yükümlülükleri	110
1. Elektrik Sağlama Yükümlülüğü	110
2. Toptan Satış Sözleşmelerini Bildirim Yükümlülüğü.....	111
3. Tedarikçinin Dengesizlik Nedeniyle Oluşan Maliyetten Sorumlu Olması ...	113
4. Nakil Sebebiyle Oluşan Kaybı Karşılama Yükümlülüğü.....	113
5. Teminat Tamamlama Yükümlülüğü.....	114
6. Tüketici Adına Vergi veya Benzeri Mali Yükümlülükleri Yerine Getirme..	115
B. Alıcının Yükümlülükleri	116
1. Bedel Ödeme Yükümlülüğü	116
2. Serbest Tüketici Olma Şartını Sağlama Yükümlülüğü	118
3. Bir Önceki Tedarikçisine Karşı Yükümlülüklerini Yerine Getirdiğini Belgeleme	118
4. Teminat Verme Yükümlülüğü.....	119
5. Çok Zamanlı Ölçüm Yapabilen Sayaç Bulundurma	119
§ 7. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNDE BORCA AYKIRILIK	120
I. Borca Aykırılığa Bağlanan Genel Hükümler	120
A. Kusurlu İfa İmkansızlığı.....	121
B. Gereği Gibi İfa Etmeme	122
C. Temerrüt	123

II. Toptan Satış Sözleşmeleri Kapsamında Sorumsuzluk Anlaşmalarının Değerlendirilmesi.....	129
§ 8. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ	131
I. Kendiliğinden Sona Erme.....	131
A. Ölüm ya da Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi	131
B. İmkansızlık	132
II. Hukuki İşlem İle Sona Erme	135
A. Tarafların Anlaşması	135
B. Sözleşmenin Feshi	135
C. Zamanaşımı	137
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA	147
ÖZET	157
ABSTRACT	158

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AG	: Alçak Gerilim
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜİİBFD	: Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
AYM.	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
C.	: Cilt
D.	: Daire
DSİ	: Devlet Su İşleri
DUY	: Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği
E.	: Esas
EEF	: Elektrik Enerjisi Fonu
E.T.	: Erişim Tarihi
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPIAŞ	: Enerji Piyasaları İşletme A.Ş.
EPK	: 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
EPLY	: Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği
EPMHY	: Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği

EPTHY	: Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği
EPYHY	: Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği
EÜAŞ	: Elektrik Üretim A.Ş.
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HES	: Hidroelektrik Enerji Santrali
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İBK.	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHD	: İşletme Hakkı Devri
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
K.T.	: Karar Tarihi
kV	: Kilovolt
kW	: Kilowatt
kWh	: Kilowatt saat
m.	: Madde
MTA	: Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü
Mük.	: Mükerrer

MYTM	: Milli Yük Tevzi Merkezi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OG	: Orta Gerilim
osb	: Organize sanayi bölgesi
PMUM	: Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi
PYS	: Piyasa Yönetim Sistemi
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TEAş	: Türkiye Elektrik retim İletim A.ř.
TEDAş	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.ř.
TEİAş	: Türkiye Elektrik İletim A.ř.
TEK	: Türkiye Elektrik Kurumu
TETAş	: Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.ř.
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vd.	: Ve devamı
vb.	: Ve benzeri
W	: Watt
Y.	: Yıl
YG	: Yüksek Gerilim
YİD	: Yap–İşlet–Devret

GİRİŞ

Enerji, tüm devletler için gerek ulusal gerekse uluslararası alanda son derece önem arz eden bir etken olup, ülkelerin ekonomilerini ve uluslararası ilişkilerini etkileyerek dünya politikasının belirlenmesinde büyük bir role sahiptir. Tüm bu unsurlar, enerjiyi ülkeler bakımından en stratejik konulardan biri haline getirmektedir. Toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi için hayatın her alanında enerji kaynaklarına ihtiyaç vardır. Her geçen gün daha da artmakta olan dünya nüfusu ile birlikte enerjiye olan gereksinim de artmaya devam etmektedir.

Enerji sektöründe, diğer enerji türlerinden farklı olarak aynı anda ısı, ışık ve güç kaynağı olan elektrik enerjisinin yaygın kullanım alanının bulunması, onu diğer enerji türlerine göre daha önemli kılmaktadır. Toplum ihtiyaçlarının önceliği düşünülecek olursa elektrik enerjisinin gerek bireysel ihtiyaçların karşılanması gerekse de sanayi faaliyetlerinin yürütülmesi bakımından ilk sıralarda olacağı kuşkusuzdur.

Elektrik enerjisine olan talep, gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere tüm dünyada her geçen gün daha da artmaktadır. Günümüz teknolojik gelişmeleri ile birlikte elektrik enerjisinin dünya genelinde tüketimi gün geçtikçe artmaya devam etmektedir. Elektrik tüketiminin, ülkelerin ekonomik gelişmişliklerinin en önemli göstergelerinden biri olduğuna şüphe bulunmamaktadır. Toplumsal yaşamın her alanında ve neredeyse her anında ihtiyaç duyulan bir ürün olarak elektrik enerjisinin üretiminden tüketimine kadar tedarik zinciri son derece ciddi bir planlama, teknik bilgi ve finansman gerektirmektedir. Bu durum devletleri, istikrarlı ve mali açıdan güçlü bir sistem arayışına itmiştir.

Ülkelerin enerji politikalarının temelinde, sınırlı enerji kaynaklarının çeşitlendirilerek daha akılcı yöntemlerle kullanılması yatmaktadır. Bir başka deyişle, küresel ekonomik yapıda ülkelerin temel beklentisi, enerji ihtiyaçlarının en verimli şekilde ve en düşük maliyetle gerçekleştirilmesidir. Artan dünya nüfusu ile birlikte

elektriğe olan talebin artması neticesinde elektrik enerjisinin arzında yaşanan sıkıntılara çözüm getirmek adına elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması ve özel sektöre açılması gibi çözümler gündeme gelmiştir. OECD ülkeleri başta olmak üzere, neredeyse tüm dünya ülkeleri, dikey bütünleşik sistemden vazgeçerek, sektörün fonksiyonlara göre ayrıştırılması yoluna gitmiştir. Bu sayede, elektrik arzının rekabet ortamında sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 1980’li yıllardan itibaren, birçok ülke gibi ülkemizde de elektrik sektörünün yeniden yapılandırılması ve özel sektör tarafından finanse edilmesi hedeflenmiştir.

Elektrik sektörünün serbestleştirilmesi uzun yıllardır üzerinde çalışılmakta olan bir konudur. Elektrik sektöründe yeniden yapılandırmanın temelinde verimliliğin artırılarak maliyetin düşürülmesi yatmaktadır. Ayrıca, sektöre rekabetin getirilmesi ile tüketiciye tedarikçisini seçme serbestisinin sunulması gibi esaslar bulunmaktadır. 1980’li yıllardan sonra elektrik sektörü gibi doğal tekel niteliğindeki sektörlerde devletin doğrudan müdahalesinden ziyade regülasyon söz konusu olmuştur. Regülasyon, rekabete açık olmayan alanlarda maliyetleri ve fiyatları kontrol eden bir mekanizmadır. Burada devletin rolü, kamusal hizmetleri yürütmekten ziyade faaliyetlerin yürütülmesinde hakemlik görevi üstlenmektir. Bu doğrultuda, birçok ülkede devletin ekonomide üretici değil, düzenleyici rol oynamaya başladığı görülmektedir.

Elektrik endüstrisinin uluslararası alanda yeniden yapılandırılması çalışmalarına paralel olarak 2001 yılında 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çıkarılmıştır. Kanun’ un amacı, elektriğin yeterli, güvenilir ve zamanında sağlanmasıdır. Bununla birlikte, düşük maliyetli olması ve çevresel etkisinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Elektrik Piyasası Kanunu ile elektrik piyasasında özelleştirme yoluna gidilmiş ve piyasanın dikey bütünleşik yapısı ayrıştırmaya dönüştürülmüştür. Bununla birlikte, yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında rekabete açılabilen elektrik piyasası faaliyetleri rekabete açılırken rekabete açılmayanlar regülasyona tabi tutulmuştur.

Ülkemizde, elektrik enerjisinin tedarikinde sürekliliği sağlayacak, istikrarlı ve mali açıdan güçlü sistemlerin oluşturulması için bu süreçte birçok kanun yürürlüğe girmiştir. 4628 sayılı Kanunu’ nun ihtiyacı karşılamada yetersiz kaldığı anlaşıldığından, 2013 yılında 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bununla birlikte, ikincil mevzuatta da son derece köklü değişiklikler yapılmasına gereksinim duyulmuştur. Bu kapsamda yapılan kanuni düzenlemelere çalışmamızda ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Bilindiği üzere elektrik enerjisinin üretiminden tüketime sunuluncaya kadar geçmesi gereken birçok aşama bulunmaktadır. Elektrik enerjisi üretim tesislerindeki birincil kaynaklar kullanılarak üretilmekte olup iletim sistemine aktarılmakta ve oradan da tüketicilerin kullanımına sunulmak üzere dağıtım sistemine verilmektedir. İşte bu süreçteki tüm faaliyetler başlı başına bir inceleme konusu olup bazıları rekabetçi piyasa yapısına uygunken bazıları değildir.

Çalışmamızın konusu elektrik enerjisinin toptan satışı olup bu kapsamda “*toptan satış sözleşmeleri*” ele alınacaktır. Çalışmamızda esas olarak elektrik tedarik sözleşmeleri başlığı altında elektriğin toptan satışı ve ikili anlaşmalar incelenmiştir. Toptan satış sözleşmeleri de özünde bir ikili anlaşma olduğundan öncelikle ikili anlaşmalar, genel olarak ele alınmış daha sonra elektrik toptan satış sözleşmeleri değerlendirilmiştir. Ayrıca toptan satış sözleşmesi dışında da belli başlı sözleşme türlerine yer verilmiştir.

Elektrik tedarik sözleşmeleri ele alınmadan önce, birinci bölümde sözleşmenin asli konusunu teşkil eden elektrik kavramının açıklanması, genel özelliklerinin ortaya konulması ve bu doğrultuda hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Elektrik tedarik sözleşmelerinin daha iyi anlaşılabilmesi için elektrik enerjisinin mal veya hizmet niteliğinin tespiti son derece önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Türk Medeni Kanunu başta olmak üzere kanunlarımızda yer alan düzenlemeler kapsamında elektriğin niteliğine

ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca kamu hizmeti ve evrensel hizmet kavramları bakımından ayrıntılı olarak ele alınmış ve bu konudaki yaklaşımlara yer verilmiştir. Elektrik Piyasası Kanunu’ nda düzenlenmiş olan piyasa faaliyetleri ve piyasada faaliyet gösterebilmek için zorunlu olan lisans kavramı ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, elektrik tedarik sözleşmelerini daha iyi kavrayabilmek adına öncelikle Türk Borçlar Kanunu Genel Hükümler kapsamında, sözleşmelerin genel özellikleri incelenmiştir. Ayrıca elektrik tedarik sözleşmelerinin hukuki nitelikleri değerlendirilmiş ve bu doğrultuda ortaya atılan çeşitli görüşlere yer verilmiştir. Elektrik piyasasında karşımıza çıkan ve bir kısmı kanunda düzenlenmiş olan diğer sözleşme türlerine de konumuzla ilgili oldukları ölçüde değinilmiştir. Daha sonra, toptan satış sözleşmelerinin ayrıntılı incelenmesine geçilmiş, sözleşmenin genel özellikleri, unsurları, tarafları ve hukuki niteliği ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, toptan satış sözleşmelerinin genel hükümleri kapsamında tarafların karşılıklı yükümlülükleri incelenmiştir. Ayrıca sözleşmelerin sorumsuzluk anlaşmaları bakımından değerlendirilmesine yer verilmiş, borca aykırılık halleri ve sözleşmenin sona erme şekilleri incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRİK ENERJİSİ KAVRAMI VE GENEL ÖZELLİKLERİ, ELEKTRİK PİYASASININ TARİHİ GELİŞİMİ, PİYASA FAALİYETLERİ VE LİSANS ALMA MECBURİYETİ

Ş1. ELEKTRİK ENERJİSİ KAVRAMI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

I. ELEKTRİK ENERJİSİ KAVRAMI

Elektrik enerjisi, birincil enerji kaynaklarından olan su, kömür, doğal gaz, rüzgar ve güneş gibi enerji kaynaklarının üretim tesislerinde değişime uğramasıyla elde edilen bir enerji türüdür¹. Doğada kendiliğinden bulunmamaktadır.

Niteliklerinin değiştirilebilmesi özelliği bakımından iki tür enerji kaynağı vardır. Bunlar, birincil ve ikincil enerji kaynaklarıdır. Doğada kendiliğinden bulunan kaynaklar birincil enerji kaynakları olarak adlandırılır. Bu kaynakların, yalnızca bulunduğu yerden çıkarılması veya dağıtımının yapılması için çeşitli faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır². Kömür, doğalgaz, rüzgar ve güneş bu tür enerji kaynaklarındandır. Bunların, belirli işlemlere tabi tutulması neticesinde ikincil enerji kaynakları ortaya çıkmaktadır.

¹ **GRUNWALD**, Jürgen, Das Energierecht der Europäischen Gemeinschaften Grundlagen-Geschichte-Geltende Regelungen, Berlin 2003, s.74; **WEBER**, Rolf H./**KRATZ**, Brigitta, Elektrizitäts-Wirtschaftsrecht, Bern 2005, s.11; **CENGİZ**, Sibel, Türkiye’ nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma, Yönetim Bilimleri Dergisi, C.4, S.1, 2006, s. 130; **YAVUZ**, Mustafa, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri-Özellikle İkili Anlaşmalar-, İstanbul 2011, s.15-16; **AKER**, Halit, “Perakende Elektrik Satımıyla İlgili Mevzuata Genel Bir Bakış ve Borcunu Ödemeyen Abonenin Elektriğinin Kesilmemesine İlişkin Bazı Yargıtay Kararları Hakkında Değerlendirmeler”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.3, S.2, s.2.

² **AYRANCI**, Hasan, “Hatta Bağlı Enerji Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu- 1926’dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku, C. II, Ankara 2017, s.1071-1096, s.1073.

Bu bağlamda, birincil enerji kaynaklarının üretim sürecinden geçirilmesi sonucunda elde edilen bir ticari ürün olduğu anlaşılmaktadır³. Elektrik üretimi, başka bir formda bulunan enerjinin elektriğe çevrilmesi işlemidir⁴.

II. ELEKTRİK ENERJİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

A. Genel Olarak

Elektriğin kullanım alanlarının çeşitliliği, onun insan hayatındaki yerini daha da önemli kılmaktadır. Aynı anda hem ısı hem de ışık sağlayabilmesi sebebiyle hayatın her alanında ihtiyaç duyulan bir üründür. Elektrik, üretildiği anda tüketilmesi gereken ve kural olarak fiziken depolanması mümkün olmayan bir enerji türüdür⁵. Kural olarak, depolanamasa da günümüzde güneş panelleri ve çeşitli piller sayesinde depolanabilmesi mümkündür⁶. Elektriğin depolanma imkanı bulunmadığı için üretilen ve tüketilen

³ GÖNEN, Yakup, Türkiye’ de Elektrik Kamu Hizmetinin Yürütülmesini ve Lisans Usulü, Ankara 2011, s.9; YAVUZ, s. 18.

⁴ ASLAN, Yılmaz/ KATIRICIOĞLU, Erol/ ALTINAY, Galip/ ARDIYOK, Şahin/ ILICAK, Ali/ GÜLTEKİN, Banu/ ÖNAL, Emre/ AKÇAOĞLU, Can, Enerji Hukuku, C.I, s.283; AYRANCI, Hasan, Enerji Sözleşmeleri, Ankara 2010, s.58.

⁵ AYRANCI, s.45; ASLAN/ KATIRICIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.297; ÖZEL, Çağlar/ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G./ ÖZEL, Fatma, “Elektrik Piyasalarında Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler”, Yaşar Üniversitesi Dergisi, C.8, S. Özel, 2013, s.2078; DALKA OKUMUŞ, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Ankara 2018, s.86; GÖNEN, s.10; ÖCAL APAYDIN, Bahar, “Elektrik Enerjisi Nakil Hatlarının Yol Açtığı Zarardan Sorumluluk”, SÜHFD, C.27, S.2, 2019, s.308; TARAKÇI, Aydın, Elektrik Dağıtım Faaliyetinde Tarife Düzenlemelerinin İncelenmesi, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2010, s.3; ARSLAN, Said, Elektrik Enerjisi Sektöründe Serbestleşme, Yeniden Yapılanma, Özelleştirme Uygulamaları ve Dünya Örnekleri, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2008, s.21.

⁶ **Enerji depolama** işlemi bir cihaz veya depolama ortamı içerisinde enerjinin kimyasal, elektriksel veya ısı gibi farklı formlarda saklanmasıdır. **Elektrik enerjisi depolama** işleminde [kondansatörler](#) plakaları arasındaki yalıtkanın [dielektrik katsayısına](#) bağlı olarak değeri değişen elektrik yükünü depo edebilir ve bu özelliği ile küçük bir [pile](#) benzetilebilir. Elektrik enerjisi depolama işlemi için bakınız; https://tr.wikipedia.org/wiki/Enerji_depolama#:~:text=Elektrik%20enerjisi%20depolama%20i%C5%9Fleminde%20kondansat%C3%B6rler,s%C3%BCrede%20y%C3%BCk%C3%BC%20depolar%20ve%20dolur. Ayrıca elektrik enerjisi depolama yöntemleri için bkz. ÖĞÜNLÜ, Bilal, Elektrik Piyasasında Talep

miktarın birbiri ile dengede olması gerekmektedir⁷. Elektrik enerjisi tüketiminin saatlere, günlere, aylara ve hatta mevsimlere göre farklılık göstereceği göz önüne alındığında arz ve talebin dengelenmesi ciddi bir sistem işletmeciliği gerektirmektedir. Bu doğrultuda, talebin artması durumunda ek üretim tesislerinin devreye sokulması ve talebin azalması durumunda da yeteri kadar üretim tesisinin devreden çıkarılması gerekmektedir⁸. Yine, kural olarak depolanamayan bir ürün olması sebebiyle nakil işlemi, elektrik enerjisi için son derece önem arz etmektedir⁹.

Elektrik homojen yapıda olan bir enerji türüdür¹⁰. Buna göre, elde edildiği kaynak değişse bile niteliği değişmez. Tüketiciler tarafından kullanılan elektriğin hangi üretici tarafından üretildiğinin tespiti mümkün değildir¹¹. Bu bağlamda elektrik piyasası, piyasada rol alan teşebbüsler arasındaki koordinasyon ve hakim durumun tespit edilmesi gibi problemler bakımından riske açık hale gelmektedir¹².

Yönetimi (Load Management) Uygulamaları ve Analizler, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2006, s.31-33; Güneş enerjisinin güneş pilleri sayesinde depolanabilmesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. ÜNAL, Erol, Elektrik Piyasaları İçerisinde Toptan Satış Piyasalarının Yeri ve Yenilenebilir Enerji Üretiminin Bu Piyasa İçerisinde Değerlendirilmesi, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2006, s.40-44; ADAÇAY, Funda Râna, “Türkiye İçin Enerji ve Kalkınmada Perspektifler”, AÜİBF Dergisi, C.6, S.2, Temmuz 2014, s.99.

⁷ GRUNWALD, s.74; WEBER/KRATZ, s.11; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL s.2078; YAVUZ, s.18; GÜRBÜZ, Emine, Elektrik Piyasasında Tedarikçinin Değiştirilmesi: Kavramsal Analiz, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2014, s.32.

⁸ **Yük Alma:** Dengeleme ve Uzlaştırma Mekanizmalarında bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda üretimini artırarak ya da tüketimini azaltarak sisteme enerji satması. **Yük Atma:** Dengeleme ve Uzlaştırma Mekanizmalarında bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda üretimini azaltarak ya da tüketimini artırarak sistemden enerji alması.

⁹ ÖCAL APAYDIN, s.308.

¹⁰ **Homojen olma özelliği ya da durumu;** yapı boyunca düzenli yapıya sahip olan anlamına gelmektedir. Elektriğin her noktada aynı güce ve aynı yöne sahip olması, düzenli elektrik alan her noktada aynı fiziksel özelliğe sahip olmasıdır.

¹¹ AYRANCI, s.46; YAVUZ, s.19; ÖCAL APAYDIN, s.309.

¹² Rekabet Kurumu, Elektrik Toptan Satış ve Perakende Satış Sektör Araştırması Raporu, Ocak 2015, s.44. Bkz. <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/sektor-raporlari/10-elektrik-toptan-sati> (E.T., 28.02.2021)

Elektriği diğer enerji kaynaklarından ayıran özelliklerinden biri de aynı anda hem ısı ve ışık, hem de güç üretebilmesidir¹³. Gerek meskenlerde tüketicinin gereksinimlerini karşılaması, gerekse de tüm ticari ve sınai faaliyetlerin girdisi olması sebebiyle elektrik, toplum yaşamının en önemli ihtiyaçlarından¹⁴. İkamesi tam olarak mümkün olmayan ve bu sebeple talep-fiyat esnekliği düşük olan bir üründür¹⁵. Tüketicilerin fiyat artışına karşı tepkilerinin anlık olması beklenemez¹⁶. Çünkü elektrik zaruri bir ihtiyaçtır. Bu sebeple, fiyatının artması talebi çok fazla etkilememektedir.

B. Mal veya Hizmet Niteliği

Elektrik tedarik sözleşmelerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve uygulanacak kural veya ilkelerin tespiti bakımından, öncelikle elektrik enerjisinin mal veya hizmet niteliğinin ve kamu hizmeti niteliği bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekmektedir¹⁷.

Elektrik temini için kişiler arasında akdedilen sözleşmeler ile ilgili herhangi bir ihtilaf çıkması durumunda öncelikle sözleşmeye başvurulur. Ancak ihtilafın çözümünde sözleşmenin yetersiz kaldığı durumlarda, uyuşmazlığın hangi kanun hükümlerine göre

¹³ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜLTEKİN/ÖNAL/AKÇAOĞLU, s.2; ÖCAL APAYDIN, s.308; AKER, s.2.

¹⁴ GÖNEN, Yakup, “Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, Y.2010, S.2, s.376.

¹⁵ Ekonomide [talebin fiyat esnekliği](#); Bir mal veya hizmet için mümkün olan fiyatta ortaya çıkan bir değişmeye, o mal ya da hizmet talep miktarının ne yönde ve ne oranda tepki verdiğini açıklar. Fiyat esnekliği, malın talep edilen miktarının, fiyattaki değişimlere yüzde kaçlık tepki vereceğini ortaya koyar. Mal veya hizmetlerin ikame edilebilir olup olmaması talebin fiyat esnekliğini belirleyen unsurlardan biridir. Bir mal veya hizmet için ikame edilebilir mallar veya hizmetler varsa ve bunların ne derece kolay ikame edebiliyorsa, o mal veya hizmetin esnekliği o kadar çok olur. "Elektrik" için talebin fiyat esnekliği inelastiklidir. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Esneklik_\(ekonomi\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Esneklik_(ekonomi)) (E.T., 30.01.2021).

¹⁶ CENGİZ, s.127; YAVUZ, s.19; ARSLAN, s.21.

¹⁷ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.284; DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR, Özlem, “Elektriğin Hukuki Mahiyeti”, EÜHFD, C.XV, S.3-4, Y.2011, s.250.

eşyalar ve doğal güçlerin oluşturduğu anlaşılmaktadır²². Hakimiyet kurmaya elverişli, elektrik ve atom enerjisi gibi doğal güçlerin, taşınır eşya hükmünde sayılacağı açıktır²³. Her ne kadar elektriğin üretiminde kullanılan güneş, su, rüzgar gibi birincil nitelikteki enerji kaynakları, edinmeye elverişli değilse de elektriğin kendisi elverişlidir²⁴.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun' a göre mal ve hizmetlere ilişkin hükümler farklı düzenlenmiştir. TKHK m. 3' te mal ve hizmet tanımı yapılmış, ancak elektriğin hukuki niteliğine dair bir ibareye yer verilmemiştir²⁵. Ancak bir görüşe göre²⁶, TKHK' da elektrik kavramı özel olarak sayılmış olmasa da “*mal satışı*” dışındaki her şey “*hizmet*” tanımına sokulduğundan, elektriğin mal olmasa da hizmet kavramı kapsamına gireceği savunulmaktadır. Bu sebeple, elektrik kesintisi veya voltaj dalgalanmaları durumunda oluşacak zararlar da bu kanun kapsamında değerlendirilebilecektir. Keza Yargıtay içtihatlarına göre, taraflar arasındaki elektrik satışı TKHK kapsamında değerlendirilmektedir²⁷.

²² **GÜVEN**, Kudret Ertaş, “Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği”, Ankara Barosu Dergisi, 1984/2, Ankara 1984, s.231-232; **OĞUZMAN**, Kemal/**SELİÇİ**, Özer/**OKTAY ÖZDEMİR**, Saibe, Eşya Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2015, s.738; **SİRMEN**, s.5; **ARAL**, Fahrettin/**AYRANCİ**, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara 2018. s.73; **AYRANCİ**, Hattat Bağlı, s.1077; **ZAPATA**, Tan Tahsin, Medeni Hukuk, Ankara 2021, s.565; **CİVAK ERDAŞ**, Dilek, Elektrik Piyasasında Tesislerin Mülkiyet Sorunları, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2012, s.7.

²³ **SİRMEN**, s.12; **OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR**, s.738; **ESENER/GÜVEN**, s.46; **ARAL/AYRANCİ**, s.73; **CAN**, s.32; **GÖNEN**, s.11; **ZEVKLİLER**, Aydın/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2016, s.57; **AYDOĞDU**, Murat/**KAHVECİ**, Nalan, Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Sözleşmeler Hukuku, Ankara 2017, s.106; **AKER**, s.2.

²⁴ **YAVUZ**, s.150; **CAN**, s.32.

²⁵ **AYRANCİ**, s. 146; **DÖĞERLİOĞLU İŞIKSUNGUR**, s.259.

²⁶ **ASLAN/KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.295; **AKER**, s.4.

²⁷ Yargıtay 13. HD., T. 04.05.2004, E. 2004/4334, K. 2004/6637 sayılı Kararı' na göre; “...somut uyuşmazlıkta davacı-karşı davalı TEDAŞ'ın davacı-karşı davalıya elektrik hizmeti sattığı ve taraflar arasındaki ilişkinin 4077 sayılı yasa kapsamında kaldığı anlaşılmaktadır.”; Yargıtay 13.HD., T.17.02.2010, E. 2009/16234, K. 2010/1965 sayılı Kararı ' na göre; “...davacı ile davalılar arasındaki

Türk Borçlar Kanunu m.209/I' e bakıldığında, taşınmaz satışı dışında kalan tüm satış işlemlerinin taşınır satışı kapsamında kabul edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, doğal güçler de taşınır mal satışının konusunu oluşturmaktadır. Türk Hukuku' nda elektriğin taşınır mal olarak kabul edildiği ve taşınır mal mülkiyeti konusu teşkil ettiği kabul edilmektedir²⁸. Zira ekonomik değeri olan her türlü malın satış sözleşmesine konu olabilmesi mümkündür²⁹.

Türk Ceza Kanunu' nda elektrik, mal olarak kabul edilmekte ve hırsızlık suçunun konusunu teşkil etmekte iken 2012' de yapılan bir değişiklikle sahibinin rızası olmadan ve miktarın belirlenmesine engel olacak şekilde tüketimi *“karşılıksız yararlanma suçunun”* konusunu oluşturur³⁰.

Doktrinde hakim görüşe göre, elektriğin mal niteliği taşıması ile birlikte fiziki bir varlığa sahip olması, dokunulabilir ve üretenen ayrılabilir olması, onun hizmet kavramından ayrılmasına yarayan en temel özelliklerindendir³¹.

C. Kamu Hizmeti Niteliği

Toplumun müşterek ve zorunlu ihtiyaçlarının giderilebilmesi için, devlet eliyle yürütmesi gereken birçok faaliyet bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin konusunu genel olarak, kamu hizmetinin yürütülmesi oluşturmaktadır³². İdare hukukunun temel kavramlarından olmasına rağmen, kamu hizmetinin Anayasa' da veya yasalarımızda herhangi bir tanımı

“elektrik enerjisi ve su” satımına ilişkin abonelik sözleşmeleri nedeniyle taraflar arasındaki ilişkinin 4077 sayılı yasa kapsamında kaldığı anlaşılmaktadır.”, www.corpus.com.tr (E.T., 22.01.2020).

²⁸ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.297; AYRANCI, s.145; CAN, s.33; CİVAK ERDAŞ, s.7; AKER, s.3.

²⁹ AYRANCI, s.146.

³⁰ CİVAK ERDAŞ, s.7.

³¹ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.297; AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1080.

³² GÖNEN, s.5.

bulunmamaktadır³³. Doktrinde de kamu hizmetinin tanımı üzerinde tam anlamıyla uzlaşıya varıldığı söylenemez. Bu sebeple kavram olarak, birtakım ölçütler veya yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Kamu hizmetinin açıklanmasında ortaya çıkan başlıca yaklaşımlar objektif ve subjektif yaklaşımlar olsa da bazı yazarlar bu yaklaşımlara ek olarak iktisadi yaklaşımı da saymaktadır³⁴.

Doktrinde genel kabul gören subjektif yaklaşıma göre, kamu hizmetinin tespit edilebilmesi için belirleyici ilk etken kanun koyucunun iradesidir³⁵. Gerçekten de bazı yazarlar³⁶, kamu hizmeti için objektif bir kriterin belirlenemeyeceğini, yalnızca günün şartlarına göre ve subjektif kriterlerle bir mal veya hizmetin sağlanmasının kamu hizmeti olarak sayılabileceğini ileri sürmektedir. Danıştay, bir kararında kanun koyucunun gerekli durumlarda, herhangi bir alanda kamu hizmeti tesis etmesinin mümkün olduğuna hükmetmiştir³⁷. Geçmişte kamu hizmeti olarak değerlendirilip devlet eliyle yürütülen bazı hizmetlerin şu anda özel sektör eliyle yürütülmekte olduğu ortadadır³⁸. Keza bazı

³³ **GÜNDAY**, Metin, İdare Hukuku, Ankara 2015, s.330; **GÖZÜBÜYÜK**, Şeref/**TAN**, Turgut, İdare Hukuku, Genel Esaslar, C.I, s.552; **TAN**, Turgut, İdare Hukuku, s.355; **ERGÜN**, Çağdaş Evrim, Elektrik Piyasasında Kamu Hizmeti, Ankara 2010, s.1.

³⁴ **ORAK**, Cem Çağatay, “Kamu Hizmeti: Tabula Rasa Avrupa Birliği Süresinde Nasıl Doldurulacak?”, TBB Dergisi, S.68, 2007, s.169; **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.284; **ÖZCAN**, Elvin Evrim, İdare Hukuku Açısından Türkiye’ de Elektrik Sektörünün Regülasyonu ve Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Güney Amerika Uygulamaları, Ankara, 2010, s.6; **ZEYBEK CEBECİ**, Ebru, “Türk İdare Hukukunda Kamu Hizmetlerinin Belirlenmesinde Objektivist ve Subjektivist Yaklaşımlar”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.25, S.I, Haziran 2019, s.87.

³⁵ **GÖZLER**, Kemal, İdare Hukuku, C.II, s.266; **TAN**, s.359; **GÜNDAY**, s.332; **ULUSOY**, Ali D., Yeni Türk İdare Hukuku, Ankara 2020, s.480; **ORAK**, s.168; **ZEYBEK CEBECİ**, s.90; **CİVAK ERDAŞ**, s.17.

³⁶ **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.284; **AYRANCI**, s.47.

³⁷ Danıştay 11. D., T. 17.10.2003, E. 2001/674, K. 2003/4126 Sayılı Kararına göre; “...Yasa koyucunun, Anayasaya uygun olmak koşulu ile kamusal ihtiyaçların gerekli kaldığı hallerde herhangi bir alanı yasal statü içine alarak bir kamu hizmeti tesis etmesi her zaman mümkündür.” www.corpus.com.tr (E.T., 26.01.2021).

³⁸ **AYRANCI**, s.47.

devletler tarafından kamu hizmeti olarak görülen hizmetler, bazı devletlerce bu şekilde nitelendirilmemektedir³⁹.

Kamu hizmeti kavramını tanımlamak için kullanılan bir diğer yaklaşım olan objektif yaklaşımda, birtakım faaliyetler sırf nitelikleri itibariyle kamu hizmeti olarak nitelendirilmektedir⁴⁰. Bu yaklaşımda, kamu hizmeti açıklanırken kanun koyucunun iradesi önemini yitirmektedir. Toplumun ortak gereksinimleri veya kamu yararı gibi maddi kriterlere önem verilmektedir. Ancak bazı yazarlara göre, kamu yararının da kamu hizmeti gibi belirsiz bir kavram olması sebebiyle ikisi arasında her zaman doğrudan bir bağ kurulması mümkün değildir⁴¹. Ayrıca sırf niteliği gereği kamu hizmeti sayılabilecek bir faaliyet bulunmamaktadır⁴².

Kamu hizmeti kavramının gerek teoride gerekse mahkeme kararlarında birçok tanımı bulunmaktadır. Doktrinde, tanımlanmaya çalışılırken ortaya bazı ölçütler konulmuştur. Bunlar, kamu yararı amacını yani hizmetin niteliğini esas alan maddi ölçüt, idare tarafından yürütülmesini esas alan organik ölçüt ve hizmetin tabi olduğu yönetim biçimini, hukuki rejimini esas alan şekli ölçüt olarak değerlendirilmektedir⁴³. Bugün gelinen noktada, bu ölçütlerin zaman içerisinde geçerliliklerini kaybettikleri ve hiçbir ölçütün tek başına kamu hizmetini açıklamak için yeterli olmadığı ortadadır⁴⁴.

³⁹ **ASLAN/KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.285; **ARSLAN**, s.24.

⁴⁰ **ULUSOY**, s.480; **ÖZCAN**, s.6; **ORAK**, s.166.

⁴¹ **ORAK**, s.167-168.

⁴² **GÖZLER**, s.265; **TAN**, s.358; **GÜNDAY**, s.331.

⁴³ **GÖZÜBÜYÜK/TAN**, s.355-357; **TAN**, s.358-361; **GÜNDAY**, s.330; **GÖNEN**, Kamu Hizmeti, s.375.

⁴⁴ **GÜNDAY**, s.331-332; **ULUSOY**, s.486.

Kamu hizmeti en genel ifade ile, toplumun gereksinimlerinin karşılanabilmesi için sürekli olarak yapılan etkinliklerdir⁴⁵. Kamu tüzel kişileri veya bunların gözetimi altındaki kişilerce yürütülen faaliyetleri kapsamaktadır. Burada hizmetin kendisinden kaynaklı objektif bir zorunluluk bulunmaktadır. Bazı yazarlara göre ise, bir hizmetin kamu hizmeti niteliği taşıması devletin, zaman ve mekanın ihtiyaçları doğrultusunda subjektif olarak değerlendirmesiyle ilgili bir durumdur⁴⁶. Subjektif yaklaşımı benimseyen yazarlara göre kanun koyucunun iradesi kamu hizmetleri bakımından belirleyici bir rol oynamaktadır. Kamu hizmeti kavramı zamana, şartlara ve hatta devletlerin yaklaşımına göre değişebilen bir kavramdır⁴⁷. İdarenin tüm faaliyetlerinin kamu hizmeti olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Ayrıca idare tarafından yürütülmemesine rağmen kamu hizmeti sayılan faaliyetler de oldukça fazladır⁴⁸. Bu gibi durumlarda idarenin asli sorumluluğu devam etmektedir⁴⁹.

Kamu hizmeti kavramı ortaya konulurken, yukarıda sayılan ölçütlerden yalnızca bir tanesinin değil, hepsinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda, kanun koyucunun iradesinin göz önünde bulundurulması son derece önemlidir. Elektrik Piyasası Kanunu'nda piyasa faaliyetleri tek tek sayılmış ve iletim faaliyetinin münhasıran Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi tarafından yürütülebileceği düzenlenmiştir. Birtakım faaliyetler bakımından ise özel hukuk kişilerinin de bu faaliyetlerin yürütülmesinde rol alabileceği öngörülmüştür⁵⁰. Kamu veya özel ayrımı yapılmadan, piyasa faaliyetlerinin

⁴⁵ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.285; AYRANCI, s.47; GÖNEN, s.6; ORAK, s.167; ZEYBEK CEBECİ, s.87; GÜNDAY, s.332; ULUSOY, s.486; GÖZLER, s.255.

⁴⁶ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.285; ÖZCAN, s.13.

⁴⁷ YAVUZ, s.76.

⁴⁸ GÖZLER, s.92-93; ERGÜN, s.13; GÖNEN, Kamu Hizmeti s.360.

⁴⁹ GÖNEN, s.6.

⁵⁰ GÖNEN, s.23.

yürütülebilmesi için lisans zorunluluğu getirilmiştir. Bunlar, kamu hizmeti niteliğini yapabilmek için önem arz eden düzenlemelerdir. Elektrik piyasası faaliyetlerinin, toplumun ortak gereksinimlerini karşılamaya yönelik ve yürütülmesinde kamu yararı bulunan faaliyetler olduğu açıktır⁵¹. Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi' nin ve Danıştay' ın görüşleri de bu yöndedir⁵².

Anayasa Mahkemesi, piyasa faaliyetlerini ülkenin güvenliği ile yakından ilgili, stratejik birer kamu hizmeti olarak nitelendirmektedir⁵³. Bazı kararlarında, bu faaliyetlerin toplumun yararı ve ortak gereksinimlerin karşılanmasına yönelik birer kamu hizmeti olduğu ifade edilmiştir⁵⁴. Yüksek Mahkemenin kamu hizmetine ilişkin başka kararında, bu hizmetlerin sadece devlet eliyle yürütülmesinin gerekli olmadığı, özel kişiler tarafından da gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir⁵⁵. Anayasa Mahkemesi' nin elektrik piyasası faaliyetlerini ayırım yapmaksızın, nitelikleri itibarıyla kamu hizmeti olarak değerlendirdiği söylenebilir. Bu doğrultuda, Anayasa Mahkemesi objektivist bir yaklaşım benimseyerek ayırım yapmaksızın tüm faaliyetleri sırf niteliği gereği kamu hizmeti olarak değerlendirmektedir⁵⁶. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kararları, hukuki güvenliğin sağlanabilmesi için kamu hizmetlerinin yalnızca kanunla kurulması gerektiği

⁵¹ **ERGÜN**, s.79; **CİVAK ERDAŞ**, s.19.

⁵² Danıştay 11. D., T. 17.10.2003, E. 2001/674, K. 2003/4126 Sayılı Kararı ; Danıştay 11. D., T. 29.04.1993, E. 1991/1, K. 1993/1752 Sayılı Kararı' na göre; ".....*bu kurum tarafından veya bu kurumun gözetimi altında olan özel bir girişimci tarafından kamuya sağlanan elektrik üretimi, iletimi, dağıtım tesislerini kurmak ve işletmek, ticaretini yapmak şeklindeki hizmet bir kamu hizmetidir.*" www.corpus.com.tr (E.T., 27.01.2021).

⁵³ AYM., T. 09.12.1994, E. 1994/43, K. 1994/42-2 sayılı Kararı, (RG., T. 24.02.1995, S.22212), www.corpus.com.tr (E.T., 27.01.2021).

⁵⁴ AYM., T. 26.03.1974, E. 1973/32, K. 1974/11 sayılı Kararı,(RG., T.21.06.1974, S.14922) ; AYM.,T. 11.04.1994, E. 1994/43, K. 1994/42-1 sayılı Kararı (RG., T.15.04.1994, S.21906), www.corpus.com.tr (E.T., 27.01.2021).

⁵⁵ AYM., T. 12.04.1990, E. 1990/4, K. 1990/6 sayılı Kararı, (RG., T.17.06.1990, S.20551), www.corpus.com.tr (E.T., 27.01.2021).

⁵⁶ **ORAK**, s.172; **GÖNEN**, Kamu Hizmeti, s.372; **ZEYBEK CEBECİ**, s.88; **DÖĞERLİOĞU İŞIKSUNGUR**, s.260-261.

aksi bir durumun subjektif değerlendirmelere sebep olacağı gibi sebeplerle eleřtirilmektedir⁵⁷.

Elektrik, doğal tekel niteliği sebebiyle önceleri doğrudan devlet eliyle yürütölmüş sonradan yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında özel sektöre devredilmeye başlanmıştır⁵⁸. Bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için muhakkak devlet eliyle yürütölmesi gerekmemektedir⁵⁹. Örneğin, elektrik dağıtım hizmeti devlet eliyle yürütölmekte iken günümüzde çoğunlukla özel sektöre devredilmiş olsa da bu hizmetin bir kamu hizmeti olduğu gerçeğini deęiřtirmemektedir⁶⁰. Çünkü özelleştirilen kamu hizmetlerine ilişkin olarak, idarenin sorumluluğu ile birlikte düzenleme ve denetleme yetkisi de devam etmekte ve kamu hukuku rejimi tamamen devre dışı bırakılmamaktadır⁶¹. Kaldı ki, elektrik piyasası faaliyetlerinin yürütölebilmesi için getirilmiş olan lisans alma zorunluluğu da bunun bir göstergesidir⁶².

Doktrinde bir görüşe göre⁶³, piyasa faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği incelenirken her bir faaliyetin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre, her faaliyetin ayrı ayrı hukuki nitelikleri arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Piyasa

⁵⁷ **GÖZLER**, s.267-269; **ZEYBEK CEBECİ**, s.92.

⁵⁸ **Yeniden yapılanma**, dikey bütünleşik endüstri yapılarının ayrıştırılarak sektörün serbestleştirilmesi, rekabete açılması ve tüketicilere seçme imkanının getirilmesini kapsamakta iken, **Özelleştirme** ise kamu mülkiyetinden özel sektör mülkiyetine geçişi kapsamakta ve mülkiyet/yönetim değişim sürecinin son noktasını oluşturmaktadır. Yeniden yapılandırma ve özelleştirme ayrı ayrı yapılabileceği gibi, bir süreç dahilinde bir arada da yapılabilmektedir. Sonuçta bu iki kavram, değişim sürecinin iki ayrı boyutu olsa da bu iki alandaki kararların temelinde ve uygulamalarında ortak çıkış noktaları ve bağlar bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **ARSLAN**, s.51.

⁵⁹ **GÖZLER**, s.92-93; **ERGÜN**, s.13; **GÖNEN**, Kamu Hizmeti, s. 360; **ÇAL**, Sedat, “İdari Sözleşmelerde Ölçüt Sorunu ve Farklı Bir Yaklaşım Önerisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi, C. XIV, Y. 2010, S.I, s.235.

⁶⁰ **AYRANCI**, s.47; **DALKA OKUMUŞ**, s.75.

⁶¹ **ÖZCAN**, s.23.

⁶² **GÖNEN**, s.12.

⁶³ **ERGÜN**, s.87.; **GÖNEN**, s.25.

faaliyetlerinin doğal tekel olma veya rekabete açılabilme gibi özellikleri bakımından farklı düzenlemelere tabi tutulmaları söz konusudur. Dağıtım ve iletim faaliyetlerinin doğal tekel nitelikleri sebebiyle, bu faaliyetler bakımından uyulması gereken yükümlülükler kanunda açıkça belirlenmiştir. Bu sebeple dağıtım ve iletim faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğinde olduğu kuşkusuzken; üretim ve ticaret faaliyetlerine kuşku ile yaklaşılmaktadır⁶⁴. Ancak, genel bir değerlendirme yapılır, regülasyon, kolluk ve özendirme gibi faaliyetler de kamu hizmeti kapsamında sayılırsa elektrik faaliyetlerinin yürütülmesinin bütünüyle kamu hizmeti niteliği taşıdığı kabul edilebilir⁶⁵.

D. Evrensel Hizmet Niteliği

Evrensel hizmet kavramı, herhangi bir hizmete ihtiyaç duyan herkesin, ülkenin neresinde ve ne şartlarda yaşarsa yaşasın bu hizmetten yararlanabilmesine olanak tanıyan bir kavramdır⁶⁶. Ülkemizde “*evrensel hizmet*” kavramı 5369 sayılı Kanun⁶⁷ ile düzenlenmiştir. Evrensel hizmet kavramı, Türk hukukunda ilk kez telekomünikasyon hizmetleri için kullanılmıştır⁶⁸. Her ne kadar kanun lafzından yalnızca haberleşme alanı için düzenlendiği anlaşılsa da elektrik sektörünün de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir⁶⁹. Herkese, her şart ve koşulda, aynı kalitedeki enerjinin sağlanması, yaratacağı yüksek maliyet sebebiyle özel sektör tarafından tercih edilmeyeceğinden, enerji sektöründe de evrensel hizmet kavramı son derece önem arz etmektedir⁷⁰. Evrensel

⁶⁴ GÖNEN, Kamu Hizmeti, s.372.

⁶⁵ GÖNEN, s.36.

⁶⁶ Evrensel Hizmet Kavramı ilk olarak ABD’ de 1987 tarihli telekomünikasyon alanının serbestleştirilmesine ilişkin olarak Yeşil Kitap’ ta yer bulmuştur. Avrupa Birliği’ nde bu konudaki en önemli düzenleme, 2002/22/EC Sayılı Evrensel Hizmet Direktifi olmuştur. Bu Direktifin temel amacı evrensel telekomünikasyon hizmetlerinin AB vatandaşlarına sunulmasının sağlanmasıdır.

⁶⁷ Evrensel Hizmet Kanunu (RG., T. 25.06.2005, S. 25856.); 5809 sayılı “Elektronik Haberleşme Kanunu” ile 5369 sayılı Kanunun adı “Evrensel Hizmet Kanunu” olarak değiştirilmiştir.

⁶⁸ ULUSOY, s.532; ORAK, s.182; DALKA OKUMUŞ, s.77.

⁶⁹ AYRANCI, s.48.

⁷⁰ AYRANCI, s.49.

hizmet kavramı doğrultusunda, yaşadığı bölgeye bakılmaksızın herkesin temel hizmetlerden yararlanma hakkı bulunmaktadır.

Evrensel hizmet kavramı sayesinde sosyal devletin gereklerinin yerine getirilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda, demokratik devlet olarak destek faaliyetlerinin yerindeliği denetlenebilmekte ve özel sektörün işletmecilik anlayışından yararlanılabilmektedir⁷¹.

6446 sayılı EPK⁷², da ve ikincil mevzuatta evrensel hizmet kavramının etkilerini görmek mümkündür. Örneğin EPK. m.17/7 hükmünde evrensel hizmet anlayışına uygun olarak, belirli bölge ve amaçlara yönelik sübvansiyon⁷³ yapılabileceği öngörülmüştür⁷⁴. Buna göre, sübvansiyonun fiyatlara müdahale edilmeden yapılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca sübvansiyon tutarına ilişkin esasların cumhurbaşkanı kararı ile belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Sonuç olarak, elektrik piyasasında dikey bütünleşik yapıdan vazgeçilerek rekabete açılabilen piyasa faaliyetlerinin rekabete açılıp, rekabete açılmayanların da regülasyona tabi tutulması ile klasik kamu hizmeti anlayışının, yerini evrensel hizmet anlayışına

⁷¹ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.292.

⁷² 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (RG., T.30.03.2013, S.28603).

⁷³ **Sübvansiyon ya da destekleme**, devletin kişi ya da kurumlara mal, para veya hizmet biçiminde yaptığı karşılıksız yardımları ifade eder.

⁷⁴ Bkz. 6446 s. EPK m.17/7 “Belirli bölgelere veya belirli amaçlara yönelik olarak tüketicilerin desteklenmesi amacıyla sübvansiyon yapılması gerektiğinde, sübvansiyon fiyatlara müdahale edilmeksizin yapılır. Sübvansiyonun tutarı ile usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararı ile belirlenir ve ilgili kurumun bütçesinden ödenir.”

bıraktığı söylenebilir⁷⁵. Bu kapsamda, regülasyonun en temel amacı, tekel niteliğindeki bir hizmetten yararlananları ortaya çıkabilecek suistimallerden korumaktır⁷⁶.

Avrupa Birliği mevzuatına göre de elektrik hizmeti, hem bir kamu hizmeti hem de evrensel hizmet olarak kabul edilmektedir⁷⁷. Evrensel hizmet anlayışı çerçevesinde, herkesin düzenli ve uygun fiyatlı elektrik enerjisi alma hakkı bulunduğu üye devletlerce de kabul edilmiştir⁷⁸. Buna uygun olarak üye ülkeler tarafından çıkarılan yasalarla, ekonomik bakımdan en mahrum durumdaki vatandaşlara daha düşük tarifieden elektrik satılması ya da güvencesi olmayan kişilerin de elektrik enerjisine ulaşabilmesi garanti edilmiştir⁷⁹. Sonuç olarak, her ne kadar elektrik sağlama faaliyeti Evrensel Hizmet Kanunu kapsamında yer almasa da bir evrensel hizmet olarak değerlendirileceğine şüphe yoktur⁸⁰.

§ 2. TÜRKİYE’ DE ELEKTRİK PİYASASININ TARİHİ GELİŞİMİ

I. Elektriğin Tarihçesi

Elektrik enerjisi, 19. yüzyılın başlarında sınırlı bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 1878 yılında Thomas Edison tarafından ampulün icat edilmesi, elektrik endüstrisi ve aydınlatma teknolojisi için önemli bir dönüm noktası olmuştur⁸¹. Elektrik

⁷⁵ YAVUZ, s.80.

⁷⁶ GÖNEN, s. 18; TATLI, Burçak, “Türkiye Elektrik Pazarında Güncel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Komisyonunun CEZ Kararı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, C.9, S.1, 2018, s.88.

⁷⁷ DÖĞERLİOĞLU İŞİKSUNGUR, s.254.

⁷⁸ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.293; DALKA OKUMUŞ, s.77.

⁷⁹ ROGGENKAMP, Martha M./RONNE, Anita/ REDGWELL, Catherine/GUAYO, Inigo Del, Energy Law In Europe (National, EU and International Law and Institution), Oxford 2001, s.466.

⁸⁰ DALKA OKUMUŞ, s.86.

⁸¹ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.1.

enerjisinin ticari olarak ilk kullanım alanı aydınlatma olup bu amaçla kullanımı, o dönemde elektrik enerjisi tüketiminin neredeyse tamamını oluşturmuştur.

Elektrik endüstrisi neredeyse iki asırlık tarihi boyunca birçok yapısal değişikliğe uğramıştır. Bu durum, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, her geçen gün biraz daha gelişerek ilerlemeye devam etmektedir. Elektrik enerjisinin aydınlatma amacı ile kullanımını, daha sonraları elektrik motorları ve endüstri tesislerinde kullanım izlemiştir⁸².

Elektrik endüstrisindeki teknolojik gelişmeler sebebiyle elektrik enerjisinin uzak mesafelere iletilmesi mümkün hale gelmiş ve kullanımı yaygınlaşmıştır. Bunun doğal sonucu olarak insanların şehirlerde veya kırsal yerleşim yerlerinde, elektrik enerjisinden faydalanması kolaylaşmıştır. Elektriğin çok çeşitli kullanım alanlarının bulunması ve hayatımızın her alanında yer kaplaması onun bu derece hızlı gelişmesinde çok büyük bir etken olmuştur.

II. Elektrik Piyasası Kanunu Öncesi Dönem

Ülkemizde elektrik üretimine ilk kez 1902 yılında Tarsus’ ta başlanmıştır⁸³. Enerji faaliyetleri ve en başta da elektrik sektörü, Cumhuriyet Dönemi başlarında yabancı yatırımlara bağlı ve Osmanlı döneminden kalan imtiyazlı şirketlerin⁸⁴ kontrolü

⁸² **YAVUZ**, s.27; **ARSLAN**, s.17.

⁸³ **KESKİNEL**, Fikret, “Türkiye’ de Elektrik Üretimi ve Doğalgaz Kombine Çevrim Santralleri’’, İstanbul Bülten, S.87, 2006, s.19; **YAVUZ**, s.38; **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.2; **CAN**, s.52; **GÖNEN**, s.100; **ÇETİNTAŞ**, Hakan/**BİCİL**, İbrahim Murat, “Elektrik Piyasalarında Yeniden Yapılanma ve Türkiye Elektrik Piyasasında Yapısal Dönüşüm’’, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C.2, S.2, 2015, s.10; **ÖĞÜNLÜ**, s. 69; **TARAKÇI**, s.7; **ARSLAN**, s.136.

⁸⁴ **İmtiyaz**; idarenin özel bir kişi ile yaptığı sözleşme uyarınca belli bir kamu hizmetinin masrafları, kar ve zararı özel kişiye ait olmak üzere, özel bir kişi tarafından kurulması ve/veya işletilmesi usulü olarak tanımlanmaktadır. Elektrik piyasasında, imtiyaz usulü ile elektrik üretim tesislerinin mülkiyeti devredilmemekte, sadece işletilmesi konusunda özel sektöre belli bir süre yetki verilmekte ve bu süre içerisinde özel sektör tarafından elektrik üretilmektedir.

altındaydı⁸⁵. Cumhuriyet öncesinde başlamış olan imtiyaz uygulamalarına cumhuriyet sonrasında da bir süre daha devam edilmiştir. Genellikle yabancı ortaklıkların faaliyetlerini sürdürdüğü sektörde, ilk yerli özel elektrik şirketi 1926’ da kurulmuştur⁸⁶. Yine 1935 yılında elektrik sektöründe devletin ağırlığının artmasının bir sonucu olarak MTA ve Etibank kurulmuştur⁸⁷. 1938-1944 arası dönemde, yabancı sermayeye ait ortaklıklar devletleştirilmiştir⁸⁸. 1948’ de Türkiye’de ilk bölge santrali olarak görev yapan Çatalağzı Termik Santrali devreye sokulmuştur. Büyük boyutlu barajların yapımı amacıyla 1953 yılında, Devlet Su İşleri kurulmuş ve ilk büyük boyutlu barajlar olan Sarıyar Barajı ve Hirfanlı Barajı hizmete sokulmuştur⁸⁹.

Enerji sektöründe, 1960’ lı yıllardan itibaren kalkınma planları ile yeni bir yapılanmaya gidilerek piyasanın tek elden yürütülmesi amaçlanmıştır. 1312 sayılı Kanun⁹⁰ ile Türkiye Elektrik Kurumu kurulmuş ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’ ne ait santraller bu kuruma devredilmiştir. Böylece dikey bütünleşik yapıya geçiş süreci başlamıştır⁹¹. Belediyelere ait santrallerin TEK’ e devredilmesine karşın iletim ile dağıtım şebekeleri belediyelerde kalmaya devam etmiştir. Bu durumun sebep olduğu hukuki

⁸⁵ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s. 3; DALKA OKUMUŞ, s.83; CAN, s.53; GÖNEN, s.100.

⁸⁶ İlk yerli özel elektrik şirketi, 1926’ da kurulan Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş.’dir. Bkz., DALKA OKUMUŞ, s.84.

⁸⁷ 1935 yılında, 2805 sayılı Kanun ile kurulan [Etibank](#)’ın 3 ana işlevinden biri elektrik işletmeciliği olarak düzenlenmiştir. Yine aynı yıl, 2804 sayılı Kanun ile [Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü](#) (MTA), 2819 sayılı Kanun ile [Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü](#) (EİEİ) kurulmuşlardır. 1954 yılında [Devlet Su İşleri](#) (DSİ) kurulana kadar [hidroelektrik](#) tesis dahil tüm üretim ve dağıtım Etibank önderliğinde bu kuruluşların katkılarıyla yürütülmüş, küçük kapasiteli dizel ve hidrolik santraller ve birçok sanayi kuruluşunun ve belediyelerin işlettiği dizel santraller ile şehirlerin elektrik ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_elektri%C4%9Fin_tarihi

⁸⁸ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s. 3.; CAN, s.53.; GÖNEN, s.102.

⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_elektri%C4%9Fin_tarihi

⁹⁰ 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu, (RG., T. 25.07.1970, S. 13559).

⁹¹ ÖĞÜNLÜ, s.71.; ÖZCAN, s.60.; CAN, s.54.; GÖNEN, , s.103.; TATLI, s.80.; ARSLAN, s.138.

anlaşmazlıkların çözümü ve elektrik faaliyetlerinde bütünlüğün sağlanması amacıyla 1982 yılında 2705 sayılı Kanun⁹² çıkarılmıştır. Bu doğrultuda, özel sektöre süre kısıtı olmaksızın, santral kurma ve bu santrallerde üretilen elektriği TEK' e satma olanağı tanınmıştır⁹³.

1980' den itibaren ülkemizde serbest pazar ekonomisinin benimsenmesi ile birlikte, ekonomide özel sektörün rolü artmıştır. Kamunun tekelinde olan dikey bütünleşik yapıya son verilmesi hedeflenmiştir⁹⁴. Elektrik hizmetlerinde özel sektörün maddi kaynaklarından yararlanabilmek adına her ikisinin faaliyet gösterebileceği bir yapılanmaya gidilmiştir⁹⁵. Devletin ekonomideki yeni rolünün hukukumuzda yansıması, kamu hizmetlerinin özel kişiler eliyle yürütülmesi şeklinde olmuştur⁹⁶. Bu kapsamda elektrik sektöründe yukarıda saydığımız düzenlemelere ek olarak mevzuatsal anlamda da bazı düzenlemeler getirilmiştir⁹⁷.

Elektrik sektöründe özel girişimin de rol almasına ilişkin, yasal olarak ilk düzenleme 1984 yılında yapılmıştır. İlk olarak 3096 sayılı Kanun⁹⁸ ile TEK dışında özel sektör şirketlerinin de piyasa faaliyetlerinde bulunmasına olanak tanınmıştır⁹⁹. Devlet

⁹² Bkz. "1312 Sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması, Bazı Madde, Bent Ve Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun" (RG., T. 11.09.1982, S. 17809).

⁹³ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.5; CAN, s.55; GÖNEN, s.103; ÇETİNTAŞ/BİCİL, s.10; BİLİMGUT, İnanç, Elektrik Piyasasında Son Kaynak Tedariği, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2008, s.4.

⁹⁴ DALKA OKUMUŞ, s.84.

⁹⁵ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.6; CENGİZ, s.134.

⁹⁶ ÖZCAN, s.44.

⁹⁷ ÖZCAN, s.55.

⁹⁸ 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun (RG., T. 19.12.1984, S. 18610).

⁹⁹ ARSLAN, s.143; ÖĞÜNLÜ, s.71; ÖZCAN, s.61; YAVUZ, s.40; CAN, s.55; GÖNEN, s.105; ÇETİNTAŞ/BİCİL, s.10; TURGUT, Murat, "Türkiye'de Elektrik Endüstrisinde Deregülasyon Süreci ve Elektrik Borsasından Sürdürülebilir Beklentiler", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2015, s.101.

bütçesinin yetmediği yerde, bir kamu hizmetinin gördürülmesine yönelik finansman modeli olan yap-işlet-devret modeli¹⁰⁰, ilk kez 3096 Sayılı Kanun ile yasal çerçeveye kavuşmuştur¹⁰¹. Bu model ile kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan maddi kaynağın sağlanarak devlet yükünün azaltılması hedeflenmiştir¹⁰².

3096 sayılı Kanundan sonra kabul edilen 3974 sayılı Kanun¹⁰³ ile Türkiye Elektrik Kurumu teşebbüslerinin özelleştirilmesine ne şekilde karar verileceği düzenlenmiştir. Kanunda yer alan, sözleşmenin imtiyaz niteliğinde olmadığı ve özel hukuka tabi olacağı şeklindeki düzenlemeler Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir¹⁰⁴. Daha sonrasında yürürlüğe giren 3996 sayılı Kanun¹⁰⁵ ile bu modelin neredeyse tüm kamu hizmetleri bakımından uygulanabilmesine imkan sağlanmıştır¹⁰⁶. Bu arada, 1993 yılında

¹⁰⁰ **Yap-işlet-Devret Modeli:** İleri teknoloji veya yüksek maddi kaynak ihtiyacı duyulan projelerin gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere geliştirilen özel bir finansman modeli olup, yatırım bedelinin (elde edilecek kar dahil) sermaye şirketine veya yabancı şirkete, şirketin işletme süresi içerisinde ürettiği mal veya hizmetin idare veya hizmetten yararlananlarca satın alınması suretiyle ödenmesini ifade etmektedir.

¹⁰¹ **YAVUZ**, s.42; **ÖZCAN**, s.45; **ERGÜN**, s.229-230; **CAN**, s.57.

¹⁰² 15.03.1990 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanan 3613 sayılı Kanun ile özel sektör tarafından gerçekleştirilecek projelere finansal destek sağlamak ve elektrik enerjisi fiyatlarında istikrar sağlamak amacıyla Elektrik Enerjisi Fonu (EEF) kurulmuştur. Söz konusu Fon, 20.06.2001 tarih ve 4684 sayılı Kanun uyarınca 01.01.2002 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

¹⁰³ **Bkz.** “1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanuna Ek Maddeler Ekleneğine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun” (RG., T. 01.03.1994, S. 21864).

¹⁰⁴ AYM., T. 11.04.1994, E. 1994/43, K. 1994/42-1 sayılı Kararı, (RG., T.15.04.1994, S.21906), www.corpus.com.tr (E.T., 28.01.2021).

¹⁰⁵ **Bkz.** “Bazı Yatırım Ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun” (RG., T. 13.06.1994, S. 21959).

¹⁰⁶ **ÖZCAN**, s.45; **CAN**, s.58; **GÖNEN**, s.106; **ÇETİNTAŞ/BİCİL**, s.10.

Çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı¹⁰⁷ ile TEK, iki ayrı teŖekk le b l nm Ŗtir. Bunun ayrıştırırmaya ilişkin ilk adımlardan biri olduğu söylenebilir.

Yap-iŖlet-devret modeli ile beklenen verimin alınamaması ve bundan kaynaklanan hukuki sorunların aŖılabilmesi maksadıyla, 4283 sayılı Kanun¹⁰⁸ çıkarılmış ve yap-iŖlet¹⁰⁹ modeli uygulamaya konulmuŖtur. Bu sayede özel sektöre üretim için tesis kurulması ve iŖletilmesi hakkı verilmiŖtir¹¹⁰. Söz konusu usulün imtiyazdan farklı olarak en önemli özelliği s zleŖmenin bitiminde mülkiyetin idareye gememesidir¹¹¹. Ancak her iki modelde de üretilen elektriğin devlet tarafından alınması zorunludur¹¹². Yasal düzenlemelerin devamında 95/9799 sayılı Kanun¹¹³ ile belirli kiŖi ve kurumların kendi ihtiyaçlarına binaen elektrik üretebilmelerine izin verilmiŖtir.

¹⁰⁷ Bkz. 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (RG., T. 15.09.1993, S. 21699) ile “*Türkiye Elektrik Kurumu'nun, Türkiye Elektrik  retim, İletim Anonim Ŗirketi ve Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Ŗirketi unvanlı iki ayrı iktisadi devlet teŖekk l  Ŗeklinde teŖkilatlanması kararlaŖtırılmıştır.*”

¹⁰⁸ Bkz. “Yap-İŖlet Modeli İle Elektrik Enerjisi  retim Tesislerinin Kurulması Ve İŖletilmesi İle Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun” (RG., T. 19.07.1997, S. 23054).

¹⁰⁹ **Yap-İŖlet Modeli:** Elektrik enerjisi santrallerinin  retim Ŗirketleri mülkiyetlerinde kurulmalarını, iŖletilmelerini, üretilen elektrik enerjisinin belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde satışını içeren modeli ifade etmektedir.

¹¹⁰ ARSLAN, s.143; YAVUZ, s.44; CAN, s.62; GÖNEN, s.127; ETİNTAŖ/BİCİL, s.10.

¹¹¹ GÖNEN, s.128; ARSLAN, s.144.

¹¹² ARSLAN, s.144.

¹¹³ 4 Ekim 1995 tarihli Resmi Gazete’ de yayınlanan 95/9799 sayılı kanun ile kiŖi ve kurumlara kendi ihtiyaç ve  ng r leri doğrultusunda ihtiyaç duydukları elektrik enerjisini üretmek amacı ile tesis kurma ve iŖletme izni verilmiŖtir. 17 Nisan 1996 tarihli Resmi Gazete’ de yayınlanan 96/8007 sayılı kararname ile elektrik enerjisi üretimini kimlerin yapabileceği, ihtiyaç fazlası üretim olduğu takdirde elektrik enerjisinin satış fiyatı ve diğer alıcılara iletim ve dağıtım ücretleri belirlenmiŖtir. 2 Eylül 1997 tarihli Resmi Gazete’ de yayınlanan 97/9607 sayılı kararname ile ev ve hastane gibi tesislerin atık ısı ve buhar kullanımları, artık enerjinin satışı yakıt kullanımı ve ticareti gibi konular düzenlenerek elektrik enerjisi sektöründe otoprod kt rl k uygulamasının düzenlenmesine devam edilmiŖtir.

4628 sayılı Kanun¹¹⁴ yürürlüğe girmeden önce yapılan son hukuki düzenlemenin, 2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹¹⁵ olduğu söylenebilir. Bu karar ile TEAŞ, yeniden teşkilatlandırılarak EÜAŞ, TEİAŞ ve TETAŞ olmak üzere üç ayrı teşekkül şeklinde düzenlenmiştir¹¹⁶. Bu kapsamda, elektrik piyasasında 4628 sayılı Kanun' a giden süreçte yapılan düzenlemelerin, doğal tekel niteliğindeki faaliyetlerin regülasyonu ve diğer tekellerin ortadan kaldırılması ile piyasanın rekabet odaklı bir şekilde yeniden yapılandırılmasına yönelik atılmış adımlar olduğu görülmektedir¹¹⁷.

III. Elektrik Piyasası Kanunu ve Reform Süreci

Elektrik piyasasının, 1994 yılına kadar kamunun tekelinde ve bütünlük bir yapıda olduğu görülmekteydi¹¹⁸. Elektrik sektöründe artan talebin karşılanamaması, gerekli yatırımların yapılamaması ve finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla getirilen modellerden beklenen verimin alınamaması gibi sebeplerle reformun kaçınılmaz olduğu görülmüştür. Avrupa Birliği Direktifleri¹¹⁹ doğrultusunda, 2000' li yıllarda elektrik piyasasının yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar hız kazanmış ve son derece önemli adımlar atılmıştır. Artan finansman ihtiyacının karşılanabilmesi için aranan

¹¹⁴ 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (RG., T.03.03.2001, S.24335).

¹¹⁵ 2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (RG., T. 08.10.2000, S.24194).

¹¹⁶ **ÖZCAN**, s.69-70; **ÇETİNTAŞ/BİCİL**, s.11.

¹¹⁷ **CAN**, s.315.

¹¹⁸ **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2076; **DALKA OKUMUŞ**, s.84; **GÖNEN**, s.140.

¹¹⁹ Piyasa faaliyetlerinin rekabetçi bir ortamda gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla AB' de bugüne kadar üç adet Elektrik Direktifi kabul edilmiştir. İlk olarak 96/92 sayılı Elektrik Direktifi(19 Aralık 1996 tarih ve 96/92 sayılı Elektrik İç Pazarına İlişkin Ortak Kurallar Hakkında Direktif) kabul edilmiştir. 96/92 sayılı Direktif, 2003/54 sayılı Elektrik Direktifi(26 Haziran 2003 tarih ve 2003/54 sayılı Elektrik İç Pazarına İlişkin Ortak Kuralları Belirleyen ve 96/92/EC sayılı Direktifi İptal Eden Direktif) ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2009 tarihinde kabul edilen 2009/72 sayılı Elektrik Direktifi(13 Temmuz 2009 tarih ve 2009/72 sayılı Elektrik İç Pazarına İlişkin Ortak Kuralları Belirleyen ve 2003/54/EC sayılı Direktifi İptal Eden Direktif) ile de, 2003/54 sayılı Direktif yürürlükten kaldırılmıştır. Günümüzde, Avrupa elektrik piyasasında, 2009/72 sayılı Elektrik Direktifi uygulanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜRBÜZ**, Emine, Elektrik Piyasasında Tedarikçinin Değiştirilmesi; Kavramsal Analiz, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2014, s.5.

formülün, piyasanın serbestleştirilmesi ve rekabete açılması ile mümkün olduğu kabul edilmiştir¹²⁰. Piyasaya rekabetin sokulması suretiyle, maliyetlerin düşürülerek verimliliğin artırılması hedeflenmiştir¹²¹. Piyasanın özel hukuk yatırımcıları bakımından daha cazip hale getirilmesi ve bu sayede yatırımlara hız kazandırılması yoluna gidilmiştir¹²².

Özel hukuk hükümleri kapsamında faaliyet gösterilebilecek bir piyasanın oluşturulması ve sektörün serbestleştirilmesi adına atılmış en önemli adımlardan biri sayılabilecek 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çıkarılmıştır¹²³. Böylelikle Türkiye’de elektrik sektöründe reform sürecine girilmiştir. Devlet tekeline bulunan piyasa serbestleştirilmiştir. Dikey bütünleşik yapıdan, ayrıştırılmış¹²⁴ bir yapıya geçilmiştir¹²⁵. Ayrıştırma, piyasada rekabetin sağlanması, piyasalar arası çapraz sübvansiyonun¹²⁶

¹²⁰ **AYRANCI**, s.52; **ÖĞÜNLÜ**, s.72.

¹²¹ **ARSLAN**, s.44.

¹²² **GÖNEN**, s.138-139; **ÇETİNTAŞ/BİCİL**, s.2; **YILDIZ**, İstemi, Türkiye Elektrik Toptan Satış Piyasasında Uzun Dönemli Fiyat Projeksiyonu, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2012, s.63.

¹²³ 4628 Sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu” olarak yürürlüğe girmiş (RG., T. 03.03.2001, S. 24335), ancak 6446 sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu” nun yürürlüğe girmesi ile birlikte (RG., T. 30.03.2013, S. 28603), 4628 sayılı Kanun “Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” a dönüştürülmüştür.

¹²⁴ **Ayrıştırma**; Endüstride daha fazla rekabeti sağlayabilmek için üretim, dağıtım ve hizmetin çeşitli bileşenlerinin birbirinden ayrılmasıdır. Ayrıştırma, aynı piyasadaki teşebbüsler arasında ayrımcılık yapılmasını ve farklı piyasadaki teşebbüsler arasındaki çapraz sübvansiyonu engellemesi nedeniyle endüstride rekabetin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Bknz. Rekabet Terimleri Sözlüğü; <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Yayinlar/rekabet-terimleri-sozlugu/terimler-listesi?icerik=98637543-03b6-4c22-bc89-8d6a4c51da22> (E.T.27.02.2021)

¹²⁵ **AYRANCI**, Hatta Bağlı, s.1074; **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2076; **DALKA OKUMUŞ**, s.85; **CAN**, s.42; **GÖNEN**, s.140 vd.; **YAVUZ**, Mustafa, Elektrik Piyasasında Piyasa Faaliyetleri, Ayrıştırma ve Çapraz Sübvansiyon Yasağı, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.8, 2008, s.41; **GÜVENEK**, Burcu, “Devletin Regülasyonlar Yoluyla Piyasalara Müdahalesi ve Türkiye Enerji Piyasaları”, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2004, s.59-60; **ÇETİNTAŞ/BİCİL**, s.11; **TURGUT**, s.103; **TATLI**, s.79; **BİLİMGUT**, s.7.

¹²⁶ **Çapraz sübvansiyon**; Çapraz sübvansiyon uygulaması birden çok alanda iş yapan bir firmanın iş yaptığı alanlardan birinde maliyetinin altında sattığı bir ürünün ya da hizmetin zararını iş yaptığı başka bir alandan

engellenmesi ve piyasa katılımcıları arasında ayrımcılığın önlenmesi bakımından son derece önemlidir¹²⁷. Tekelci yapıda, şebekeyi işleten şirketin, hakim durumunu kötüye kullanması mümkündür. Bu sebeple giriş şartlarını düzenlerken üretim ve dağıtım şirketlerini zora sokması gibi durumlar ortaya çıkabilir¹²⁸. Ayrıştırma ile birlikte bu risklerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Ayrıştırmanın temel sebeplerinden biri de elektrik sektöründeki tekelci yapının, rekabet piyasasının getirdiği hizmet kalitesi artışı, denetim kolaylığı gibi birtakım faydalardan mahrum kalmasıdır¹²⁹. 4628 sayılı Kanun ile rekabete dayalı bir piyasanın oluşturulması ve uzmanlık alanlarına göre sektörel faaliyetlere bölünmesi amaçlanmıştır¹³⁰. Üretimden tüketime uzanan zincirde tüm faaliyetler birbirinden ayrıştırılarak ayrı ayrı lisansa tabi tutulmuştur¹³¹.

4628 sayılı Kanun çerçevesinde öncelikle 2001 yılında, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur. Bununla birlikte, bazı piyasa faaliyetleri rekabete açılmışken bazıları Kurum'un regülasyonuna tabi kılınmıştır¹³². 2013 yılında 6446 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve elektrik piyasası ile ilgili temel kanun haline gelmiştir. 6446

elde ettiği aşırı karla karşılaşması olarak tanımlanabilir. Elektrik piyasasında, Bir faaliyete ilişkin maliyetin bir kısmının, diğer bir faaliyetin ya da diğer faaliyetlerin tarifesinden karşılanmasıdır. Dağıtım faaliyetine ilişkin giderlerin bir kısmının perakende satış bedeline yedirilmesi bir örnek olarak verilebilir. Yine enerji maliyetinin bir kısmının dağıtım tarifesinden finanse edilmesi başka bir örnek olabilir.

¹²⁷ **WEBER/KRATZ**, s.78; **EROĞLU**, Muzaffer, Enerji Sektöründe Ayrıştırma Uygulamaları, Rekabet Dergisi, 2010, C.11, S.1, s.113; **GÖNEN**, s.156; **AKIN**, İrfan, “Enerji Direktiflerinde Ayrışma”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.8, S.2008/1, s.13; **YAVUZ**, Çapraz Sübvansiyon Yasağı, s.55; **TATLI**, s.89.

¹²⁸ **AKIN**, s.14; **EROĞLU**, s.114; **TATLI**, s.88.

¹²⁹ **YAVUZ**, s.47; **EROĞLU**, s.118.

¹³⁰ **ÖZCAN**, s.71; **DALKA OKUMUŞ**, s.85.

¹³¹ **YAVUZ**, Çapraz Sübvansiyon Yasağı, s.58.

¹³² **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.7-8; **YAVUZ**, s.48; **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2076; **GÖNEN**, Kamu Hizmeti, s.366; **ÇETİNTAŞ/BİCİL**, s.11.

sayılı Kanun' un yürürlüğe girmesiyle ikincil mevzuatta da son derece köklü değişiklikler yapılmasına gereksinim duyulmuş ve bu değişiklikler peyderpey yürürlüğe konulmuştur.

Avrupa Birliği' ne uyum sürecinde, Türkiye enerji piyasasında serbestleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu süreçte, iletim faaliyetinin idare elinde tutulup üretim, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinde idarenin etkinliğinin sona erdirilmesi yönünde bir politika izlendiği görülmektedir¹³³. Bu doğrultuda yapılan düzenlemelere, piyasa faaliyetleri başlığı altında ayrı ayrı değinilmiştir.

§ 3. ELEKTRİK PİYASASI FAALİYETLERİ VE LİSANS ALMA MECBURİYETİ

I. Piyasa Faaliyetleri

Elektrik Piyasası Kanunu ile her şeyden önce rekabete dayalı, şeffaf ve eşit taraflar arası ayırım gözetmeyen bir piyasa yapısı oluşturulması amaçlanmıştır¹³⁴. Piyasanın, Kanunda belirtilen faaliyetler ve bu faaliyetlerle ilgili iş ve işlemlerden oluştuğu belirtilmiştir. Elektrik piyasası adı altında yürütülen faaliyetlerin kesintiye uğramaması bakımından tam bir koordinasyon içerisinde yürütülmesi gerekmektedir¹³⁵.

Elektrik piyasanın en temel faaliyetleri üretim, iletim ve dağıtımdır¹³⁶. Elektrik, öncelikle birincil enerji kaynakları kullanılarak üretim tesislerinde üretilmekte daha sonra iletim sistemine aktarılmaktadır. Oradan da kullanıcılara sunulmak üzere dağıtım sistemine verilmektedir¹³⁷. Elektrik Piyasası Kanunu, elektriğin yüksek gerilim hatlarından taşınmasını iletim, daha alçak ve orta gerilim hatlarından tüketiciye

¹³³ EROĞLU, s.134; ÇETİNTAŞ/BİCİL, s.11; TATLI, s.81.

¹³⁴ CAN, s.325.

¹³⁵ GÖNEN, s.20.

¹³⁶ ÇETİNTAŞ/BİCİL, s.2; ÖCAL APAYDIN, s.309.

¹³⁷ CAN, s.36.

aktarılmasını ise dağıtım olarak adlandırmıştır¹³⁸. Elektrik enerjisi, üretimden tüketime kadar geçtiği bu aşamaların yanında toptan satış, ithalat ve ihracat konusu da yapılmaktadır. Buna bağlı olarak piyasa aktörlerinin de çok çeşitli olduğu söylenebilir.

Yüksek yatırım maliyeti gerektiren elektrik, su, doğalgaz gibi endüstrilerde doğal tekel niteliğindeki faaliyetler söz konusu olmaktadır¹³⁹. Elektrik piyasasında, üretim faaliyeti bir zamanlar doğal tekel olarak sayılmışsa da teknolojik gelişmeler, zamanla bu durumu ortadan kaldırmıştır¹⁴⁰. Önceleri doğal tekel kabul edilen bazı piyasa faaliyetleri zamanla rekabete açılmıştır. Bugün gelinen noktada kamu üretim şirketi olan EÜAŞ dışında birçok özel teşebbüs de üretim faaliyeti yapmaktadır. Ancak dağıtım ve iletim faaliyetleri halen doğal tekel özelliklerini korumaktadır¹⁴¹.

Elektrik piyasasında yürütülecek tüm faaliyetler yalnızca lisansa tabi olarak yapılabilir¹⁴². Lisansa ilişkin gerekli usul ve esaslar Yönetmelik¹⁴³ ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yönetmelik gereği, lisans alabilmenin ilk şartı anonim veya limited şirket şeklinde kurulmuş olmaktır¹⁴⁴.

A. Üretim Faaliyeti

Elektrik piyasası faaliyetlerinin ilk kademesi üretimdir¹⁴⁵. Elektrik, kömür, su, güneş gibi birincil enerji kaynaklarının kullanılması suretiyle elde edilen bir enerji

¹³⁸ ÖCAL APAYDIN, s.308; TATLI, s.82.

¹³⁹ ARSLAN, s.12.

¹⁴⁰ GÖNEN, Kamu Hizmeti, s.364.

¹⁴¹ TARAKÇI, s.10; CİVAK ERDAŞ, s.18-19; Ayrıca doğal tekel kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. ARSLAN, Said, s.12-16.

¹⁴² ASLAN/KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.304; AYRANCI, s. 57; YAVUZ, s.49.

¹⁴³ Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği, (RG., T. 02.11.2013, S. 28809).

¹⁴⁴ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.304; AYRANCI, s.57; YAVUZ, s.49; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2077.

¹⁴⁵ CAN, s.6.

türüdür. Kanun’ a göre üretim faaliyeti, birincil enerji kaynaklarının, üretim tesislerinde elektriğe dönüştürülmesi olarak tanımlanmıştır¹⁴⁶.

Elektrik üretimi, lisans alınması koşulu ile yürütülebilecek bir faaliyettir. Üretim lisansı kapsamında yürütülebilecek faaliyetler, kabaca birincil enerji kaynaklarının elektriğe dönüştürülmesi ve elde edilen elektriğin satılmasıdır. Üretim lisansı, sahibine üretim tesisini kurma, işletme ve elde ettiği elektrik enerjisini satma hakkı vermektedir¹⁴⁷. Üretim, rekabete açık bir faaliyet olduğu için birden fazla üreticinin farklı enerji kaynaklarından elektrik üreterek, bu elektriği diğer tedarikçilere veya serbest tüketicilere¹⁴⁸ satabilmeleri mümkündür¹⁴⁹. Üretim lisansı alacak kişinin mutlaka tesisin mülkiyet hakkına sahip olması gerekmemektedir¹⁵⁰.

Üretim lisansı için başvuruda bulunacak olan tüzel kişiye, Kurul tarafından, öncelikle belirli süreli olarak bir önlisans verilmektedir¹⁵¹. Üretim tesisin yatırımına başlanabilmesi bakımından gerekli birtakım belgelerin hazırlanması zorunludur. Bu belgeler idari makamlarca verilen izin veya ruhsat şeklinde olabilir. Ayrıca başvurusunun bu süre içerisinde, tesisin kurulacağı saha mülkiyetini elde etmesi gerekir. Mülkiyetin olmaması durumunda en azından kullanım hakkı gereklidir. Verilen sürede belgeleri tamamlayamayan tüzel kişiler lisans alma hakkını kaybetmektedir. Önlisans sahibi tüzel kişinin, yükümlülüklerini tamamlaması koşulu ile lisans başvurusunda bulunma

¹⁴⁶ **YILDIZ**, s.7.

¹⁴⁷ **ERGÜN**, s.71; **CİVAK ERDAŞ**, s.24-25.

¹⁴⁸ Serbest tüketici kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz; §5, IV, B, 1, s. 98-99.

¹⁴⁹ **TATLI**, s.83; **GÜRBÜZ**, s.8.

¹⁵⁰ **YAVUZ**, Çapraz Sübvansiyon Yasağı, s.43-44.

¹⁵¹ Üretim faaliyetinde bulunmak isteyen tüzel kişiler, önlisans almak için; Kurul kararıyla yürürlüğe konulan “Önlisans ve Lisans İşlemleri ile İlgili Başvurulara İlişkin Usul ve Esaslar” uyarınca sunulması gereken bilgi ve belgeleri EPDK Başvuru Sistemi üzerinden sunmak suretiyle, bu Yönetmelikte başvuru süresi düzenlenen kaynaklar bakımından süresi içerisinde Kuruma başvurur. Ayrıca Önlisans süresi içerisinde tamamlanması gereken iş ve işlemler için bkz. EPLY m.17

zorunluluğu vardır. Bu başvurunun kendisine verilen önlisans süresi içerisinde ve Yönetmelik’ te belirtilen şekilde yapılmış olması gerekir. Aksi takdirde, başvuru tarafından üzerine düşen yükümlülüklerin yerine getirilmediği kabul edilir. Önlisans kapsamında yükümlülüklerin süresinde yerine getirilmiş olması durumunda, Kurul kararı ile ilgili tüzel kişiye üretim lisansı verilir.

Lisans alınıncaya kadar geçen sürede, önlisans sahibinin ortaklık yapısının değişmemesi gerekmektedir. Yükümlülükler aykırı davranılması, hisselerinin devri veya bu sonucu doğuracak işlem yapılması durumunda önlisansın iptali söz konusu olur.

Üretim faaliyetinde bulunacak tüzel kişinin, faaliyetini birçok tesiste yürütmesi mümkündür. Bu durumda, tesislerin hepsi için önlisans alması gerekmektedir. Önlisans, belli bir süre için verilmektedir. Bu süre, mücbir sebepler dışında en fazla yirmi dört aydır. Belirli durumlarda süre uzatılabilir. Önlisans, talep ya da iflas durumunda kendiliğinden sona ermektedir. Başvuruda bulunan kişiden yükümlülüklerini ihmal etmesi durumunda irat kaydedilmek üzere teminat mektubu alınmaktadır. Mektubun tutarı, tesisin niteliği ve kapasitesi oranında belirlenir.

Üretim, rekabete açık faaliyetlerdendir. Birden fazla üreticinin elektrik enerjisi üretebilmesi mümkündür¹⁵². Her üretici, bu sayede elde ettiği elektriği başka tedarikçilere¹⁵³ ve tedarikçisini seçme hakkı bulunan serbest tüketicilere satabilir. Elektrik üretim faaliyetinde üretilen elektriğin ticareti, toptan veya perakende satış lisansına sahip tüzel kişiler veya doğrudan serbest tüketicilere yönelmektedir¹⁵⁴.

¹⁵² YAVUZ, Çapraz Sübvansiyon Yasağı, s.43.

¹⁵³ Kanuna göre tedarikçi; Elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri ile tedarik lisansına sahip şirketi ifade etmektedir.(Bkz. EPK. m.3 f. gg)

¹⁵⁴ YAVUZ, s.55-56.

Üretim faaliyetinde bulunabilecek tüzel kişiler; kamu ve özel sektör şirketleridir. Bunlar dışında osb tüzel kişiliği¹⁵⁵ de üretim faaliyetinde bulunabilir. Kamu üretim şirketleri; EÜAŞ ve bağlı ortaklıklarından oluşmaktadır¹⁵⁶. EÜAŞ, Bakanlar Kurulu Kararı¹⁵⁷ ile kurulmuş, 233 sayılı KHK'ya¹⁵⁸ tabi devlet teşekkülüdür¹⁵⁹. Kamu tüzel kişiliğine haizdir. Elektrik üretimi ve ticareti faaliyetlerini kamu adına yürüten EÜAŞ, 2019 Yılı Faaliyet Raporuna göre 59,3 GWh elektrik üreterek Türkiye üretiminin %19,62' lik kısmını karşılamıştır¹⁶⁰.

Kanunun 26. maddesinde EÜAŞ' ın DSI bünyesinde bulunan üretim tesislerini devralıp ister kendisi isterse de bağlı ortaklıkları vasıtası ile işletebileceği veya gerektiğinde sistemden çıkarabileceği düzenlenmiştir¹⁶¹. DSI' nin sahip olduğu üretim tesisleri Kanunla EÜAŞ' a devredilmiş, böylelikle kamu mülkiyetinde bulunan tüm

¹⁵⁵ 12/4/2000 tarihli ve 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu' na göre kurulan organize sanayi bölgeleri tüzel kişiliklerinden Kurumun yönetmelikle belirleyeceği şartları sağlayanlar 6102 sayılı Kanun hükümlerine göre şirket kurma şartı aranmaksızın, onaylı sınırları içerisinde, Kurumdan üretim ve/veya dağıtım lisansı alarak üretim ve/veya dağıtım faaliyetlerinde bulunabilir.

¹⁵⁶ **CAN**, s.434; **YILDIZ**, s.7-8.

¹⁵⁷ **Bkz.** 2001/2026 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (RG., T.02.03.2001, S. 24334.)

¹⁵⁸ Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG., T.18.06.1984, S.18435 Mük.)

¹⁵⁹ EÜAŞ Ana Statüsü, (RG., T. 07.10.2020, S. 31267), <https://kms.kayis.gov.tr/Home/Kurum/67717851> (E.T.07.02.2021).; Eüaş Kuruluş ve Tarihçesi, <https://www.euas.gov.tr/tr-TR/kurulus-ve-tarihce> (E.T. 07.02.2021)

¹⁶⁰ EÜAŞ' a ait santrallerden 2019 yılında toplam 59.350 GWh elektrik enerjisi üretilmiş olup üretilen bu enerjinin 43.895 GWh' ı hidrolik santrallerden, 15.451 GWh' ı termik santrallerden ve 4 GWh' ı rüzgar santralinden üretilmiştir. Ülkemizde 2019 yılında üretilen toplam 302.552 GWh elektrik enerjisinin %19,62'si EÜAŞ tarafından üretilmiştir. EÜAŞ tarafından 2019 yılında üretilen 59.350 GWh elektrik enerjisinin %73,96'sı hidrolik, %26,03'ü termik ve %0,01' i rüzgar santrallerinden üretilmiştir. EÜAŞ'ın kurulu gücü, 2019 yıl sonu itibarıyla 19.751 MW ile Türkiye kurulu gücünün % 21,6'lık kısmını oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. EÜAŞ 2019 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.euas.gov.tr/tr-TR/yillik-raporlar> (E.T. 07.02.2021)

¹⁶¹ **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.314.

Üretim tesisleri EÜAŞ bünyesinde toplanmıřtır¹⁶². EÜAŞ' ın elektrik üretimi dışında da birtakım görevleri bulunmaktadır. Üretim tesislerinin devralınması ve bizzat ya da ortaklıkları aracılığı ile işletilmesi bu grevlerdendir. Ayrıca yeni tesislerin kurulması bakımından özel sektör ile gerekli alışmalar EÜAŞ tarafından yrtlr¹⁶³.

4628 sayılı Kanun' a göre elektrik üretim faaliyetinde bulunabilecek bir diğer tüzel kişilik otoprodktrler ve otoprodüktör grupları olarak düzenlenmişti. Buna göre otoprodüktör, kendi ihtiyaçını karşılamak üzere elektrik üreten tüzel kişiyi, otoprodüktör grubu ise ortakların ihtiyaçını karşılamak üzere elektrik üreten tüzel kişiyi ifade etmektedir¹⁶⁴. 6446 sayılı EPK' da otoprodüktör ve otoprodüktör grubu açıkça düzenlenmemesine rağmen, otoprodüktör lisansı sahiplerine, lisanslarını üretim lisansına çevirme imkanı verilmiştir. Kanun'un geçici 7. maddesinde otoprodüktör lisanslarının üretim lisansına dnştrlebilmesinin şartları dzenlenmiřtir¹⁶⁵.

Kanun' a göre üretim şirketi; çeşitli yollarla edindiği veya işletim hakkını devraldığı tesislerde elektrik üretimi ve satışı yapabilen tüzel kişiyi ifade etmektedir. Elektrik Piyasası Kanunu' nun en önemli amaçlarından biri, yüksek teknoloji ve yatırım gerektiren üretim tesislerinin özel sektör vasıtası ile inşası ve işletilmesidir. Bu maksatla özel şirketler tarafından da üretim faaliyetinde bulunulabileceği düzenlenmiştir. Ancak

¹⁶² EÜAŞ Ana Statüsü m.5/a-b "a) ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde üretim tesislerinde elektrik enerjisi üretmek. b) ilgili mevzuat gereğince devir alınması gerekli üretim tesislerini devir almak ve özel sektöre devri yapılmamış üretim tesislerini kendisi ve/veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla işletmek, gerektiğinde sistemden çıkarmak." (RG., T. 07.10.2020, S. 31267).

¹⁶³ EÜAŞ Ana Statüsü, (RG., T. 07.10.2020, S. 31267), <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/67717851> (E.T. 31.01.2021)

¹⁶⁴ ÖZCAN, s.85; ERGÜN, s.9; DALKA OKUMUş, s.86; GÖNEN, s.248.

¹⁶⁵ Bkz. EPK geçici madde 7. hükmü ř şekildedir: " (1) Otoprodüktör lisansı sahibi tüzel kişilere, mevcut lisanslarındaki hakları korunarak bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde resen ve lisans alma bedeli alınmaksızın üretim lisansı verilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra Kuruma otoprodüktör lisansı başvurusunda bulunulamaz; yapılmış başvurular üretim lisansı kapsamında değerlendirilir."

bu şirketler tarafından üretilecek elektrik miktarına birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre, Türkiye’ de üretilen toplam elektriğin %20’ sini geçemeyecektir¹⁶⁶. Bu hükmün, özel sektör şirketlerinin hakim güç olmasının engellenmesi ve rekabet ortamının oluşturulması maksadıyla getirildiği söylenebilir¹⁶⁷.

B. İletim Faaliyeti

1. Genel Olarak

Üretilen elektriğin, herhangi bir tüketim noktasına ulaştırılabilmesi için, üretim santralini tüketim noktalarına bağlayan bir ağa ihtiyaç vardır¹⁶⁸. Bu şekilde elektriğin üretim santralinden çıkıp tüketim noktasına kadar en az kayıpla taşınabilmesi, yüksek gerilim hatları ile mümkündür¹⁶⁹. Kanun’ a göre iletim, elektriğin yüksek gerilim hatları üzerinden naklini ifade etmektedir¹⁷⁰.

Birincil enerji kaynaklarının kullanımı ile üretilen elektrik yüksek voltajlı olduğu için kullanıma uygun değildir¹⁷¹. Bu sebeple, iletim hatları vasıtası ile kullanıma uygun hale getirilmek için dağıtım merkezlerine iletilmekte ve dağıtımdan sonra son kullanıcıya ulaştırılmaktadır¹⁷². Bu doğrultuda iletim faaliyetinin, üretim ile dağıtım faaliyetleri arasında bir köprü işlevi gördüğü söylenebilir. Üretim ve iletim faaliyetlerinin koordinasyonu enterkonnekte sistem¹⁷³ vasıtası ile sağlanmaktadır¹⁷⁴. Bu sistemin en

¹⁶⁶ CENGİZ, s.141; YILDIZ, s.8.

¹⁶⁷ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.316; ÖZCAN, s.85; CAN, s.457; GÖNEN, s.241.

¹⁶⁸ WEBER/KRATZ, s.12; GÖNEN, s.15.

¹⁶⁹ GRUNWALD, s.75; CAN, s.26.

¹⁷⁰ ARSLAN, s.22; YILDIZ, s.11.

¹⁷¹ AYRANCI, s.50; ÖCAL APAYDIN, s.310.

¹⁷² WEBER/KRATZ, s.195; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2079; AYRANCI, s.49-50.

¹⁷³ **Enterkonnekte sistem;** Bir bölgenin veya bir ülkenin elektrik enerjisi ihtiyacını karşılamak üzere o yerin bütün elektrik santralleri, trafo merkezleri ve aboneleri arasında kurulmuş olan sistemdir. Bkz. <http://www.solar-academy.com> (E.T.25.01.2021).

¹⁷⁴ AYRANCI, s.50; CAN, s.335.

büyük avantajlarından biri de elektrik fiyatlarını düşürmesidir. Ucuz hidroelektrik enerjinin büyük şehirlere taşınması iletim hatları ile mümkün olmaktadır¹⁷⁵.

Kanun, iletim faaliyetinin münhasıran TEİAŞ tarafından yürütüleceğini düzenlemiştir. Aynı düzenlemede, TEİAŞ' ın Kanunda belirtilen faaliyetler dışında bir faaliyette bulunamayacağı yer almaktadır. Kanun düzenlemesinden, iletimin doğal tekel niteliğinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun en önemli gerekçelerinden biri, aynı güzergahlarda ikinci bir iletim hattının kurulmasının büyük maliyetlere sebebiyet verecek olmasıdır¹⁷⁶. İletim sistemi, yalnızca elektrik enerjisi naklini sağlayan basit bir şebeke değil, nakil esnasında şebeke frekansı ve voltajın devamlı sabit kalmasını sağlayan kompleks bir sistemdir¹⁷⁷. İletim faaliyetinin, ülke genelinde tekel olarak yürütülmesi her şeyden önce daha ekonomiktir.

TEİAŞ da EÜAŞ gibi Bakanlar Kurulu Kararı ile TEAŞ' dan ayrılarak oluşturulmuş iktisadi devlet teşekkülüdür. TEİAŞ, iletim faaliyetini yürütebilmek için lisans almak zorundadır. İletim faaliyetinin yanında, yürütülmesi verimliliğin artmasını sağlayacak nitelikte olan piyasa dışı bir faaliyet yürütülmesi Kurum'un iznine tabi kılınmıştır. İletim sistemini işletmek ve yeni iletim tesisleri kurmak gibi görevleri bulunmaktadır. Bu kapsamda kurulacak iletim tesisleri ile ilgili yatırım planı yapmak da TEİAŞ' ın görevlerindendir¹⁷⁸.

¹⁷⁵ **Elektrik iletim hattı**, [elektrik santralinde](#) kontrollü ve planlı olarak elde edilmiş [elektrik](#) enerjisinin, santrallerden dağıtım hatlarına iletilmesini sağlayan hatlardır. [Elektrik](#) üretim tesisleri ile, elektrik tüketim bölgeleri yakınlarındaki [transformatör](#) istasyonları arasında elektrik [enerjisi](#) iletimini sağlayan sistemdir. Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Elektrik_iletim_hatt%C4%B1 (E.T. 28.02.2021); ARSLAN, s.17.

¹⁷⁶ GÖNEN, s.15; TATLI, s.84.

¹⁷⁷ CAN, s.405.

¹⁷⁸ YILDIZ, s.11.

TEİAŞ' ın görev ve yükümlülüklerinden biri de uluslararası enterkonneksiyon¹⁷⁹ çalışmaları yapmaktır¹⁸⁰. TEİAŞ iletim faaliyeti kapsamında, kullanıcıların tamamına hizmet sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğünü yerine getirirken kullanıcılar arasında eşit davranmak zorundadır¹⁸¹.

Şebeke hizmetinin kapsamını iletim, sisteme erişim ve bağlantı hizmeti oluşturmaktadır. Kanun gereği, iletim tesislerinin kullanımının tüm taraflar bakımından aynı koşullarda olması gerekir¹⁸². Piyasada üretim, toptan satış ve perakende satış faaliyetlerinin sağlıklı yürütülebilmesi için, rekabet ortamına uygun bir şekilde iletim alt yapısının sağlanması zorunludur.

TEİAŞ, dengeleme ve uzlaştırma ile yan hizmetler hakkında çıkarılan yönetmeliklerin uygulanması konusunda gerekli incelemelerde bulunmak, gerekli tedbirleri almak ve bu kapsamda Kurum' a rapor sunmakla yükümlüdür. Elektrik piyasasında, sistem işletiminin sağlanmasından TEİAŞ sorumludur. Sistem güvenilirliğini ve elektriğin kaliteli koşullarda sunulmasını sağlamak amacıyla gerekli olan yan hizmetleri belirlemektedir¹⁸³. TEİAŞ, işletim lisansı doğrultusunda, gerçek zamanlı dengeleme piyasasını işletir. Bu doğrultuda, mevzuat gereği izleme, analiz etme, raporlama yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁸⁴.

¹⁷⁹ **Enterkonneksiyon**; iletim ve dağıtım sistemlerinin toplamından oluşan ulusal elektrik sisteminin diğer bir ülkeye ait elektrik sistemine bağlanmasını; **uluslararası enterkonneksiyon**; ulusal elektrik sisteminin diğer ülkelere ait elektrik sistemi ile senkron paralel; asenkron paralel veya ünite yönlendirmesi yöntemlerinden birinin kullanılmasıyla veya komşu ülkede oluşturulacak izole bölgenin beslenmesi yöntemiyle yapılacak enterkonneksiyonu ifade etmektedir.

¹⁸⁰ **AYRANCI**, s.67; **CAN**, s.460.

¹⁸¹ **CAN**, s.311; **GÖNEN**, s.243; **TATLI**, s.84-85.

¹⁸² **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.328.

¹⁸³ **YILDIZ**, s.12.

¹⁸⁴ **ATALAY**, Hasanali, Gün Öncesi Piyasası, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021)

2. Dengeleme Ve Uzlaştırma Sistemi

Kamu hizmetleri, temelinde kamu yararı barındıran toplum gereksinimlerinin tatminine yönelik faaliyetler olarak kabul edilmektedir¹⁸⁵. Kendisinden beklenen amacın gerçekleştirilebilmesi için bu faaliyetlerin sürekliliği son derece önemlidir. Elektriğin kural olarak depolanamaması sebebi ile elektrik piyasasında “*kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesi*” gereği özel düzenlemeler getirilmiştir. Elektrik piyasası bakımından süreklilik ilkesinin, EPK’ nın amaçları arasında açıkça yer alması, bu durumu destekler niteliktedir. Keza sürekliliği sağlamaya yönelik düzenlemelere ikincil mevzuatta da yer verilmiştir¹⁸⁶.

Hizmetten yararlananlar bakımından ihtiyaçların zamanında karşılanması, arz ve talep dengesinin sağlanması suretiyle elektriğin kesintisiz olarak sunulmasına bağlıdır¹⁸⁷. Bu doğrultuda tüketicilerin ihtiyaçları ne kadar doğru tahmin edilse de mevsim ve iklim değişiklikleri, sosyal olaylar, toplumdaki alışkanlıkların değişmesi gibi sebeplerle arz ve talep her zaman tam anlamıyla birbirini karşılamayabilir¹⁸⁸. Bu şekilde değişkenlik gösterebilen elektrik talebinin dengelenmesi için artan talep karşısında ilave yeni yüklerin devreye sokulması, azalan talep karşısında ise üretim tesislerinin devreden çıkarılması gerekmektedir¹⁸⁹. Elektriğin kural olarak depolanamama özelliği sebebiyle, talebi

¹⁸⁵ GÖZÜBÜYÜK/TAN, s.562; GÜNDAY, s.334; TAN, s.366; ULUSOY, s.513-514.

¹⁸⁶ EPLY m.26/IV’ te; dağıtım lisansı sahibinin lisans süresi sona ermeden önce lisansını sona erdirmek istemesi halinde, söz konusu lisans kapsamındaki faaliyeti sürdürecektir yeni bir tüzel kişi lisans alınca kadar lisansın sona erdirilemeyeceği ve görevli tedarik şirketinin lisans süresi sona ermeden önce lisansını sona erdirmek istemesi halinde, söz konusu lisans kapsamındaki faaliyeti sürdürecektir başka bir tüzel kişi Kurul tarafından belirleninceye kadar lisansın sona erdirilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir.

¹⁸⁷ KESKİNEL, s.21; ERGÜN, s.177.

¹⁸⁸ AYRANCI, s.75; CAN, s.421; GÖNEN, Kamu Hizmeti, s.365; ARSLAN, s.21.

¹⁸⁹ YAVUZ, s.57.

karşılayabilecek büyüklükte bir atıl kapasite ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durum üretimden tüketime kadar ciddi bir planlama gerektirmektedir¹⁹⁰.

Elektrik piyasasında arz ve talebin karşılanabilmesi için en önemli araç dengeleme mekanizmasıdır. Üretim ile tüketimde yapılacak olan eş zamanlı ölçümlerle ikili anlaşmalar kapsamında, tarafların borç ve alacak durumunun belirlenmesi son derece önemlidir¹⁹¹. Piyasa işletmecisinin¹⁹², bu şekilde dengeleme faaliyeti kapsamında tarafların alacak ve borçlarını ortaya çıkarması uzlaştırma¹⁹³ olarak nitelendirilmektedir¹⁹⁴. Uzlaştırma sayesinde, üretici ve tüketicinin, üzerinde anlaştıkları elektrik alım satımının ne miktarda gerçekleştiği belirlenmektedir¹⁹⁵.

¹⁹⁰ CAN, s.422; GÖNEN, Kamu Hizmeti, s.16; TARAKÇI, s.3.

¹⁹¹ CAN, s.430.

¹⁹² **Piyasa İşletmecisi**; Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi'dir. Piyasa işletmecisi daha önce TEİAŞ iken, Yönetmelik değişikliği ile (RG., T. 28.03.2015 S. 29309) 01.09.2015 tarihinden itibaren piyasa işletmeciliği yetkisi ve görevi EPİAŞ' a verilmiştir. Enerji Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği' nde 28.03.2015 tarihli ve 29309 sayılı RG. İle yapılan değişiklikle, piyasa işletmecisinin EPİAŞ olduğu belirtilmiştir.

¹⁹³ **Uzlaştırma**; Dengeleme mekanizmasından ve/veya enerji dengesizliğinden doğan alacak ve borç miktarlarının hesaplanması ve ilgili alacak-borç bildirimlerinin hazırlanması işlemlerini ifade etmektedir. Uzlaştırma faaliyetleri; gün öncesi planlama, gün öncesi piyasası dengeleme, gün içi piyasası ve dengeleme güç piyasasından ve/veya enerji dengesizliğinden doğan alacak ve borç miktarlarının hesaplanması ve ilgili alacak-borç bildirimlerinin hazırlanması işlemlerinin hızlı, güvenilir ve şeffaf bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak şekilde Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği m. 9' da düzenlenen esaslar çerçevesinde piyasa işletmecisi tarafından yürütülür.

¹⁹⁴ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.388; YAVUZ, s.57; CAN, s.430.

¹⁹⁵ CAN, s.431.

Uzlaştırma işlemi, belli zaman aralıklarıyla yapılmakta olup Avrupa ülkelerinin çoğunda bu süre bir saattir¹⁹⁶. Ülkemizde, enerji fazlası ve enerji açığı ile ilgili uzlaştırma faaliyetleri TEİAŞ bünyesinde yapılmaktadır¹⁹⁷.

2009 yılında yürürlüğe giren Yönetmelik¹⁹⁸ ile birlikte dengeleme faaliyetleri ikiye ayrılmıştır. Bunlar, gün öncesi planlama ile dengeleme güç piyasasıdır¹⁹⁹. Öncesinde uygulanmış olan aylık üç zamanlı uzlaştırma yerini saatlik uzlaştırmaya bırakmıştır²⁰⁰. Yönetmelik kapsamda arz ve talebin dengelenmesi ve uzlaştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekli usul ve esasları belirlemektedir.

Piyasadaki katılımcıların, aralarında ticari anlaşmalar yapabildikleri ikili anlaşmalar piyasasına ek olarak gün öncesi piyasası ile dengeleme güç piyasaları, Türkiye’ nin elektrik piyasasının ticaret modelini oluşturmaktadır. Sistemdeki dengesizlik ve kısıtlarla başa çıkılması, bu ticaret yapısı sayesinde mümkün olmaktadır. İkili anlaşmalar piyasasında sözleşmeye esas alınacak fiyatlar bakımından, gün öncesi piyasasında oluşan fiyatlar belirleyici olmaktadır. Bunun dışında dengeleme güç piyasası da etkilidir²⁰¹.

¹⁹⁶ **YAVUZ**, s.58.

¹⁹⁷ 2003 yılında EPDK tarafından yayımlanan “Elektrik Piyasasında Mali Uzlaştırma Yapılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ” uyarınca enerji fazlası ve enerji açıklarının uzlaştırılması TEİAŞ bünyesindeki Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi vasıtasıyla yapılmıştır.

¹⁹⁸ Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği, (RG., T. 14.04.2009, S.27200).

¹⁹⁹ Gün öncesi planlama, gün öncesi piyasasının devreye gireceği zamana kadar, bir gün sonrasına yönelik olarak öngörülen saatlik talebin gün öncesinden dengelenmesi amacıyla piyasa işletmecisi koordinasyonunda yürütülen faaliyetleri; dengeleme gün piyasası ise arz ve talebin gerçek zamanlı olarak dengelenmesi amacına hizmet etmek üzere onbeş dakika içerisinde gerçekleştirilebilen çıkış gücü değişimi ile elde edilen yedek kapasitenin alış-satışının gerçekleştiği ve sistem işletmecisi tarafından işletilen organize toptan elektrik piyasasını ifade etmektedir.

²⁰⁰ EPIAŞ 2016-2020 Stratejik Planı, www.epias.com.tr (E.T. 25.04.2020)

²⁰¹ **YILDIZ**, s.21.

Sonuç olarak, elektrik piyasasının işleyişi en temel haliyle fiziksel ve finansal elektrik ticareti olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel ticaret, ikili anlaşmalar, spot piyasalar ve gerçek zamanlı piyasalardan oluşmaktadır. Spot piyasalar, EPIAŞ aracılığıyla işletilmektedir²⁰². Gerçek zamanlı piyasaların işletimi ise TEİAŞ bünyesinde yapılmaktadır.

3. Gerçek Zamanlı Dengeleme

Elektriğin arzı ve talebindeki dengenin sağlanması maksadı ile yürütülmekte olan faaliyetler bütünüdür. Sistem işletmecisi²⁰³ aracılığı ile yürütülmektedir. Bu kapsamda bulunan faaliyetler Elektrik Şebeke Yönetmeliği'nde²⁰⁴ tanımlanmıştır. Dengeleme güç piyasası ve yan hizmetlerden oluşmaktadır. Arz ve talebin, işletme güvenliği ile sistem bütünlüğünü sağlayacak şekilde gerçek zamanlı olarak dengelenmesi esasına dayanmaktadır. Bunun sağlanması için dengeleme güç piyasasındaki katılımcılar ile yan hizmet sağlayıcısı tüzel kişilerin Milli Yük Tevzi Merkezi tarafından verilen talimatları yerine getirmeleri gerekmektedir²⁰⁵. Gerçek zamanlı dengeleme için piyasaya sunulan

²⁰² Piyasa İşletim Faaliyeti Başlığında incelenmiştir. Bkz. §3., I., F.,2.

²⁰³ **Sistem işletmecisi**; üretim, tüketim ve akımları her an izler ve arz ve talep arasındaki dengesizlikleri giderecek eşgüdümü sağlar, gerektiğinde üretim birimlerinden aldığı enerjiyi arttırır veya azaltır, gerektiğinde üretim birimlerini devreye sokar veya çıkarır. DUY'a göre Türkiye'de elektrik piyasasında, Milli Yük Tevzi Merkezi (MYTM) ve Bölgesel Yük Tevzi Merkezleri (TEİAŞ bünyesinde) sistem işletmecisi olarak tanımlanmıştır.

²⁰⁴ Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği, (RG., T.28.05.2014, S.29013 Mükerrer.)

²⁰⁵ **Milli Yük Tevzi Merkezi (MYTM)**: TEİAŞ bünyesinde yer alan ve Türkiye elektrik enterkonekte sisteminin üretim, iletim ve tüketim yönünden güvenli, kaliteli ve ekonomik olarak işletmesini yapan, elektrik enerjisi arz ve talebinin gerçek zamanlı dengelenmesini sağlayan, Dengeleme Güç Piyasasını işleten, uluslararası enterkoneksiyon hatlarının işletilmesi ve bu hatlar üzerinden yapılan enerji alışverişlerinin koordinasyonundan sorumlu olan ve BYTM arasındaki koordinasyonu sağlayan kontrol merkezidir. Elektrik enerjisi arz ve talebinin gerçek zamanlı olarak dengelenmesinden ve sistem işletiminden sorumlu merkezi birimini ve ona bağlı çalışan Bölgesel Yük Tevzi Merkezlerini ifade eder. Milli Yük Tevzi Merkezi, 9 Bölgesel Yük Tevzi Merkezi ve 22 Bölge Müdürlüğü başta olmak üzere ETKB, EPDK, EPIAŞ, EÜAŞ vb. kamu kurum ve kuruluşlarına da hizmet sağlamaktadır. https://ytbsbilgi.teias.gov.tr/ytbsbilgi/frm_hakkinda.jsf (E.T., 03.03.2021)

tekliflerin dengeleme için uygunluğunun, katılımcılar arasında ayırım gözetilmeksizin değerlendirilmesi gerekmektedir. Keza bu faaliyetler, şeffaflık ve sorumluluk ilkeleri çerçevesinde yürütülmektedir.

Dengeleme güç piyasasında, sisteme sunulan teklifler ışığında gerçek zamanlı dengelemeyi sağlamak maksadıyla hareket edilmektedir²⁰⁶. Belirli bir süre içerisinde sisteme girecek olan kapasitenin sağlanması amaçlanmaktadır²⁰⁷. Gün öncesi veya gün içi piyasaları ile her ne kadar sistem işletmecisine dengelenmiş bir piyasa sunulsa da gerçek zamanda bu durumdan sapmalar olabilir. Örneğin, herhangi bir santralin, arıza dolayısı ile devre dışı kalması veya tüketim tesislerinin hiç hesapta yokken çalışmaya başlaması piyasadaki dengeyi bozabilir. Bu gibi beklenmeyen durumlarda Milli Yük Tevzi Merkezi dengeyi sağlayabilmek için dengeleme güç piyasasına sunulan teklifleri değerlendirmektedir.

Yan hizmetler ise şebekenin güvenli bir şekilde anlık olarak işletilmesi bakımından gerekli olan tedbirleri kapsamaktadır²⁰⁸. Kanuna göre piyasada arz ve talebi karşılamak üzere teknik ve ekonomik kurallar doğrultusunda yük dağıtımının gerçekleştirilmesi, TEİAŞ' ın sorumluluğundadır. Gerekli kalitedeki elektriğin sunulmasını sağlamak için alınması gereken tedbirler, Yan Hizmetler Yönetmeliği ile Şebeke Yönetmeliği'nde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

²⁰⁶ YILDIZ, s.20.

²⁰⁷ Dengeleme Güç Piyasası süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.epias.com.tr/dengeleme-guc-piyasasi/genel-esaslar/> (E.T. 28.02.2021)

²⁰⁸ YILDIZ, s.18.

C. Dağıtım Faaliyeti

Dağıtım faaliyeti, elektriğin kanunda belirtilmiş olan gerilim düzeyinin altından naklini ifade etmektedir²⁰⁹. Üretim tesislerinde üretilen elektriğin, iletken teller ile sürekli bir şekilde nakli söz konusudur²¹⁰. Dağıtım sisteminde, şirketin bir dağıtım tesisine sahip olması ve bunun işletilmesi gerekmektedir²¹¹. Dağıtım faaliyetinin tabi olduğu hüküm ve esaslar Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 33' te belirtilmiştir. Dağıtım faaliyeti, diğer piyasa faaliyetleri gibi lisansa tabidir. Lisans sahibi, lisansında belirtilen dağıtım bölgesinde faaliyette bulunabilir ve bu bölgede tekel hakkına sahiptir²¹². Dağıtım lisansı sahibinin, Kurum tarafından belirlenmek şartıyla, bu faaliyetle birlikte yürütülmesi verimliliği artıracak nitelikte olan piyasa dışı bir faaliyeti yürütme imkanı bulunmaktadır.

Dağıtım şirketlerinin, önceleri bu faaliyeti ile birlikte perakende satış faaliyetini de yürütebilmesi mümkündür. Dağıtım şirketinin bulunduğu bölgede, başka tedarikçilerden elektrik teminini sağlayamayan tüketicilere, perakende satış yapma yükümlülüğü bulunmaktaydı. Bunun için, satış lisansına sahip olunması yeterliydi.

²⁰⁹ Dağıtım sistemini, gerilim seviyesi aralıklarına göre ikiye ayırmak mümkündür. Etkin şiddeti 1000 Voltun üstünden 36 kV'a kadar olan (36 kV dahil) gerilim seviyesini orta gerilim (OG), etkin şiddeti 1000 Volt ve altındaki gerilim seviyesini ise alçak gerilim (AG) olarak sınıflandırılmaktadır. **TARAKÇI**, s.6.

²¹⁰ **ÖCAL APAYDIN**, s.334.

²¹¹ EPK m. 3'e göre "Dağıtım sistemi; bir dağıtım şirketinin lisansında belirlenmiş dağıtım bölgesinde işlettiği elektrik dağıtım tesisleri ve şebekesini, dağıtım şirketi; belirlenen bir bölgede elektrik dağıtımını ile iştigal eden tüzel kişiyi, dağıtım sistemi; iletim tesislerinin ve dağıtım gerilim seviyesinden bağlı üretim ve tüketim tesislerine ait şalt sahalarının bittiği noktadan sonraki nihayet direğinden, alçak gerilim seviyesinden bağlı tüketicilerin yapı bina giriş noktalarına kadar, bina giriş ve sayaç arası hariç, elektrik dağıtımını için teçhiz edilmiş tesis ve teçhizat ile dağıtım şirketince teçhiz edilen ya da devralınan sayaçları" ifade etmektedir.

²¹² **ÖZCAN**, s.90; **ÖCAL APAYDIN**, s.334; **TATLI**, s.85; **ARSLAN**, s.23.

Ancak, EPDK Kararı²¹³ ile bu uygulamaya son verilmiştir²¹⁴. Bu karar ile birlikte, dağıtım faaliyeti için, hukuki ayrıştırma modelinin uygulanmaya başladığı söylenebilir²¹⁵. EPDK'nın ayrıştırma kararının altında yatan temel sebep piyasanın liberalleşmesinin hızlandırılmasıdır²¹⁶. Dağıtım şirketinin bölünmesi ile oluşturulan perakende satış şirketi, mevzuatta yapılan değişikliklerle görevli perakende satış şirketi olarak nitelendirilmiştir. Mevzuattan kaynaklı perakende satışa ilişkin hak ve yükümlülükler perakende satış şirketine devredilmiştir²¹⁷. 6446 sayılı EPK ile geline son aşamada görevli tedarik şirketi kavramına yer verilmiştir²¹⁸.

Hukuki ayrıştırma neticesinde, varlığını devam ettiren dağıtım şirketleri, lisanslarında belirtilen bölgelerde dağıtım faaliyetlerini yürütmekle görevlidir.

²¹³ 12.09.2012 tarihli ve 4019 sayılı EPDK Kararı; “Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar” ile 01.01.2013 tarihi itibarıyla dağıtım ve perakende satış faaliyetlerini ayrı tüzel kişilikler altında yürütmelerine karar verilmiştir (RG., T. 27.09.2012, S. 28424).

²¹⁴ 4019 sayılı “Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar” a göre; Dağıtım ve perakende satış faaliyetinin ayrı tüzel kişilik ayrıştırmasının, dağıtım şirketinin 6102 sayılı TTK kapsamında tanımlanan kısmi bölünme suretiyle gerçekleştirileceği öngörülmüş, bun göre TTK kapsamında kısmi bölünme işlemlerine başlanmadan önce dağıtım şirketi tarafından TTK hükümleri uyarınca bir anonim şirket kurulması ve dağıtım şirketinin perakende satış hizmeti ile ilgili bölümünün kurulacak perakende satış şirketine devrolunması gerekmektedir. Dağıtım şirketinin ortakları, yeni kurulan perakende satış şirketine ait payları ve hakları iktisap edecektir. Kararın 11. Maddesi ile dağıtım şirketinin bir kısmını devralacak perakende satış şirketine 15.12.2012 tarihinden önce EPDK’ ya perakende satış lisansı başvurusunda bulunma yükümlülüğü; dağıtım şirketine de sahip olduğu perakende satış lisansını sonlandırması amacıyla perakende satış şirketi ile eş zamanlı olarak EPDK’ ya başvuruda bulunma zorunluluğu getirilmiştir. Perakende satış şirketi, 01.01.2013 tarihinden itibaren kısmi bölünme ve diğer devir işlemlerinin tamamlandığı tarihe kadar sunmak zorunda olduğu hizmetleri dağıtım şirketinden hizmet alımı yoluyla temin edecek, ancak bu kapsamda hizmet alımı altı aydan fazla olamaz.

²¹⁵ **TATLI**, s.93.

²¹⁶ **TAŞDÖKEN**, Serdar, “Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasının Yeni TTK Açısından Değerlendirilmesi”, Dünya Online <https://www.dunya.com/gundem/elektrik-dagitim-ve-perakende-satis-faaliyetlerinin-hukuki-haberi-187311> (E.T., 01.03.2021).

²¹⁷ 30.12.2012 T. ve 28513 E. Sayılı RG.’ de yayımlanan değişiklik ile birlikte görevli tedarik şirketi, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariki yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirketini ifade etmektedir.

²¹⁸ **GÜRBÜZ**, s.12.

Ayrıştırma sonrası, getirilen düzenlemelerle birlikte şirketlerin, birbirlerine karşı rekabeti sınırlayacak faaliyetlerde bulunmalarının önüne geçilmiştir²¹⁹.

Dağıtım lisansı sahibi, lisansında belirlenen bölgedeki sayaçların kurulumu, bakımı ve işletilmesinden sorumludur. Bunun dışında, sayaçların okunması ve elde edilen verilerin tedarikçiler ve piyasa işletmecisiyle paylaşılması gibi görevleri bulunmaktadır²²⁰. Şebeke faaliyetlerinin, sistem kullanıcıları arasında ayırım yapılmadan saydam bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir²²¹.

Dağıtım faaliyeti bakımından, aynı mahallede ikinci şebekenin kurulması ekonomik değildir²²². Bu sebeple her dağıtım şirketi, kendi bölgesindeki tüketicilere elektrik sunma mecburiyetindedir. Aksi takdirde tüketicinin elektrik temin edebileceği başka bir kaynak bulunmamaktadır. Aynı şekilde serbest tüketicilerin de iletim sistemine doğrudan bağlı olmamaları halinde, bölgelerinde bulunan dağıtım şebekesini kullanma zorunluluğu vardır. Dağıtım şirketleri bu durumdaki serbest tüketicilere de hizmet sunmak zorundadır. Dağıtım hizmetlerinin tek bir şirket veya Kanun gereği 21 farklı bölgede birbirinden farklı birçok şirket tarafından yürütülüyor olması bu faaliyetinin doğal tekel niteliğini bozmamaktadır²²³.

²¹⁹ **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2083.

²²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. EPLY m.33.

²²¹ **YAVUZ**, s.68; **CAN**, s.363.

²²² **GÖNEN**, s.15.

²²³ 17.03.2004 Tarih ve 2004/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi” ile dağıtım hizmeti 21 ayrı dağıtım bölgesine bölünmüş ve ilgili dağıtım bölgelerinde faaliyette bulunacak dağıtım şirketlerin TEDAŞ’ tan ayrılıp anonim şirket şeklinde faaliyette bulunacak şirketler olacağı belirtilmiştir. Ardından 02.04.2004 tarih ve 2004/22 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile TEDAŞ’ ın özelleştirme kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.tedas.gov.tr/#!tedas_hakkimizda (E.T. 31.01.2021); Ayrıca Özelleştirme Strateji Belgesi’ nde düzenlenen temel hususlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **ARSLAN**, s.150-151.

Dağıtım lisansı sahibi, lisansında yer alan bölgeye ait sistemi, rekabete uygun olarak işletmek zorundadır. Ayrıca mevzuat hükümleri gereği, dağıtım hizmetinin tüm dağıtım sistemi kullanıcılarına, eşit bir şekilde hizmet sunulması zorunludur²²⁴. Bu zorunluluk dağıtım faaliyetinin doğal tekel niteliğinin bir sonucudur.

Kanun' a göre dağıtım şirketinin, lisansında belirtilen bölgelerdeki talep tahminlerini hazırlayarak TEİAŞ' a bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tahminler Kurul tarafından onaylanıp TEİAŞ tarafından yayımlanmaktadır. Onaylanmış olan talep tahminleri doğrultusunda hazırlanan yatırım planları da Kurul onayına sunulmaktadır²²⁵. Elektrik piyasasının güvenli bir şekilde işlemesi ve arz-talep dengesinin sağlanabilmesi açısından bu durum son derece önemlidir. Şirketin talep tahmini ne kadar başarılı olursa kârını maksimize etme olanağı da o kadar yüksek olacaktır²²⁶.

Kurul tarafından onaylanmış olan yatırım planında belirtilmesi ve TEİAŞ' tan uygun görüşünün alınmış olması şartıyla dağıtım bölgesinde 154kV gerilim seviyeli tesis kurabilmesine dair hüküm 25.11.2020 tarihli değişiklik ile iptal edilmiştir.

D. Toptan Satış Faaliyeti

Kanun' a göre toptan satış faaliyeti, üretim şirketlerinin yanı sıra kamu ve özel sektör şirketleri eliyle yürütülür²²⁷. Bunun için ilk şart tedarik lisansına sahip olmaktır. Tedarik şirketlerinin serbest tüketicilere, toptan satış faaliyetinde bulunabilmeleri mümkündür. Serbest tüketicilere yapılan satışta herhangi bir bölge sınırlaması

²²⁴ ERGÜN, s.61; TATLI, s.86.

²²⁵ CAN, s.369.

²²⁶ ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU, s.337.

²²⁷ Tedarik; elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin toptan veya perakende satışını, tedarikçi; elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri ile tedarik lisansına sahip şirketi, tedarik şirketi; elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin toptan ve/veya perakende satılması, ithalatı, ihracatı ve ticareti faaliyetleri ile iştigal edebilen tüzel kişiyi ifade eder. (EPK m.3).

bulunmamaktadır. Alıcı tarafın amacı, satışın toptan veya perakende olarak nitelendirilmesi bakımından önemlidir. Elektriğin, ihtiyaca binaen alınması durumunda perakende satış söz konusudur. Tekrar satılmak üzere alınması ise toptan satış olarak ifade edilmektedir. Toptan satış şirketi, elektriği üreticiden ikili anlaşmalar ile satın alıp yine ikili anlaşma ile bir başka tedarikçiye veya doğrudan serbest tüketiciye satmaktadır²²⁸.

Piyasa faaliyetlerinin tamamının tek bir firma tarafından gerçekleştirildiği dikey bütünleşik yapıda toptan satış piyasası yer almamaktaydı. Bugün gelinen noktada, elektrik endüstrisinde rekabetin sağlanması bakımından toptan satış piyasalarının oluşması son derece önem arz etmektedir²²⁹.

Kamu toptan satış şirketi TETAŞ iken 2018 yılında çıkarılan 703 sayılı KHK²³⁰ ile TETAŞ ilga edilmiş ve bu görev EÜAŞ' a devrolmuştur. Yeni düzenleme ile birlikte EÜAŞ' ın, görevli tedarik şirketlerine tarife üzerinden elektrik satabileceği düzenlenmiştir. Keza, tedarik şirketlerinin de bölgesel sınırlama olmadan serbest tüketicilere satış faaliyetinde bulunabilmesi mümkündür.

Tedarik lisansı, toptan satış faaliyeti kapsamında sahibine, herhangi bir bölge sınırı olmadan serbest tüketiciler veya lisans sahibi diğer tüzel kişilerle elektrik enerjisi ticaretinde bulunma hakkı vermektedir. Ayrıca tedarik lisansı sahibinin, organize toptan

²²⁸ **TATLI**, s.86.

²²⁹ **YILDIZ**, s.5.

²³⁰ 703 sayılı “Anayasa’da Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” (RG., T. 09.07.2018 S.30473, 3. Mükerrer) ile Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.(TETAŞ) ve Elektrik Üretim A.Ş.(EÜAŞ), EÜAŞ bünyesinde birleştirilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre EÜAŞ, mülga TETAŞ’ın taraf olduğu mevcut sözleşmeler kapsamında imzalanmış olan enerji alış ve satış anlaşmalarını yürütmekte, Kanun ve ilgili mevzuat kapsamında elektrik enerjisi ve kapasitesi alım ve satımına ilişkin ikili anlaşmalar yapmakta, organize toptan elektrik piyasalarında faaliyette bulunabilmekte, elektrik enerjisi mübadele, ithalat ve ihracat anlaşmaları ile mevcut imtiyaz ve uygulama sözleşmeleri kapsamında enerji alış ve satış anlaşmaları imzalayabilmektedir.

elektrik piyasalarında²³¹ da elektrik enerjisi ticareti yapılabilmesi mümkündür. EÜAŞ, tedarik lisansı kapsamında, elektrik enerjisi alım-satımı için ikili anlaşmalar yapabilir. Toptan satışa ilişkin tarife hazırlanarak Kurum onayına sunulur. Kurum'un onayladığı tarifenin uygulanması da yine EÜAŞ' ın görevlerindendir. EÜAŞ dışında özel sektör şirketlerinin de toptan satış faaliyetinde bulunabilmeleri mümkündür. Toptan satış lisansına sahip şirketlerin, lisanslarında bulunmak şartıyla ithalat ve ihracat faaliyetlerini yürütmeleri de mümkündür²³².

E. Perakende Satış Faaliyeti

Elektriğin perakende satışı, tüketicilere satışı anlamına gelmektedir. Elektrik piyasasındaki üretim-tüketim zincirinde, tüketimin öncesinde son halka perakende satışır²³³. Perakende satış şirketi, yalnızca ve doğrudan tüketiciye yönelmektedir²³⁴.

Perakende satış faaliyeti de diğer tüm piyasa faaliyetleri gibi lisansa tabidir. Dağıtım şirketinin bölünmesiyle perakende satış faaliyeti görevli tedarik şirketine verilmiştir. Perakende satış şirketlerinin, bölge sınırlaması olmadan serbest tüketicilere satış faaliyetinde bulunmaları mümkündür. Ancak, dağıtım şirketinin başka bir bölgedeki serbest tüketicilere satış yapabilmesi, bu durumun lisanslarında yer almasına bağlıdır²³⁵.

²³¹ **Organize toptan elektrik piyasaları;** DUY m.4'e göre; "Elektrik enerjisi, kapasitesi veya perakende alış-satışın gerçekleştirildiği ve piyasa işletim lisansına sahip merkezi bir aracı tüzel kişilik tarafından organize edilip işletilen gün öncesi piyasası, gün içi piyasası ile sermaye piyasası, gün içi piyasası ile sermaye piyasası aracı niteliğindeki standardize edilmiş elektrik sözleşmelerinin ve dayanağı elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi olan türev ürünlerin işlem gördüğü ve Borsa İstanbul Anonim Şirketi tarafından işletilen piyasaları ve Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi tarafından organize edilip işletilen dengeleme güç piyasası ve yan hizmetler piyasası gibi elektrik piyasaları" şeklinde tanımlanmıştır.

²³² **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU,** s.343; **ÖZCAN,** s.92; **YAVUZ,** s.72; **ERGÜN,** s.74; **CAN,** s.467; **GÖNEN,** s.246; **GÜRBÜZ,** s.13; **YILDIZ,** s.14.

²³³ **YAVUZ,** s.73; **AKER,** s.2.

²³⁴ **GÜRBÜZ,** s.16.

²³⁵ **YILDIZ,** s.15.

Görevli tedarik şirketinin, satış yapabileceği diğer tüketici grubu, serbest olmayan tüketicilerdir²³⁶. Bu tüketicilerin, şirketin kendi dağıtım bölgesi içerisinde bulunması zorunludur. Perakende satış, tarifeler üzerinden yapılmaktadır. Görevli tedarik şirketinden anlaşılması gereken, en son tüketiciye elektrik sağlayan şirketlerdir²³⁷. Ayrıca, bu şirketlerin, son kaynak tedarikçisi²³⁸ sıfatı ile elektrik sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Tedarik şirketinin, bu sıfatla elektrik sağlayabileceği dağıtım bölgesinin lisansında bilahare belirtilmesi gerekmektedir.

Kanun' un en temel amaçlarından biri de tedarikte sürekliliğin sağlanmasıdır. Bu kapsamda EPLY m.26/IV' te görevli tedarik şirketinin, süresinden önce lisansını sonlandırmak istemesi durumu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre Kurul tarafından lisans kapsamında faaliyeti sürdürebilecek yeni bir tüzel kişinin belirlenmesine kadar, görevli perakende satış şirketinin lisansı sonlandırılmayacaktır²³⁹. Yine elektrik tedarikinde sürekliliğin sağlanabilmesi adına, perakende satış şirketinin kısmi bölünme ve devir işlemleri tamamlanıncaya kadar sunmak zorunda olduğu hizmetleri hizmet alımı yoluyla dağıtım şirketinden alabilmesine imkan tanınmıştır. Aynı şekilde, dağıtım şirketinin hizmet alımı süresince, lisanslarında yer alan perakende satışa ilişkin hizmetleri

²³⁶ Serbest olmayan tüketici, elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımlarını sadece, bölgesinde bulunduğu görevli perakende satış şirketinden yapabilen gerçek veya tüzel kişilerdir.

²³⁷ WEBER/KRATZ, s.19.

²³⁸ **Son kaynak tedarikçisi**; serbest tüketici niteliğini haiz olduğu halde elektrik enerjisini son kaynak tedarikçisi olarak tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedarikçisini ifade eder. Son kaynak tedarikçisi kavramı, AB ülkelerinde özellikle 2003/54 sayılı direktif (Direktif) gereğince Temmuz 2007 tarihinden itibaren serbest tüketici limitinin sıfıra indirilmesi ve tüm tüketicilerin serbest tüketici niteliği kazanarak tedarikçilerini serbest piyasada belirleme hakkında kavuşmaları ile önem kazanmıştır. Söz konusu hükmün uygulanmaya başlaması ile talep tarafında tüketicilere ekonomik tercihlerde bulunarak tedarikçilerini seçme hakları tanınarak serbest rekabet mekanizması oluşturulmuştur. Söz konusu serbest rekabet mekanizması, gerekli şeffaflık, piyasaya giriş serbestisi ve arz ve talebin birbiri ile buluşabileceği bir ortam sağlanarak çalıştırılmaktadır. Son kaynak tedarikçisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. BİLİMGUT, s.17 vd.

²³⁹ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2082.

de yürütebilme hakkı bulunmaktadır. Perakende satış ile birlikte, sayaçların okunması ve faturalandırılması bu tür hizmetlerdendir. Bunların dışında yalnızca perakende satış hizmetinde bulunmak üzere de lisans alınabilmesi mümkündür²⁴⁰.

Perakende satış, düzenlemeye tabi faaliyetlerdendir. Şirketler tarafından, tarifeler üzerinden tüketicilere elektrik enerjisi sağlanmaktadır²⁴¹. Bu faaliyet, lisans sahibi tüzel kişiler ile tüketiciler arasında akdedilen perakende satış sözleşmeleri aracılığı ile yapılmaktadır²⁴². Satış tarifeleri söz konusu şirketler tarafından teklif edilmekte, daha sonra Kurul tarafından onaylanıp yürürlüğe girmektedir. Serbest tüketicinin doğrudan iletim hattına bağlı olması durumunda, sözleşmeler kapsamında gerçekleştirilen müzakerelerle fiyat belirlenebilir. Buna karşılık serbest tüketicinin dağıtım hattına bağlı olması durumunda ise fiyat, bölgede faaliyette bulunan dağıtım şirketince teklif edilip EPDK tarafından kabul edilen tarifeyle göre belirlenir²⁴³. Bu durumda serbest tüketicinin kendi tedarikçisini belirleme hakkı bulunmaktadır.

Perakende satış, rekabete açılabilen bir piyasa faaliyetidir. Sistemin sağlıklı işleyebilmesi açısından piyasada birden çok perakende satış şirketinin faaliyet göstermesi gerekmektedir²⁴⁴.

F. Piyasa İşletim Faaliyeti

1. Genel Olarak

Piyasa işletim faaliyeti ilk defa 6446 sayılı EPK' da tanımlanmış olan bir faaliyettir²⁴⁵. EPK ile elektrik piyasasında ilk defa “*organize toptan satış piyasaları*” adı

²⁴⁰ YAVUZ, s.73.

²⁴¹ AYRANCI, s. 65.

²⁴² ÖZCAN, s.94.

²⁴³ AYRANCI, s.65.

²⁴⁴ YAVUZ, s.74.

²⁴⁵ DALKA OKUMUŞ, s.88.

altında bir yapılanma düzenlenmiştir. Bu piyasaların işletilmesi ve mali uzlaştırma işlemlerinin gerçekleştirilmesi bir sistem doğrultusunda gerçekleştirilmektedir²⁴⁶. Elektrik piyasasında sistemin sağlıklı işleyebilmesi için elektriğin üretim ve tüketiminin dengede olması gerekmektedir. Depolamanın kural olarak mümkün olmaması sebebiyle arz ve talep dengesinin kurulabilmesi önemlidir. Bu doğrultuda, fiziki dengeyi koruyarak sistemin kısıtlarını gözetken, ortak piyasa vasıtası ile ortak fiyat oluşturan bir piyasa işletmecisine ihtiyaç bulunmaktadır²⁴⁷. Bununla birlikte, Enerji Piyasası Kanunu ile elektriğin serbest piyasa şartlarında tüketicilere sunulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda enerji piyasalarının işletilebilmesi maksadıyla EPIAŞ kurulmuş²⁴⁸ ve lisans kapsamında piyasa işletimi faaliyetlerine başlamıştır²⁴⁹.

EPIAŞ, özel hukuk hükümlerine tabi bir şirkettir. Kurulmasından itibaren altı aylık bir süre içerisinde, gerekli olan piyasa işletim lisansını Kurum’ dan alarak faaliyetlerine başlayacağı düzenlenmiştir. EPIAŞ’ ın piyasa işletim lisansı almasına kadar geçen sürede söz konusu faaliyetin TEİAŞ tarafından yürütülmesine devam edilmiştir.

EPIAŞ, sahip olduğu lisans doğrultusunda, toptan elektrik piyasalarını işletmektedir²⁵⁰. Ayrıca piyasa işletim lisansı gereği TEİAŞ’ ın işlettiği piyasalara ait mali işlemleri yürütmektedir²⁵¹. Bu işlemler, uzlaştırma işlemlerini de kapsar. Gün öncesi piyasası ile gün içi piyasasını işletmek, uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek, piyasa

²⁴⁶ ÇETİNTAŞ/CİBİL, s.11.

²⁴⁷ ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOP Ocak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021)

²⁴⁸ Elektrik Piyasaları İşletme Anonim Şirketi, 18.03.2015 tarihinde kurulmuş ve 01.09.2015 tarihi itibarıyla lisans alarak piyasa işletimi faaliyetlerine başlamıştır.

²⁴⁹ ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOP Ocak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021); ÇETİNTAŞ/CİBİL, s.11; TURGUT, s.105; GÜRBÜZ, s.17-18.

²⁵⁰ Borsa İstanbul A.Ş ile TEİAŞ tarafından işletilen piyasaların dışında kalan organize toptan elektrik piyasalarını işletir.

²⁵¹ ÇETİNTAŞ/CİBİL, s.11; TURGUT, s.105.

katılımcılarının alacak ve borç bilgilerini hazırlamak EPIAŞ' ın görevlerindendir²⁵². Görevi kapsamında, organize toptan elektrik piyasalarını işletmek maksadıyla oluşturulmuş uluslararası piyasalara katılır. Kurum tarafından belirlenen esaslara göre, tarifeleri hazırlamaktadır. Bunlar, Kanun' da düzenlenmiş olan hak ve yükümlülüklerindendir²⁵³.

TEİAŞ' ın, işlettiği piyasalara ait uzlaştırma işlemleri EPIAŞ tarafından yürütülmektedir²⁵⁴. Bu kapsamda talep halinde, gerekli olan verilerin piyasa katılımcıları tarafından sunulması zorunludur.

6446 sayılı EPK' da yer alan, elektrik piyasasında şeffaf ve güvenli ticaret ortamının sağlanması maksadıyla EPIAŞ' ın kurulması önemli bir adımdır. Toptan satış piyasasında piyasa katılımcılarına adil bir piyasa ortamı sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, rekabeti kısıtlayacak eylemlerin kontrol altına alınması ve piyasa katılımcıları için güvenli bir fiyatlama mekanizmasının hayata geçirilmesi maksadına yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

²⁵² ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPocak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021).

²⁵³ EPIAŞ' ın hak ve yükümlülükleri şunlardır:

- a) Piyasanın gelişimi doğrultusunda görev alanına giren organize toptan elektrik piyasalarında yeni piyasalar kurulmasına yönelik çalışmaları yapmak ve Kuruma sunmak.
- b) Bakanlıkça uygun görülmesi hâlinde; görev alanına giren organize toptan elektrik piyasalarının işletilmesi amacıyla oluşturulan veya ileride oluşturulabilecek uluslararası elektrik piyasalarına taraf olarak katılmak, bu amaçla kurulan uluslararası elektrik piyasası işletmecisi kuruluşlara ortak veya üye olmak.
- c) Kurumun belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde piyasa işletim tarifelerini belirleyerek Kuruma sunmak.(EPK m.11/7).

²⁵⁴ EPLY m.32' ye 23.08.2019 tarihli ve 30867 sayılı R.G.' de yayınlanan değişiklikle "gün öncesi, gün içi ve ileri tarihli fiziksel teslimat gerektiren organize toptan elektrik piyasalarının işletim ve mali uzlaştırma faaliyetini yürütmek" fıkrası eklenmiştir.

2. Gün Öncesi Planlama Ve Gün Öncesi Piyasası

Gün öncesi planlama, taleplerin önceden dengelemesinin sağlanması amacı ile yürütülen faaliyetleri ifade etmektedir. Bu sayede, gün öncesi planlamaya katılmış olan her bir piyasa katılımcısına ait fiyat teklifi sayesinde dengeleme, gün öncesinden gerçekleştirilmektedir²⁵⁵. Bu planlama sayesinde, tüketim tahminlerinin esas alınarak portföylerin gün öncesinden dengelendiği, bu doğrultuda arz ve talep dengesinin oluşturulduğu bir modele geçilmiştir²⁵⁶.

Türkiye’ de elektrik piyasasında en önemli dönüm noktalarından biri de gün öncesi planlama yerine gün öncesi piyasasının getirilmesidir²⁵⁷. Yönetmelikte açıkça düzenlendiği üzere, gün öncesi piyasası ve gün öncesi planlama piyasa işletmecisi²⁵⁸ tarafından işletilmektedir.

²⁵⁵ YAVUZ, s.62.

²⁵⁶ EPIAŞ 2016-2020 Stratejik Planı, www.epias.com.tr (E.T. 25.04.2020).

²⁵⁷ 01.12.2011 tarihinde Gün Öncesi Piyasası devreye sokulmuştur.

²⁵⁸ Piyasa İşletmecisi EPIAŞ olup; gün öncesi planlama/gün öncesi piyasasının ve gün içi piyasasının işletimi, uzlaştırma yönetimi ve veri yayımlama faaliyetlerini eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin, şeffaflık ve sorumluluk ilkeleri çerçevesinde yürütmekle yükümlüdür. DUY m.11’ e göre “.....(2) Piyasa İşletmecisi, gün öncesi planlama/gün öncesi piyasasının ve gün içi piyasasının işletimine ilişkin aşağıdaki faaliyetleri yürütür: a) Söz konusu piyasaların bu Yönetmelik ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak işletilmesi, b) Kendi faaliyetleri kapsamındaki organize toptan elektrik piyasalarının kurulması ve işletimine ilişkin her türlü mevzuatın hazırlanması ve Kurula sunulması, c) Söz konusu piyasaların işletimine ilişkin her türlü iç mevzuatın hazırlanması ve yayımlanması, ç) Söz konusu piyasaların işletimine ilişkin hususlarda uygulamaya yönelik kararların alınması, yetkili mercilere öneri ve/veya tekliflerde bulunulması, mevzuatla kendisine bırakılmış diğer görevlerin yerine getirilmesi, d) Söz konusu piyasaların işlemlerinde çıkabilecek uyuşmazlıkların incelenerek sonuçlandırılması, e) Organize toptan elektrik piyasalarının etkin gelişimi ve kullanımını destekleyecek çözümlerin geliştirilmesi için önerilerde bulunulması, f) İlgili mevzuatın, organize toptan elektrik piyasalarının etkin işleyişinin sağlanması çerçevesinde izlenmesi ve gerekli önerilerin geliştirilmesi...” Piyasa İşletmecisinin diğer faaliyetleri için; Bkz. DUY m.11/3-4-6.

DUY m.4' e göre gün öncesi piyasası, elektrik tesliminden önceki ticaret faaliyetlerine yönelik organize bir piyasadır²⁵⁹. 24 saatlik zaman dilimlerinden oluşmaktadır²⁶⁰. İşlemler, saatlik olarak gerçekleştirilir²⁶¹. Gün öncesi piyasasında katılım zorunlu değildir. Üreticinin, gün öncesi piyasasına katılmasa dahi ikili anlaşma kapsamında veya gün içi piyasasında ticaret yapabilme imkanı bulunmaktadır.

Gün öncesi piyasasının piyasa katılımcılarına birçok açıdan avantaj sağladığı söylenebilir. Her şeyden önce elektriğin referans fiyatını belirleyerek piyasada fiyatın oluşumuna etki etmektedir²⁶². Ayrıca, piyasa katılımcılarına, üretim ve tüketim ihtiyaçlarını karşılama imkanı sunmaktadır. Bununla birlikte, sözleşmede belirlenen yükümlülüklerini gün öncesinden dengeleme olanağı sağlamaktadır. Gün öncesi piyasasında, katılımcıların yaptıkları ticari işlemlerden kaynaklanan alacak ve borçları

²⁵⁹ ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021).

²⁶⁰ Gün öncesi piyasası; Her gün saat 00.00' dan ertesi gün saat 00.00' a kadar olan 24 saatlik zaman dilimlerinden oluşmaktadır. Gün öncesi piyasasında her gün saat 11.30'a kadar, piyasa katılımcıları tekliflerini piyasa işletmecisine bildirirler. Teklifler saatlik, blok veya esnek olmak üzere üç farklı tipte sunulabilir. Sunulan teklifler ilgili günün her bir saati için ayrı ayrı verilir. Her gün saat 11.30 ile 12.00 arasında, gün öncesi piyasasına sunulmuş olan tüm saatlik teklifler kullanılarak ilgili saate ilişkin arz ve talep belirlenerek eğrileri oluşturulur. Her bir saat için oluşturulan arz ve talep eğrileri kesiştirilerek piyasada alınan ve satılan elektrik enerjisi miktarı ve bu noktaya karşılık gelen fiyat tespit edilir. Arz ve talep eğrilerinin, tek bir miktar seviyesinde bir fiyat aralığı oluşturan bir doğru parçası üzerinde kesişmeleri durumunda, fiyat aralığının sınırlarını oluşturan alt ve üst fiyatların aritmetik ortalamalarının alınması suretiyle kesişme noktasına karşılık gelen fiyat belirlenir. Gün öncesi piyasasında fiyat belirleme sürecinin tamamlanmasının ardından 13.00-13.30 arasında gün öncesi piyasasına katılan piyasa katılımcıları kendilerine bildirilen ticari işlem onaylarını kontrol ederek varsa ticari işlem onaylarına ilişkin itirazlarını bildirirler. 13.30-14.00 arasında piyasa katılımcılarının itirazları değerlendirmeye alınarak bu değerlendirmeler sonucu 14.00' da nihai fiyat açıklanır. Ayrıntılı bilgi için bkz. YILDIZ, s.19-20.

²⁶¹ ÇETİNTAŞ/BİCİL, s.13; YILDIZ, s.19; ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf> (E.T., 01.03.2021); EPIAŞ Stratejik Planı(2016-2020), www.epias.com.tr (E.T., 26.02.2021).

²⁶² ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf> (E.T., 28.02.2021).

günlük uzlaştırılmaktadır. Bu sayede bir teminat mekanizması oluşturularak hem elektrik piyasasının hem de piyasa katılımcılarının güvence altına alınması hedeflenmektedir.

Gün öncesi piyasasının, sistem işletmecisine en büyük avantajı, gün öncesinden dengelenmiş bir sistem sağlamasıdır²⁶³. Ayrıca piyasa katılımcıları bakımından, ikili anlaşmalar dışında elektrik alışverişi imkanı vermektedir. Burada alışveriş önceki günden yapılmaktadır. Bu sayede piyasa katılımcılarının kendilerini dengeleme imkanı bulunmaktadır.

Gün öncesi dengeleme sistemi çerçevesinde sunulan tekliflerin piyasa katılımcıları arasında ayırım gözetmeksizin değerlendirilmesi gerekmektedir. Dengelemeye ilişkin faaliyetlerin sorumluluk ve şeffaflık ilkelerine uygun bir şekilde yürütüleceği hususları Yönetmelik’ te düzenlenmiştir.

3. Gün İçi Piyasası

Gün içi piyasası bir ara piyasadır. Katılımcılar bakımından, gün öncesine ek bir olanak yaratmaktadır. Bu sayede dengesizliğin minimuma indirgenmesi amaçlanmaktadır²⁶⁴. İşlemler, saatlik bazda gerçekleştirilir²⁶⁵.

²⁶³ ÇETİNTAŞ/CİBİL, s.12; ATALAY, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPOcak2019.pdf> (28.02.2021).

²⁶⁴ KÜÇÜKBAHAR BEYGO, Duygu/AYDINLI, Ali Yağmur, Elektrik Toptan Satış Piyasasında Ticaret İmkanları ve Hedef Piyasa Yapısı, Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, 2013, s.2.

²⁶⁵ **Gün içi piyasası**, piyasa katılımcılarına gün öncesi piyasasında değerlendiremedikleri kapasitelerini gün içi piyasasında değerlendirme imkanı sunarak piyasalardaki likiditenin artmasına katkı sağlamaktadır. Gün içi piyasasında bir sonraki gün için kapı açılış zamanı 18.00 ve piyasa kapı kapanış zamanı fiziksel teslimatın bir buçuk saat öncesidir. İşlemler kontrat bazda gerçekleştirilir. Piyasa teklifleri farklı kontratlar için değişiklik gösterebilen miktar ve fiyat bilgilerinden meydana gelir. Bu fiyat ve miktar bilgilerine göre en uygun teklifler birbiri ile eşleştirilir. Eşleşen teklifler en iyi fiyatlı teklif sırasından çıkarılır ve piyasa işletmecisi ilgili piyasa katılımcılarına ticari işlem onaylarını Piyasa Yönetim Sistemi (PYS) üzerinden bildirir. Her gün saat 00.00’ dan başlayarak sonraki gün saat 00.00’ a kadar devam eder. Piyasa Yönetim Sistemi(PYS); Dengeleme mekanizması ve uzlaştırmaya ilişkin işlemlerin yürütülmesi amacıyla, Piyasa işletmecisi, sistem işletmecisi, piyasa katılımcıları ve sayaçların okunmasından sorumlu iletim ve dağıtım

Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği' ne göre, uzlaştırma dönemlerine ilişkin dengenin sağlanması amacıyla piyasa işletmecisi tarafından yürütülmektedir. Gün içi piyasasında katılım zorunlu değildir. Piyasaya sunulan teklifler, piyasa katılımcısı açısından fiziksel olarak elektrik arz veya talebi yükümlülüğü doğurmaktadır²⁶⁶.

Gün içi piyasasına ilişkin esaslar DUY m. 7/A' da belirtilmiştir. Buna göre; piyasaya sunulan teklifler, piyasa katılımcıları arasında ayırım gözetilmeden değerlendirilmektedir. Ayrıca, piyasaya ilişkin faaliyetlerin şeffaflık ilkesine uygun olarak yürütülmesi gerekmektedir.

Gün içi piyasası, katılımcılara sözleşmeden kaynaklı taahhütlerini dengelemek için imkan sağlar. Gün öncesinde dengeleyememiş olan katılımcılara, gün içerisinde yeni bir fırsat sunar²⁶⁷. Katılımcıların, gün öncesinde değerlendiremedikleri kapasiteleri gün içinde değerlendirme imkanı sağlayarak piyasada likiditenin artmasını sağlamaktadır. Gün içi piyasası sayesinde sistemin dengesizlik yükü en aza indirilmiş olur. Bu sayede gerçek zamana dengeli bir sistem bırakılması bakımından sistemin güvenilirliğine katkı sunar²⁶⁸.

G. İthalat ve İhracat Faaliyeti

Elektriğin ithalat ve ihracatı faaliyetleri Kanun' da açık bir şekilde tanımlanmamış olmakla birlikte, faaliyetlere ilişkin usul ve esaslar Kanunda yer almaktadır. Kanun'a göre; üretim şirketleri ve tedarik şirketleri tarafından elektrik enerjisinin uluslararası enterkonneksiyon şartını taşıyan ülkelere ihracatı yapılabilmektedir. İthalat ise, yine

lisansı sahibi tüzel kişilerin kullanımına sunulan ve küçük istemci yapısında çalışan uygulamaları ifade etmektedir. (DUY m.4/kkk.)

²⁶⁶ Gün içi piyasası ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. www.epias.com.tr (E.T., 28.02.2021).

²⁶⁷ EPIAŞ 2016-2020 Stratejik Plan, www.epias.com.tr (E.T., 28.02.2021).

²⁶⁸ KÜÇÜKBAHAR BEYGO/AYDINLI, s.3.

uluslararası enterkonneksiyon şartını taşıyan ülkelerden olmak kaydıyla, tedarik şirketlerince yerine getirilebilir.

Enterkonneksiyon şartı, ülkeler arası elektrik sistemlerinin uyumlu hale getirilmesini sağlamaktadır. Bu durum, frekans kontrolü sağlanması suretiyle ülkelerin elektrik sistemlerini meydana gelen dalgalanmalardan koruması bakımından önemlidir. Bu sayede, ülkeler arası elektrik ithalat ve ihracatının gerçekleşmesi mümkün olmaktadır²⁶⁹.

İthalat ve ihracat yapılabilmesi için öncelikle Bakanlığın uygun görüşü ve Kurul onayı gerekmektedir. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği' ne göre üretim lisansı sahibinin, uluslararası enterkonneksiyon şartı sağlayan ülkelere elektrik ihracatı yapma hakkı bulunmaktadır²⁷⁰. Ayrıca, toptan satış lisansına sahip tüzel kişilerin de lisanslarında bulunması koşulu ile ithalat ve ihracat faaliyetinde bulunabilmeleri mümkündür²⁷¹.

Sınır illerinde kurulan üretim tesisinde üretilen elektriğin “*özel direkt hat*²⁷²” aracılığıyla ihracatı mümkündür. Ancak bunun için üretim lisansı gerekmektedir. Bu durumda ihracat yalnızca Kurul izni ile yapılabilir. Gereklik halinde, sınır bölgelerine kurulan izole bölge yöntemi kapsamında elektrik ithalatı yapılabilmesi için de Bakanlığın uygun görüşü ve Kurulun izni gerekmektedir.

²⁶⁹ GÜRBÜZ, s.17.

²⁷⁰ CAN, s.450; GÜRBÜZ, s.17.

²⁷¹ AYRANCI, s.113; YAVUZ, s.72; CAN, s.450.

²⁷² **Özel direkt hat:** Üretim lisansı sahibi bir tüzel kişinin üretim tesisi ile müşterileri ve/veya iştirakleri arasında elektrik enerjisi naklinin sağlanabilmesi veya üretim lisansı sahibinin sınırda yer alan illerde kurduğu üretim tesisinde ürettiği elektriği iletim veya dağıtım sistemine bağlantı tesis etmeden ihraç edebilmesi amacıyla, iletim veya dağıtım şebekesi dışında ulusal iletim veya dağıtım sistemi için geçerli standartlara uygun olarak tesis edilerek işletilen hattı ifade etmektedir.

II. Lisans Alma Mecburiyeti

Elektrik enerjisi gibi kişilerin hayatlarını idame ettirebilmesi için zorunlu olan ürünlerde, kalite düşüklüğü veya fiyat yüksekliği gibi hususlar birtakım ekonomik ve sosyal problemlerin doğmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple doğal tekel niteliğinde olan piyasalarda kamu hizmeti niteliğindeki su, elektrik ve doğalgaz gibi faaliyetlerin erişilebilir olması gerekmektedir²⁷³.

Ülkemizin enerji politikasının temel hedefi; ekonomik kalkınmanın bir gereği olarak elektrik talebinin kaliteli, güvenilir ve sürekli olarak karşılanmasıdır²⁷⁴. Bu doğrultuda özellikle enerji sektöründe, uygun rekabet ortamının sağlanabilmesi için bağımsız ve tarafsız olan düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur²⁷⁵. EPDK, 4628 sayılı Kanun kapsamında ilk olarak “*Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu*” adı ile kurulmuş, 4646 sayılı Kanun²⁷⁶ ile bugünkü adını almıştır²⁷⁷.

Elektrik piyasasında faaliyet gösterebilmek için piyasaya giriş çıkışlar tamamen serbest olmayıp belirli şartlara tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda, Kurum’ un, sektörün işleyebilmesi bakımından en önemli görevlerinden biri, piyasada faaliyet göstermek isteyen tüzel kişilere lisans vermesidir²⁷⁸. Kurum tarafından lisans verilebilmesi için

²⁷³ **DALKA OKUMUŞ**, s.80-81.

²⁷⁴ **CAN**, s.309.

²⁷⁵ **GÖNEN**, Kamu Hizmeti, s.366; **GÜVENEK**, s.47.

²⁷⁶ 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu (Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Ve Doğal Gaz Piyasası Hakkında Kanun) (R.G. T.02.05.2001, S. 24390).

²⁷⁷ Kurum, enerji piyasasının düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali yönden özerk bir Kurum’ dur. EPDK yapısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **DALKA OKUMUŞ**, s.82; **GÖNEN**, s.163; **ÖZCAN**, s.97.

²⁷⁸ EPDK’ nın lisans vermek dışındaki görevleri; ikincil mevzuatın oluşturulması ve geliştirilmesi ile tarifelerin onaylanması, piyasa katılımcılarının performanslarının izlenerek performans standartlarının oluşturulmasıdır. EPDK, piyasa faaliyetlerini düzenleme görevini yönetmelik, tebliğ ve Kurul kararları aracılığı ile yerine getirmektedir. Bu düzenleme görevinin en önemli yansımalarından biri de tarifelere ilişkindir. Tarifelerin düzenlenmesinde piyasa koşullarının esas alınması gerekmektedir. Düzenlemeye tabi tarifeler; bağlantı tarifeleri, iletim tarifesi, toptan satış tarifesi, dağıtım tarifeleri, perakende satış tarifeleri,

öncelikle gerekli şartların sağlanması gerekmektedir. Kanunda, piyasa faaliyetlerinin ancak lisans almak suretiyle gerçekleştirilebileceği açıkça belirtilmiştir. Lisans alma mecburiyetinden muaf olan faaliyetler Kanun’ da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.²⁷⁹

A. Lisans Kavramı

Elektrik Piyasası Kanunu m.3’ te lisans, piyasa faaliyetinde bulunmak isteyen tüzel kişilerin almak zorunda oldukları izin olarak tanımlanmıştır. Kanunda, lisanslara ilişkin hüküm ve koşullar düzenlenmiş ve başvuruda bulunan kişilerin hak ve yükümlülükleri genel hatları ile belirlenmiştir. Bazı hususların daha ayrıntılı olarak Yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmiştir.

B. Lisansa İlişkin Esaslar ve Başvuru Şartları

Piyasada faaliyet gösterebilmek için katılımcıların, ilk yapması gereken, EPDK Kurum tarafından yayımlanan esaslar²⁸⁰ gereği sunulması zorunlu olan belgeleri Kurum’a sunmaktır. Lisans başvurusunda bulunabilmek için ilk şart özel hukuk tüzel kişilerinin TTK’ ya göre anonim veya limited şirket şeklinde kurulmuş olmalarıdır²⁸¹. Lisans başvurusuna ilişkin ayrıntılı düzenlemeler Yönetmeliğin 20. maddesinde yer almaktadır.

piyasa işletim tarifesı ve son kaynak tedarik tarifesidir. Tarifeleri düzenlemeye tabi tüzel kişiler ise; EPIAŞ, EÜAŞ, TEİAŞ, dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler ile görevli tedarik şirketleridir. Düzenleme yetkisi dışında, Kuruma verilen diğer yetkiler denetleme ve yaptırım uygulama yetkileridir. EPDK ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/1-1051/kurumsaltarihce> (E.T. 06.02.2021).

²⁷⁹ Lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf faaliyetler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz, EPK m. 14/I.

²⁸⁰ EPDK tarafından yayınlanan “Önlisans ve Lisans İşlemleri İle İlgili Başvurulara İlişkin Usul ve Esaslar” ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-86/elektriklisans-islemleri> (E.T., 26.12.2019).

²⁸¹ Lisans başvurusunda bulunacak tüzel kişilerin, anonim şirket şeklinde kurulmuş olmaları halinde, sermaye piyasasına göre borsada işlem görenler dışında hisselerinin tamamının nama yazılı olması şarttır. Ayrıca borsada işlem görmek için ihraç edilecek olanlar hariç, hamiline yazılı senet çıkarmaması gerekmektedir. “Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ” (RG.,

Piyasa faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin her bir faaliyet için lisans alma zorunluluğu bulunmaktadır. Yine, tek bir tüzel kişi tarafından gerçekleştirilse bile her bir tesis için ayrı lisans alınması gerekmektedir²⁸². Bu zorunluluğun çapraz sübvansiyon yasağına paralel olarak getirildiği söylenebilir²⁸³.

Lisanslar tek seferde kırk dokuz yıllığına verilebilmektedir. Üretim, iletim ve dağıtım lisanslarının asgari süresi on yıldır²⁸⁴. Lisansa ilişkin tadil, yenileme ve suret çıkartma gibi işlemler ücrete tabidir. Lisans süresinin sona ermesi neticesinde piyasa faaliyetlerinde bulunabilme yetkisi de aynı zamanda sona ermektedir. Lisansın hangi şekillerde sona ereceği hususu EPK. m. 5/VI’ da düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre lisans, süresinin sona ermesi halinde kendiliğinden sona erer. Lisans sahibinin iflasının kesinleşmesi ya da lisansa ilişkin şartlarını kaybetmesi durumunda ise Kurul kararı ile sona ermektedir. Sahibinin lisans kapsamında bulunan faaliyetini sona erdirmek istemesi durumunda sona erdirme talebi Kurul tarafından değerlendirilmektedir. Kurul’ un, bazı durumlarda, lisansın sona erdirilmesi talebini reddetme veya sona erme tarihini ileri bir tarihe erteleme yetkisi bulunmaktadır. Bu durumlar, tüketicilerin veya piyasadaki şartların göz önünde bulundurularak belirlenmektedir.

Lisans süresinin sona ermesi veya iptal edilmesi gibi durumlarda faaliyetleri aksatmamak adına birtakım önlemler alınması gündeme gelebilir. Elektrik sektörünü sekteye uğratmamak maksadıyla getirilen süreklilik ilkesinin gereği olarak, Kurumun gereken tedbirleri alma yetkisi bulunmaktadır. Lisans sahibinin, ilgili mevzuat

T. 09.07.2018, S. 30473) İle EPLY. m. 20/3-b bendine “*şirketin borsada işlem görmek üzere ihraç edilecekler hariç hamiline yazılı pay senedi çıkarmaması*” ibaresi eklenmiştir.

²⁸² AYRANCI, s.57; ÖZCAN, s.75; YAVUZ, s.52; ERGÜN, s.63; CAN, s.449; GÖNEN, s.240; CİVAK ERDAŞ, s.14.

²⁸³ YAVUZ, s.52; AKIN, s.13.

²⁸⁴ AYRANCI, s.57; ERGÜN, s.64; GÖNEN, s.252; CİVAK ERDAŞ, s.16.

hükümlerine aykırı hareket etmesi durumunda, Kanun ve Yönetmelikte belirtilen yaptırımlar uygulanır²⁸⁵.

Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği' nde belirlenen şartları yerine getiren kişilere EPDK tarafından faaliyet izni verilmektedir. Tüzel kişiler ancak verilen bu lisans sonrası piyasa faaliyetinde bulunabilirler. Lisans, idarenin tek taraflı işlemi ile verildiğinden, bir sözleşme olarak nitelendirilemez²⁸⁶. Lisans başvurusunda bulunan şirketler, ilgili mevzuata uyacaklarını taahhüt etmiş sayılmaktadır. Lisans sahipleri tarafından uyulması gereken kurallar mevzuatta ayrıca düzenlenmiştir²⁸⁷.

Türk Hukukunda, lisans hükümleri lisans sahibi iradesinin dışında idarenin tek taraflı işlemi ile değiştirilip yeni yükümlülükler getirilebildiği için ruhsat gibi değerlendirilmektedir²⁸⁸. Lisansın hüküm ve şartları Kanun ve Yönetmelikte düzenlendiği için bunların bir de lisansta düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır²⁸⁹.

²⁸⁵ Lisans sahibinin mevzuat hükümlerine aykırı hareket etmesi durumunda uygulanacak yaptırımlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz; EPK. m. 16 ve EPLY m. 27.

²⁸⁶ **ASLAN/ KATIRCIOĞLU/ ALTINAY/ ARDIYOK/ ILICAK/ GÜLTEKİN/ ÖNAL/ AKÇAOĞLU**, s.305; **YAVUZ**, s.49.

²⁸⁷ EPK kapsamında verilecek lisansların tabi olacağı ve lisans sahiplerinin uymakla yükümlü olduğu esaslar için bkz. EPK m.5.

²⁸⁸ **YAVUZ**, s.51; **ERGÜN**, s.64.

²⁸⁹ **YAVUZ**, s.51.

İkinci Bölüm

ELEKTRİK TEDARİK SÖZLEŞMELERİ, GENEL ÖZELLİKLERİ,

HUKUKİ NİTELİKLERİ, BAŞLICA TÜRLERİ VE

TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

§4. ELEKTRİK TEDARİK SÖZLEŞMELERİ

I. Elektrik Tedarik Sözleşmelerinin Genel Özellikleri

A. Genel Olarak

Elektrik piyasasının işlerlik kazanabilmesini sağlayan en önemli araçlardan biri piyasada faaliyet gösteren kişiler arasında akdedilen sözleşmelerdir. Piyasada faaliyette bulunabilmenin ilk koşulu olan lisanslar ve bu lisans hükümleri kapsamında akdedilen sözleşmeler, elektrik sektörünün hukuki yapısını oluşturmaktadır²⁹⁰.

Sözleşme, tarafların kendi iradeleriyle aralarında uygulanmasını istedikleri hukuk normlarını belirlemelerini sağlayan en önemli hukuki işlemlerden biridir²⁹¹. Elektrik tedarik sözleşmeleri, elektrik piyasası bakımından son derece önem arz etse de bir bütün olarak kanunda ayrıca düzenlenmiş değildir. Buna rağmen satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin elektrik tedarik sözleşmelerine kıyas yoluyla uygulanacağı kabul edilmektedir²⁹².

Tedarik sözleşmeleri, en genel ifade ile; üreticiler ve tedarikçiler arasındaki sözleşmeler ile tedarikçiler ve tüketiciler arasındaki sözleşmeleri ifade etmektedir. 4628 sayılı Kanun ile başlayan ayırıştırma süreci ile birlikte, piyasadaki her faaliyetin başka işletme tarafından yapılması söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak piyasada, tüm

²⁹⁰ ÖZCAN, s.74.

²⁹¹ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018, s.199.

²⁹² YAVUZ, s.95; ÖZEL/BÜYÜKTANIR ÖZCAN/ÖZEL, s.2110.

sözleşme ilişkilerini ifade eden tedarik kavramı yerine hizmet, vekalet, satış gibi sözleşmeler ortaya çıkmıştır. Örneğin, elektrik tedariki, üretici ve tüketici arasında karmaşık bir iletim ve dağıtım sistemi gerektirmektedir. Buna bağlı olarak piyasada, sistem kullanım, bağlantı veya yan hizmet anlaşması gibi birçok sözleşme türü ortaya çıkmıştır. Bunun dışında elektrik enerjisinin toptan veya perakende satışa vücut vermesi veya dağıtım şirketleri tarafından eser, yan hizmet veya hizmet sözleşmelerine konu edilmesi de mümkündür²⁹³.

B. İltihaki Sözleşme Niteliği Bakımından Değerlendirilmesi

Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği, sözleşme hükümlerinin, tarafların müzakeresi ile serbestçe tayin edilmesi genel kuraldır. Ancak günümüz ticari koşullarında bazı durumlarda, sözleşme hükümlerinin bir tarafça tespit edilmesi ve diğer tarafa sadece sözleşmeyi imzalayıp imzalamama serbestisi bırakılması mümkündür²⁹⁴. Bu tür durumlar için, Fransız hukukunda “*iltihaki sözleşme*” deyimini kullanılırken Alman hukukunda “*genel işlem şartları*” deyimini kullanılmaktadır²⁹⁵. Hukukumuzda ise, genel işlem şartları ve iltihaki sözleşme kavramları arasında ayrıma gidilmiştir. Kavramlar iç içe geçmiş olsa da her iki sözleşme birbirinden farklıdır²⁹⁶. İltihaki sözleşmelerde tüm hükümlerin bir tarafça tespit edilmesi söz konusudur. Ancak sözleşmede bazı hükümlerin taraflarca düzenlenip bazı hükümlerde ise genel işlem şartlarına gönderme yapılması durumunda iltihaki sözleşme kavramı kullanılmamalıdır²⁹⁷.

İltihaki sözleşmelerde, tarafların sözleşmenin hüküm ve sonuçları ile alakalı müzakerede bulunma imkanı bulunmamaktadır. Bu sebeple, sözleşme içeriğine etki

²⁹³ AYRANCI, Hattat Bağlı, s.1075.

²⁹⁴ OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 16. Bası, İstanbul 2018, s.25.

²⁹⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s.25; DALKA OKUMUŞ, s.39; GÖNEN, s.208.

²⁹⁶ DALKA OKUMUŞ, s.39.

²⁹⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s.26.

edebilmeleri de söz konusu değildir²⁹⁸. Müzakere yapma imkanı olmadığı için karşı taraf bakımından tek seçenek, sözleşmeyi kendisine sunulan şartlarda kabul etmektir. İltihaki sözleşmelere konu olan hizmetlerin; elektrik, su, doğalgaz vb. gibi kamu hizmeti niteliğinde hizmetler olduğu söylenebilir²⁹⁹. Bunun dışında, gsm şirketleri, banka veya sigorta şirketleri ile yapılan sözleşmeler de bu kapsamda değerlendirilmektedir³⁰⁰.

Serbest olmayan tüketicilerin, imzaladıkları sözleşmeleri bireysel olarak müzakere etme gibi bir hakları bulunmamaktadır. Sözleşmenin kapsamı, hüküm ve sonuçları mevzuatta öngörülen şekli ile belirlenmektedir³⁰¹. Tedarikçilerin kendi arasında veya tedarikçiler ile serbest tüketiciler arasında imzalanan anlaşmaların ise bir kısmı veya tamamı karşılıklı menfaatler doğrultusunda müzakere edilebilir.

Elektrik tedarik sözleşmelerinden, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının neredeyse içeriğinin tamamı yönetmelik ve tebliğler ile düzenlenmektedir. Bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları birer standart sözleşme olup EPK tarafından belirlenen hüküm ve şartlara tabidir. Bu sözleşmeler tarafların müzakeresine açık olmamakla birlikte hüküm ve şartları Yönetmelik³⁰² çerçevesinde belirlenmektedir. Hizmet almak isteyen müşterilerin, sözleşmeyi aynen kabul etmek veya reddetmekten başka bir seçeneği bulunmamaktadır.

C. Sözleşme Yapma Zorunluluğu Bakımından Değerlendirilmesi

İrade özerkliği, kişilere ilişkilerini özgür iradelerine göre istedikleri şekilde düzenleme imkanı sağlayan genel bir yetkidir³⁰³. İrade özerkliğinin, Borçlar

²⁹⁸ EREN, s.214; AYRANCI, s.284; GÖNEN, s.206.

²⁹⁹ AYDOĞDU, s.42; ALTAN, s.83.

³⁰⁰ EREN, s.214; OĞUZMAN/ÖZ, s.26; DALKA OKUMUŞ, s.39.

³⁰¹ Bkz., Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği m.21, (RG., T.30.05.2018, S.30436); Perakende Satış Tarifesinin Düzenlemesi Hakkında Tebliğ, <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-77-3/tebligler> (E.T., 01.02.2021).

³⁰² Bkz., Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği (RG., T.28.01.2014, S.28896).

³⁰³ EREN, s.16; OĞUZMAN/ÖZ, s.23-24; YAVUZ, s.118; GÖNEN, s.203; ALTAN, s.62.

Hukukundaki yansıması sözleşme özgürlüğüdür. Sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde kişilerin hukuki ilişkilerini yasal sınırlar çerçevesinde, diledikleri şekilde düzenleme imkanı bulunmaktadır³⁰⁴. Anayasa’ ya göre, herkesin istediği alanda sözleşme hürriyeti bulunmaktadır³⁰⁵. Fransız Medeni Kanunu’ nda, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde, kanuna uygun bir şekilde yapılmış sözleşmenin taraflar bakımından kanun yerine geçeceği düzenlenmiştir. Alman Medeni Kanunu’ nda tarafların devlet müdahalesi olmaksızın, kendi hür iradeleri ile sözleşme yapabilecekleri kabul edilmiştir³⁰⁶. Yine İtalyan Medeni Kanunu’ nda, sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği, geçerli bir şekilde yapılmış olan bir sözleşmenin, taraflar için bağlayıcı olacağı düzenlenmiştir³⁰⁷.

Sözleşme özgürlüğünden anlaşılması gereken; sözleşmenin tarafının, içeriğinin veya tipinin özgürce belirlenebilmesidir. Ayrıca sözleşme özgürlüğü ilkesi; yapılmış olan sözleşmeyi değiştirme veya ortadan kaldırma serbestisi getirmektedir³⁰⁸. Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği, kişiler sözleşmesel yükümlülük altına girip girmemek konusunda tamamen serbesttirler. Sözleşme yapmaktan kaçınan bir kişinin bu davranışı hukuken korunmaktadır. Ayrıca sözleşme özgürlüğü çerçevesinde tip serbestisine göre, kişiler belirli bir sözleşme tipine bağlı kalmaksızın kanunda düzenlenmiş bir sözleşme yapabilecekleri gibi kanunda düzenlenmeyen sui generis bir sözleşme de yapabilirler³⁰⁹.

³⁰⁴ **EREN**, s.16-17; **OĞUZMAN/ÖZ**, s.184; **ARAL/AYRANCI**, s.54; **AYRANCI**, s.245; **YAVUZ**, Cevdet, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul 2019, s.6; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s.7; **AYDOĞDU/KAHVECİ**, s.16; **CANSEL**, Erol/ **ÖZEL**, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1, s.129; **KÜÇÜKYALÇIN**, s.105-106.

³⁰⁵ **ALTAN**, Alparslan, “Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması”, Ankara Barosu Dergisi, S.4, Ankara 2004, s.61-88.

³⁰⁶ **KÜÇÜKYALÇIN**, s.107.

³⁰⁷ **YAVUZ**, s.119.

³⁰⁸ **EREN**, s.17; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 24; **ARAL/AYRANCI**, s.54; **AYRANCI**, s.246; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s.115; **YAVUZ**, s. 120; **GÖNEN**, s.203; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s.8-11; **AYDOĞDU/KAHVECİ**, s.16-19; **ALTAN**, s.67; **DALKA OKUMUŞ**, s.19.

³⁰⁹ **ARAL/AYRANCI**, s.53; **AYRANCI**, s.246; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s.11.

Sözleşme yapma özgürlüğü kural olsa da bazı durumların varlığı halinde bu kurala istisna getirilmiştir. Kişisel ve dolayısıyla toplumsal ilişkiler, sosyal ve ekonomik gelişimlerle birlikte hızla değişmektedir. Bu durum, sözleşme özgürlüğü ilkesinin sağladığı imkanların ekonomik açıdan güçlü olan taraflarca kötüye kullanımına sebebiyet verebilir. Bu gibi durumların önüne geçebilmek maksadıyla sözleşme yapma zorunluluğu öngörülmüştür. Sözleşme yapma zorunluluğu, talep eden kişiler ile belli bir sözleşme ilişkisi içerisine girme yükümlülüğünü ifade etmektedir³¹⁰. Sözleşme yapma zorunluluğunun kabul edilmesinin en önemli sebeplerinden biri, sözleşme kurulurken ekonomik açıdan güçlü tarafın, bu gücünün kötüye kullanımının engellenmesidir³¹¹. Sözleşmenin tarafını oluşturan tüketicinin, büyük bir müessese karşısında yeterince bilgi birikimine sahip olmaması ve bu kişilerin yaşamsal ihtiyaçlarının temininin sağlanabilmesi için sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilmesi gerektiği fikri ortaya çıkmıştır³¹².

TBK m.26 “*kanunun çizdiği sınırlar çerçevesinde*” şeklindeki düzenlemesi ile sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilmiştir. Sözleşme yapma özgürlüğünün sınırlandırıldığı durumlarda sözleşme yapma zorunluluğundan söz edilebilir. Bu doğrultuda sözleşme yapma zorunluluğu, serbest piyasa ekonomisinin olumsuz etkilerini bertaraf etmek ve ekonomik düzeni kontrol etmek amacıyla sözleşme özgürlüğüne getirilmiş bir sınırlamadır³¹³.

Piyasada mal veya hizmet sağlayan işletmenin tekel durumunda olması veya rekabeti engelleyecek güce sahip olması durumunda işletmelerin sözleşme yapmaktan

³¹⁰ YAVUZ, s.121.

³¹¹ AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.3, 2003, s.232-233; DALKA OKUMUŞ, s.22; CAN, s.41; ALTAN, s.69.

³¹² AYRANCI, s.249.

³¹³ AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.233.

kaçınması, toplumsal yaşamı sekteye uğratmaktadır. Bu sebeple, toplumda ihtiyaç duyulan mal veya hizmetin tekel durumundaki işletme tarafından yerine getirilmesi, bu işletme açısından sözleşme kurma zorunluluğunu gerektirmektedir³¹⁴. Toplum bakımından önem arz eden bazı ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sözleşmelerin yapılması, özellikle tekel konumundaki işletmeler için zorunlu kılınmıştır. Bu anlamda, sözleşme yapma zorunluluğu bulunan kişilerin, piyasada hakim konumda bulunan kişiler olması, bu zorunluluk bakımından en önemli kriterlerden biridir. Bu kişilerin, hak sahibi ile sözleşme yapmaya yanaşmaması veya ağır şartlarla sözleşme yapmaya zorlaması, hakkın kötüye kullanılmasına sebebiyet verir³¹⁵.

Sözleşme yapma zorunluluğu kanundan veya hukuki işlemden kaynaklanabilmektedir. Kanundan kaynaklanan sözleşme yapma zorunluluğu, kamu hukuku veya özel hukuk kanunlarından doğar³¹⁶. Kamu kuruluşlarının tekelinde olan birtakım kamu hizmetleri bakımından, talep eden kişilerle sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Elektrik, su ve gaz temini gibi hizmetler toplum yararına yönelik birer kamu hizmetidir³¹⁷. Bu gibi hizmetleri yürütmekle görevli işletmelerin, başvuran herkesle sözleşme yapmak gibi bir zorunlulukları bulunmaktadır³¹⁸. Elektrik piyasasında, elektrik iletimi konusunda münhasır yetkili olan TEİAŞ'ın sisteme girmek isteyen işletmeler ile haklı bir sebep olmaksızın sözleşme yapmaktan kaçınması söz konusu olamaz³¹⁹.

Kanundan kaynaklandığı durumlara örnek olarak EPK m.10/V düzenlemesi gösterilebilir. Söz konusu hüküm, görevli tedarik şirketinin son kaynak tedarikçisi

³¹⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s.187; AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.233; KILIÇOĞLU, s.116; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2112; DALKA OKUMUŞ, s.27; ALTAN, s.69.

³¹⁵ AYRANCI, s.253; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2113; ALTAN, s.77.

³¹⁶ AYRANCI, s.257; DALKA OKUMUŞ, s.30.

³¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. §1, II, C, s.11 vd.

³¹⁸ ALTAN, s.72.

³¹⁹ DALKA OKUMUŞ, s.27.

kapsamında elektrik temini yükümlülüğünü düzenlemektedir. Kanun hükmü doğrultusunda görevli tedarik şirketinin yükümlülüğüne aykırı davranması, kanun hükmünün ihlali olduğu gibi fiili tekel durumunun kötüye kullanılması teşkil eder. EPLY m.34/IV hükmünde görevli tedarik şirketinin, son kaynak tedariki bakımından yükümlülüğü düzenlenmiştir. Bu yükümlülüğü ilgili olduğu dağıtım bölgesiyle sınırlıdır. Mevzuat hükümleri kapsamında, iletim ve dağıtım şirketlerine ayırım gözetmeme ilkesi gereği hizmet sunma yükümlülüğü getirilmesi de sözleşme yapma zorunluluğunun bir yansımasıdır. Bu gibi durumlarda idarenin, kanunla kendisine verilmiş olan bir görevi yerine getirmek maksadıyla sözleşme kurması söz konusudur³²⁰.

Sözleşme yapma zorunluluğunun, kanunda açıkça düzenlenmediği durumlarda, somut olayın şartlarından, özel hukukun genel prensipleri veya temel haklardan hareketle sözleşme yapma zorunluluğu öngörülebilir³²¹. Özel bir kanun hükmü bulunmayan durumlarda sözleşme yapma zorunluluğunun temelinde dürüstlük kuralı bulunmaktadır³²². Yargıtay' a göre tekel konumundaki bir kuruluşun, gerekli şartların bulunması halinde vatandaşı zor durumda bırakmamak adına, sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır³²³.

Kamu hizmetini yürütmekle görevli olan kamu idareleri, bunların bağlı kuruluşları veya bu hizmetleri imtiyaz yolu ile yürüten işletmeler bakımından sözleşme yapma zorunluluğu bulunmaktadır³²⁴. Elektrik tedarik sözleşmeleri bakımından, gerek

³²⁰ AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.236.

³²¹ AYRANCI, s.251; DALKA OKUMUŞ, s.27.

³²² OĞUZMAN/ÖZ, s. 186; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2113; ALTAN, s.69.

³²³ Yargıtay 3. HD., T.31.03.2005, E.2005/2848, K.2005/3514 sayılı Kararında “...gerek özel hukuk ve gerekse kamu hukuku alanında sözleşme yapma zorunluluğu yasa koyucu tarafından öngörülebilir. Kaldı ki, öngörülmediği durumda dahi tekel konumundaki kuruluşların sözleşme yapmayarak vatandaşları zor durumda bırakmalarını hukuk düzeni korumayacaktır.” şeklinde düzenlemesi ile her somut olayın şartlarına vurgu yapmıştır. www.corpus.com.tr, (E.T., 12.02.2021).

³²⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s.184.-185; DALKA OKUMUŞ, s.28.

evrensel hizmet yükümlülüğünden, gerek birey ve toplum açısından önemi dolayısıyla gerekse de sistemin sağlıklı ve güvenli şekilde işleyebilmesi için sözleşme yapma zorunluluğu öngörülmektedir³²⁵. Elektrik üretimi veya pazarlaması ile uğraşan işletmelerin elektriği satabilmek için iletim veya dağıtım şebekesini kullanmaları gerekmektedir³²⁶. Bu doğrultuda, piyasada üretim ve pazarlama faaliyetlerinde bulunan işletmeler bakımından iletim ve dağıtım faaliyetleri birer zorunluluktur³²⁷. Elektrik tedarik sözleşmeleri bakımından, sözleşme yapma zorunluluğu yalnızca sözleşmenin kurulmasına yönelik değil, sözleşmenin içerik bakımından da makul şartlarla yapılmasını kapsamaktadır.

Sözleşme yapma zorunluluğunun, rekabet hukukundan kaynaklandığı durumlar da bulunmaktadır. Bazı durumlarda, piyasada hakim durumda bulunan işletme, bu durumunu kötüye kullanarak zayıf durumda bulunan karşı tarafın sözleşme özgürlüğünü kısıtlayabilir³²⁸. Piyasada faaliyet gösteren bir işletmenin varlığını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu kaynağın, hakim durumdaki işletme tarafından karşılandığı durumlarda; geçerli bir sebep olmadığı sürece, talep sahibi ile sözleşme kurma zorunluluğu bulunmaktadır³²⁹. Burada önemli olan, kaynağa ihtiyacı olan işletmenin bu ihtiyacını başka bir yerden temin edebilme imkanı bulunmamasıdır. Aksi halde, sözleşme yapma zorunluluğundan bahsedilemez³³⁰.

Günümüzde, elektrik piyasasında serbest tüketici olamayan aboneler bakımından elektrik enerjisini, dağıtım veya perakende şirketleri ile sözleşme yaparak tedarik etme zorunluluğu vardır. Bu durumda, sözleşme yapma zorunluluğunun göz ardı edilerek

³²⁵ YAVUZ, s.131; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2113.

³²⁶ CAN, s.407.

³²⁷ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2113; CİVAK ERDAŞ, s.20.

³²⁸ AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.239.

³²⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.185; AYRANCI, s.267; DALKA OKUMUŞ, s.25.

³³⁰ AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.240.

tüketiciye elektriğin sağlanmaması EPDK' nın müdahalesini gerektirmektedir³³¹. Karşı tarafın ihtiyacını başka bir şekilde temin etme imkanı bulunmaması doğal tekel niteliğindeki faaliyetler için söz konusudur. Ayrımcılık yapma yasağı bakımından ise hakim durumda olma şartı aranmamaktadır. Bu durumda hizmet sağlayan tarafın piyasada güçlü konumda olması yeterlidir³³².

II. Başlıca Elektrik Tedarik Sözleşmeleri

4628 sayılı Kanun öncesi dönemde, elektrik endüstrisinde, şebeke hizmetleri ile elektrik satışının bütünleştiği tek bir akdi ilişki söz konusuydu. Piyasa yapısının değişimi ile birlikte, dikey bütünleşik yapı birbirinden ayrılmıştır. Elektriğin alım-satımı ile şebeke hizmetleri ayrı ayrı düzenlenmiştir³³³.

Elektrik piyasasında rekabete açık alanlarda, tarafların, sözleşmenin hüküm ve koşullarını serbestçe belirleyebileceği özgür bir alan oluşturulduğu söylenebilir³³⁴. İlgili mevzuat gereği, özel hukuk hükümlerine tabi tutulan elektrik sağlama sözleşmelerinin türlerine ve niteliklerine bakıldığında homojen bir yapı göstermediği ve içerisinde farklı özellikleri barındırdığı görülmektedir. Çalışmamız kapsamında elektriğin toptan satışı incelendiğinden, elektrik piyasasında yer alan diğer sözleşme türlerine kısaca değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Elektrik enerjisinin kesintisiz ve sürekli bir biçimde kullanıcılara ulaşmasının zorunlu olması sebebiyle, elektrik piyasasında üretilen elektrik enerjisi miktarının tüketilen miktar ile dengede olması önem taşır. Elektrik arz ve talebinin karşılanabilmesi ve fiyat dalgalanmalarının önüne geçilebilmesi için dengeleme ve uzlaştırma mekanizması zorunludur. EPK ve DUY kapsamında düzenlenmiş olan birtakım

³³¹ DALKA OKUMUŞ, s.29.

³³² AYRANCI, Sözleşme Kurma Zorunluluğu, s.244.

³³³ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2085; AKIN, s.12.

³³⁴ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2085.

anlaşmalar, çalışmamız kapsamında yalnızca ikili anlaşmaları tamamlayıcı nitelikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Elektrik piyasasında, ayırıştırma ile birlikte, üretim faaliyetleri ile şebeke işletim ve perakende satış faaliyetleri birbirinden ayrılmıştır³³⁵. Bu doğrultuda alım-satım sözleşmeleri ve kullanım sözleşmeleri şeklinde bir ayrıma gidilmiştir³³⁶.

Sisteme bağlantının ve sistemin kullanılmasının konu edildiği sözleşme tipleri “*bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları*” olarak ele alınmaktadır. İlgili mevzuat gereği elektrik alış ve satışının konu edildiği sözleşmelerin bir bölümünü “*ikili anlaşmalar*” oluşturmaktadır. Bununla birlikte, “*ikili anlaşmalar*” ile benzerlik gösteren ve ikinci mevzuat ile şekil ve içeriği belirlenmiş olan bir diğer sözleşme türü “*perakende satış sözleşmeleri*” dir. Ayrıca, piyasada PMUM ile katılımcılar arasında elektrik alışverişi için ortaya çıkan “*piyasa katılım anlaşmaları*” bulunmaktadır³³⁷.

A. Piyasa Katılım Anlaşması

1. Genel Olarak

İkili anlaşmaları tamamlayıcı nitelikteki dengeleme ve uzlaştırma sistemi, DUY ile düzenlenmiştir³³⁸. Dengeleme mekanizması, sisteme verilen elektriğin aynı zaman diliminde tüketilip tüketilmediğinin tespiti ile tarafların alacaklı veya borçlu olduğu miktarların belirlenmesi esasına dayanmaktadır³³⁹. İkili anlaşma ile taahhüt edilen

³³⁵ AKIN, s.12.

³³⁶ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2087.

³³⁷ **Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi(PMUM)**; piyasa işletmecisi sıfatı ile “*TEİAŞ bünyesinde yer alarak ilgili mevzuat çerçevesinde, MYTM tarafından elektrik enerjisi arz ve talebinin gerçek zamanlı olarak dengelenmesi sonucu oluşan enerji açık ve/veya fazlalarına ilişkin olarak tüzel kişilerin borçlu ya da alacaklı oldukları tutarları hesaplamak suretiyle dengeleme ve uzlaştırma sisteminin uzlaştırma tarafını çalıştırmakla görevli olduğu Kanunda belirtilen birimi*” ifade etmekte iken 2009 yılında yürürlüğe giren Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği gereği piyasa işletmecisi sıfatı EPIAŞ’ a verilmiştir.

³³⁸ YAVUZ, s.194-195.

³³⁹ AYRANCI, s.109.

yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli husus, tedarikçiler tarafından müşterilerin ihtiyacına binaen elektrik tedarikinin yapılmasıdır³⁴⁰.

Piyasa katılım anlaşması, DUY kapsamında düzenlenmiş standart bir sözleşmedir³⁴¹. Piyasa katılımcıları ile işletmeciler arasında, ortaya çıkan borç ilişkisinin çerçevesi bu anlaşma ile belirlenmektedir³⁴². Piyasa işletmecisi olan EPIAŞ tarafından DUY hükümleri kapsamında tek taraflı hazırlanmaktadır³⁴³. Piyasa katılımcılarının, bu anlaşma sayesinde piyasa işletmecisi ile doğrudan sözleşme ilişkisi içerisine girmesi mümkündür³⁴⁴. Bu sözleşme ilişkisi, sisteme elektrik arz etmek veya sistemden elektrik almak suretiyle gerçekleşir.

Piyasa katılım anlaşması, tek taraflı bir standart sözleşme olarak piyasa işletmecisi tarafından imzalanıp EPDK başkanının onayı ile yürürlük kazanır³⁴⁵. Anlaşma kapsamında piyasa katılımcılarının yükümlülükleri ile piyasa işletmecisinin görev ve sorumlulukları düzenlenmektedir. Piyasa katılım anlaşmasının tarafları, piyasa katılımcısı tüzel kişiler³⁴⁶ ile sistem ve piyasa işletmecisidir³⁴⁷. Kimlerin piyasa katılımcısı olabileceği DUY m.10' da düzenlenmiştir. Buna göre piyasa katılımcıları üretim, tedarik, dağıtım ve iletim lisansına sahip tüzel kişilerdir.

³⁴⁰ AYRANCI, s.109.

³⁴¹ Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği' nin Tanımlar başlıklı 4. Maddesinin ııı) bendinde yapılan değişiklikle yeniden tanımlanmıştır. (R.G. T.02.02.2020, S.31027).

³⁴² YAVUZ, s.195.

³⁴³ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2104.

³⁴⁴ YAVUZ, s.195; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2105.

³⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz., Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği m.25.

³⁴⁶ **Piyasa katılımcılarının kimler olabileceği** DUY m.10' da düzenlenmiştir. Buna göre '' (1) piyasa katılımcıları; a) üretim lisansı sahibi, b) tedarik lisansı sahibi, c) osb üretim lisansı sahibi, d) dağıtım lisansı sahibi, e) iletim lisansı sahibi tüzel kişilerinden oluşur. Piyasa katılımcılarından elektrik enerjisi alan serbest tüketicilerin çekiş birimlerinin kayıtları piyasa katılımcıları adına yapılır. (2) Piyasa katılımcılarının bu Yönetmelik ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerini piyasa ve/veya sistem işletimine zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirmeleri esastır. ''

³⁴⁷ YAVUZ, s.196.

2. Piyasa Katılım Anlaşmasının Genel İşlem Şartları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Günümüzde modern toplumun bir gereği olarak, topluma sunulan birtakım mal ve hizmetlere ilişkin sözleşmelerin, çok kısa sürede ve çok fazla sayıda yapılması gerekmektedir. Uygulamada birliği sağlayabilmek adına genel işlem şartları ile desteklenmiş standart sözleşme tiplerinin oluşturulması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴⁸. Standart şartların, birtakım olumsuzlukları bulunmaktadır. Ancak, sözleşmelerin daha çabuk yapılması ve bu sayede zamandan tasarruf sağlanması, işlemlerin basitleştirilmesi gibi avantajları da söz konusudur³⁴⁹. Aynı zamanda sözleşmeler arası farklılıkların önlenmesi bakımından da önemlidir.

Genel işlem şartları, bir tarafın ileride imzalayacağı birden fazla sözleşmede kullanmak amacıyla hazırladığı sözleşme hükümleri olarak tanımlanabilir. Bunlar, bir tarafın tek başına hazırlayarak diğer tarafa sunduğu standart hükümlerdir³⁵⁰. Düzenleyenin, sözleşmenin şartları ve kapsamını önceden tek taraflı olarak hazırlaması söz konusudur. Bu hükümlerin varlığı durumunda, karşı tarafın sözleşme içeriğine etki etmesi mümkün değildir³⁵¹. Genel işlem şartlarının bulunduğu sözleşmelerde, tüm

³⁴⁸ EREN, s.215; DALKA OKUMUŞ, s.32; KÜÇÜKYALÇIN, s.110; CANSEL/ÖZEL, s.130.

³⁴⁹ DALKA OKUMUŞ, s. 32; YELMEN, Adem, Türk Borçlar Kanunu' na Göre Genel İşlem Şartları, Ankara 2014, s.62-63.

³⁵⁰ Genel işlem şartları; kimliği önceden belirli olmayan kişilerle yapılacak sözleşmelerde kullanılmak üzere hazırlandığından “genel”; belirli bir sözleşme için değil gelecekte yapılacak aynı türdeki çok sayıda sözleşme ile ilgili olarak hazırlandığından “soyut” nitelikte hükümlerdir. Tüketiciler bakımından TKHK kapsamında genel işlem şartlarına ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. TKHK m. 5'e göre haksız şart: “Tüketicisiyle müzakere edilmeden sözleşmeye dâhil edilen ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde dürüstlük kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme şartlarıdır.” Bu doğrultuda tüketicilerin daha etkili bir şekilde korunması amacıyla sözleşme kapsamında yer alan, sözleşmenin dengesini tüketici aleyhine bozan, dürüstlük kuralına aykırı haksız şartların geçersiz olacağı düzenlenmiştir.

³⁵¹ OĞUZMAN/ÖZ, s.162; YAVUZ, s.200; DALKA OKUMUŞ, s.31; AYDOĞDU, Murat, Türk Borçlar Hukuku' nda Genel İşlem Koşullarının ve Tüketici Hukuku' nda Haksız Şartların Denetimi, Ankara 2014, s.54; YELMEN, s.54.

hükümlerin birbirinin aynısı olması şart değildir. Hazırlanmış olan sözleşmelerde bazı hükümler birbirinden farklı olsa da ortak hükümler genel işlem şartı olmaya devam etmektedir³⁵².

Piyasa katılım anlaşması, standart bir sözleşme olmakla birlikte, sözleşmenin hukuki niteliği tam olarak belirtilmemiştir. Standart bir sözleşme olarak, tarafların müzakeresine açık değildir. Önceden hazırlanıp piyasa katılımcılarına sunulması sebebiyle genel işlem şartları kapsamında değerlendirilebilir³⁵³.

Elektrik, su ve doğalgaz gibi zorunlu ihtiyaçların sağlanmasına yönelik olarak imzalanan sözleşmelerde, sözleşmenin içeriğini oluşturan şart ve hükümlerin çoğu, enerji sağlayan işletme tarafından önceden tek yanlı olarak belirlenmekte ve diğer tarafça da kabul edilmektedir³⁵⁴. DUY kapsamında, piyasa katılım anlaşması da önceden tek yanlı olarak hazırlanmakta ve karşı tarafa sunulmaktadır³⁵⁵. Tıpkı genel işlem şartlarında olduğu gibi, piyasa katılım anlaşmasında da piyasa katılımcısı, anlaşmanın içeriğine etki edememektedir. Bu durumda, yalnızca sözleşmeyi kabul etmek veya reddetmek yönünde bir irade sergilenebilir³⁵⁶. Tabi ki her şeyden önce, genel işlem şartlarının karşı tarafı bağlaması ve hakkında hüküm ve sonuç doğurabilmesi için karşı tarafça kabul edilmesi gerekmektedir³⁵⁷.

Türk Borçlar Kanunu'nda genel işlem şartları bakımından, birtakım geçersizlik sebepleri düzenlenmiştir. İmzalayan tarafın menfaatine aykırı olan şartın geçerli olabilmesi, kendisine açıkça ve tereddüte mahal vermeyecek şekilde bilgi verilmiş olması

³⁵² OĞUZMAN/ÖZ, s.163; DALKA OKUMUŞ, s.45-46.

³⁵³ YAVUZ, s.198.

³⁵⁴ CANGÜL, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_757.htm (E.T., 10.03.2021).

³⁵⁵ YAVUZ, s.202.

³⁵⁶ YAVUZ, s.202-203.

³⁵⁷ EREN, s.218; DALKA OKUMUŞ, s.50; AYDOĞDU, s.59; YELMEN, s.59; AYDOĞDU/KAHVECİ, s.21.

şartına bağlanmıştır. Aksi takdirde söz konusu genel işlem şartı yazılmamış sayılır³⁵⁸. Keza, sözleşmeye ve işin niteliğine uygun olmayan genel işlem şartları için de aynı durum söz konusudur. Genel işlem şartlarının denetlenmesinde, genel hükümler gereği birtakım olanaklardan faydalanılması mümkündür. Emredici hukuk kurallarına, ahlaka, hakkın kötüye kullanılmasına veya kamu düzenine aykırılık içeren genel işlem şartlarının da tıpkı sözleşmeler gibi geçersiz sayılacağı kabul edilmektedir³⁵⁹.

B. Perakende Satış Sözleşmesi

Perakende satış, EPTHY³⁶⁰ m. 4' te tanımlanmış olup tüketicilere yapılan elektrik satışını ifade etmektedir. Perakende satış sözleşmeleri, nihai tüketiciler ile yapılmaktadır. Amaç, doğrudan tüketiciye elektrik sağlamaktır. Sözleşmenin diğer tarafında görevli tedarik şirketi bulunur. Perakende satış sözleşmesi imzalanabilmesi için öncelikle kullanım yerinin bağlantı anlaşması mevcut olmalıdır. Uygulanacak fiyat perakende satış tarifesine göre belirlenmektedir. EPTHY m. 21 ve devamında, perakende satış sözleşmelerinin içerik ve hükümlerine ilişkin birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Tarife üzerinden elektrik temin etmek isteyen kişilerin, öncelikle başvuruda bulunması gerekmektedir³⁶¹. Usulüne uygun yapılmış ve imzalanmış olan başvuruların görevli tedarik şirketi tarafından, aynı gün sonuçlandırılıp kayıt altına alınarak dağıtım şirketine bildirilmesi zorunludur.

Perakende satış sözleşmesi, esas olarak tüketiciye yapılan elektrik tedariki ile ilgili hüküm ve şartları düzenler. Tip sözleşme şeklinde hazırlanarak hem şirketin hem de EPDK' nın internet sitesinde yayımlanır. Buradan, sözleşmenin genel işlem şartı

³⁵⁸ ARAL/AYRANCI, s.67; OĞUZMAN/ÖZ, s.164; DALKA OKUMUŞ, s.54.

³⁵⁹ KÜÇÜKYALÇIN, s.112-113; AYDOĞDU, s.46; CANSEL/ÖZEL, s.136; CANGÜL, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_757.htm (E.T. 10.03.2021).

³⁶⁰ Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği (RG., T. 30.05.2018, S.30436).

³⁶¹ Başvuru sırasında sunulması gereken bilgi ve belgeler için bkz. EPTHY m.21.

niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır³⁶². Sözleşmede yer alması gereken unsurlar, Yönetmelik’ te tek tek sayılmıştır. Ayrıca sözleşmede, mevzuata aykırı düzenlemelere yer verilemeyeceği açıkça ifade edilmektedir. Bu sözleşmeler, ikili anlaşmadan farklı olarak sadece tüketiciye tapılan tedarik ile sınırlıdır. Tedarikçinin elektrik sağlama yükümlülüğü bulunurken, tüketicinin de kullandığı elektriğin bedelini ödeme yükümlülüğü vardır³⁶³.

Perakende satış sözleşmesi ile ikili anlaşmayı birbirinden ayıran en önemli özelliklerden biri perakende satışın tip sözleşme şeklinde belirlenmiş olmasıdır³⁶⁴. Müşterinin, sözleşmenin hüküm ve şartlarını müzakere etme gibi bir imkanı bulunmamaktadır. Bu doğrultuda bir tarafın elektrik enerjisi sağlama, karşılığında diğerinin de bedel ödeme yükümlülüğünün bulunduğu bir sözleşme söz konusudur. Perakende satış sözleşmesinde fiyat unsuru, tarafların müzakeresi ile değil tarife ile belirlenmektedir³⁶⁵.

Sözleşmenin tarafları; serbest olmayan tüketicilerdir. Serbest tüketici sıfatını haiz olduğu halde tedarikçi seçmeyen tüketiciler de sözleşmeye taraf olabilir. Yine, serbest tüketicilerin elektrik alımına ilişkin ikili anlaşmasının, herhangi bir sebeple sonlandırılmış olması gibi durumlar söz konusu olabilir. Bu durumda olan serbest tüketicilerin, yeni bir anlaşma yapıncaya kadar görevli perakende şirketinden elektrik alma imkanı bulunmaktadır.

YPK Strateji Belgesi³⁶⁶, ne göre, serbest olmayan tüketicilerin, tarifeler yoluyla görevli tedarik şirketinden elektrik enerjisi alması zorunludur. Ayrıca, tedarik

³⁶² ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2094.

³⁶³ YAVUZ, s.211.

³⁶⁴ YAVUZ, s.212.

³⁶⁵ YAVUZ, s.213.

³⁶⁶ Yüksek Planlama Kurulu’ nun 18.05.2009 Tarihli ve 2009/11 sayılı Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi, <https://ww4.ticaret.edu.tr/enerji/wp-content/uploads/sites/79/2015/11/Elektrik-Enerjisi-Piyasas%C4%B1-Ve-Arz-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Strateji-Belgesi.pdf> (E.T., 01.03.2021).

şirketlerinin sözleşme yapmak için başvuruda bulunan, gerekli şartları haiz tüketiciler ile anlaşma yapma zorunluluğu bulunmaktadır³⁶⁷.

Görevli tedarik şirketlerince, yapılmakta olan perakende elektrik satışı EPDK onayına tabi tarifeler kapsamında yapılır. Tarifede, fiyat ile birlikte uygulamaya yönelik esaslar düzenlenmektedir. Tarife önerileri, Tarifeler Yönetmeliği³⁶⁸ kapsamında hazırlanarak EPDK'ya sunulmaktadır. Uygun bulunarak onaylanmış olan tarifeler, takip eden senenin 1 Ocak-31 Aralık dönemi için geçerlidir. Görevli tedarik şirketinin, onaylanmış olan tarifesini kamuoyuna duyurma yükümlülüğü bulunmaktadır³⁶⁹.

C. Yan Hizmet Anlaşmaları

Yan hizmetler; elektrik nakil sisteminin güvenli bir şekilde işletilmesi ve kaliteli elektriğin hizmete sunulması için gerekli olan hizmetlerdir. Yan hizmetler, sistemin güvenliği ve bütünlüğünü sağlayacak biçimde kullanılır. Bu hizmetler Elektrik Şebeke Yönetmeliği³⁷⁰nde tanımlanmıştır. Yönetmeliğe göre, yan hizmetler kapsamında depolama sistemlerinin kullanılabileceği teknik kriterler, TEİAŞ tarafından hazırlanıp Kurum tarafından onaylanmaktadır.

Yan hizmet anlaşmaları, EPK ve Yan Hizmetler Yönetmeliği³⁷¹ kapsamında TEİAŞ tarafından hazırlanmaktadır³⁷². Bu anlaşmalar, hem piyasa katılımcılarının kendi arasında hem de tüketiciler ve enerji sağlayan işletmeler arasında kurulmaktadır³⁷³.

³⁶⁷ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2095.

³⁶⁸ Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği, (RG., T.19.06.2020, S.31160).

³⁶⁹ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2096.

³⁷⁰ Elektrik Şebeke Yönetmeliği, (RG., T.28.05.2014, S.29013 Mükerrer).

³⁷¹ Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği, (RG., T.26.11.2017, S.30252).

³⁷² Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle (RG., T. 27/1/2021, S.31377) "Yan hizmet anlaşmaları; İletim ve/veya dağıtım sistemine bağlı olan üretim şirketleri, dağıtım şirketleri, elektrik depolama tesisleri veya tüketiciler tarafından Elektrik Şebeke Yönetmeliği uyarınca TEİAŞ'a sağlanacak yan hizmetleri, yan hizmet bedellerini, koşullarını ve hükümlerini belirleyen anlaşmalar" olarak tanımlanmıştır.

³⁷³ AYRANCI, s.110.

TEİAŞ, iletim sisteminin işletimi için gerekli olan yan hizmetleri tedarik ederken; teknik ve bölgesel gereklilikler ile sistem kısıtlarını göz önüne almak zorundadır. Yan hizmetlerin, sistemin güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak için, maliyetleri en aza indirilerek tedarik edilmesi gerekmektedir³⁷⁴. TEİAŞ'ın bu işlemleri yürütürken, taraflar arası ayırım gözetmeme ilkesine riayet etmesi gerekmektedir³⁷⁵.

Esas itibariyle bu sözleşmeler, sistemin gerçek zamanlı olarak dengelenmesi ve frekans kontrolü gibi amaçlarla yan hizmet veren kişilere, bu hizmetlerin sağlanması yükümlülüğü getirmektedir³⁷⁶. Bu bakımdan yan hizmet anlaşmaları, dar anlamda elektrik tedariki sözleşmelerinden ayrılmaktadır³⁷⁷. Yan hizmet vermekle yükümlü bulunan kişinin anlaşmanın hükümleri ile ilgili müzakere imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle, TBK' da genel işlem şartlarına ilişkin olarak öngörülen hükümler burada da uygulama alanı bulmaktadır.

D. Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşmaları

Tüketicilerin elektrik sağlayabilmesi ve üreticilerin de elektrik sunabilmesi için her şeyden önce şebeke sisteminin kullanılması zorunludur³⁷⁸. Kullanıcılar açısından, özel direkt hat tesisi haricinde elektrik dağıtım veya iletim ağına bağlanılmaksızın elektrik temin etmek, üreticiler açısından da üretilen elektriği ilgililere ulaştırmak mümkün değildir³⁷⁹.

Bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları, 4628 sayılı Kanun'da olduğu gibi 6446 sayılı yeni Kanun'da da düzenlenmiştir. Elektrik piyasasının dikey bütünleşmiş yapısının birbirinden ayrılması ile birlikte, elektrik alım satımı ile şebeke hizmetleri birbirinden

³⁷⁴ EPYHY' de yapılan değişiklikle (RG., T. 27/1/2021, S.31377) getirilmiştir.

³⁷⁵ TEİAŞ'ın görev, yetki ve sorumlulukları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği m.7.

³⁷⁶ YAVUZ, s.232.

³⁷⁷ YAVUZ, s.232.

³⁷⁸ YAVUZ, s.234; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2090.

³⁷⁹ ÖZEL/ ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2090.

ayrı hukuki ilişkiler olarak düzenlenmiştir. İkili anlaşma ile perakende satış sözleşmesinin konusunu elektrik alım satımı oluştururken, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmasının konusunu ise şebeke hizmetleri oluşturmaktadır³⁸⁰.

Bağlantı anlaşması, kullanıcıların iletim veya dağıtım sistemine bağlanmaları ile ilgili hükümleri kapsayan bir sözleşme olarak düzenlenmiştir. Bu bağlantının sürekli veya geçici olması mümkündür. Kullanıcının şebeke bağlantısının yapılması, bağlantı anlaşmasının asli edimini oluşturmaktadır³⁸¹. Sistem kullanım anlaşması ise bağlanma sonrasında sistemden yararlanmak için gerekli olan ayrı bir sözleşme niteliğindedir³⁸². Bağlantı anlaşmasının konusunu şebekeye erişim oluştururken, sistem kullanım anlaşmasının konusunu, sistem kullanım edimi oluşturmaktadır. Bağlantı anlaşmasında yer alan kullanım yerindeki müşterinin değişmesi halinde, yeni bir bağlantı anlaşması yapılmasına gerek yoktur. Önemli olan kullanım yerinin varlığını sürdürmesidir³⁸³.

Elektrik Piyasası Kanunu, her iki anlaşmayı ayrı ayrı düzenlemiştir. Kanuna göre bağlantı anlaşması; bir tüketicinin veya dağıtım ve üretim şirketinin sisteme bağlanması için yapılan anlaşmaları ifade etmektedir. Sistem kullanım anlaşması ise, bir tedarik şirketi, üretim şirketi veya tüketicilerin sistemi kullanabilmesi için yapılan anlaşmalardır. TEİAŞ ile dağıtım şirketleri tarafından kullanıcılara sunulacak olan bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarına ilişkin hüküm ve koşullar Yönetmelik³⁸⁴ ile ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Bağlantı anlaşması, dağıtım sistemine bağlanmak için yapılıyorsa dağıtım şirketi ile yapılır. Bu durumda, anlaşmanın bir tarafı dağıtım şirkettir. Diğer tarafta ise

³⁸⁰ YAVUZ, s.234.

³⁸¹ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2089.

³⁸² AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1081.

³⁸³ AYRANCI, s.105.

³⁸⁴ Elektrik Piyasası Bağlantı ve Sistem Kullanım Yönetmeliği, (RG., T. 28.01.2014, S.28896).

tüketiciler yer almaktadır. Tüketiciler dışında, sisteme doğrudan bağlanan üreticiler ile osb'ler de anlaşmanın tarafı olabilir³⁸⁵.

Kullanıcının, iletim sistemine doğrudan bağlı olması durumunda, sistem kullanım anlaşmasının tarafları TEİAŞ ile kullanıcıdır³⁸⁶. Ancak dağıtım sistemine bağlı olan tüketici bu anlaşmayı doğrudan dağıtım şirketi ile yapamamaktadır. Bu durumda, tedarikçi dağıtım şirketi ile sistem kullanım anlaşmasını yapmaktadır³⁸⁷.

İletim anlaşmaları, TEİAŞ' ın hazırladığı standart anlaşmalardır. EPDK onayına sunulması gerekmektedir. Kurul onayı olmadan genel hükümlerinde değişiklik yapılamamaktadır. Aynı şekilde, dağıtım sistemi bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları da Kurul onayına tabidir.

E. İkili Anlaşmalar

Elektrik piyasası mevzuatı gereği, elektriğin yüksek kalite ve düşük maliyette sunulması gerekmektedir. Bunu sağlayacak olan rekabet ortamının oluşması için, piyasa katılımcılarının kendi aralarında hüküm ve koşulları serbestçe belirlenen anlaşmalara dayalı bir model öngörülmüştür³⁸⁸. Piyasada faaliyet göstermekte olan tedarikçilerin, enerji alış veya satış yükümlülüklerini karşılayabilmeleri bakımından ikili anlaşma yapmaları gerekmektedir³⁸⁹. Burada nihai hedef, tüketicilerin elektrik ihtiyacının tamamının tedarikçi tarafından karşılanmasıdır³⁹⁰.

Kanun' a göre ikili anlaşmalar, elektrik enerjisi alım-satımına ilişkin anlaşmalardır. Gerçek ya da tüzel kişiler arasında yapılabilir. Özel hukuk hükümlerine

³⁸⁵ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2091.

³⁸⁶ AYRANCI, s.103-104.

³⁸⁷ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2092.

³⁸⁸ BİLİMGUT, s.7; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2099; CAN, s.445.

³⁸⁹ AYRANCI, s.109.

³⁹⁰ GÜRBÜZ, s.31.

tabi anlaşmalar olup Kurul onayına tabi değildir³⁹¹. Kanunda, ikili anlaşmaların özel hukuk hükümlerine tabi olduğu açıkça belirtilmiştir.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, ikili anlaşmaların konusu elektrik enerjisi veya kapasite alım satımıdır. Hüküm ve şartları taraflar arasında kararlaştırılır. Tedarikçilerin kendi aralarında ya da serbest tüketiciler ile ikili anlaşma yapmaları mümkündür³⁹². Bu anlaşma türünde piyasa katılımcıları, sözleşme konusu elektriğin miktarı ve sözleşmenin mali hükümleri konusunda birbirleri ile müzakere içerisinde³⁹³. Anlaşmanın asli unsurlarını belirli bir bedel karşılığı elektrik tedarikinin üstlenilmesi oluşturmaktadır³⁹⁴. İkili anlaşmaların kapsamında, elektrik satışına ilişkin aktif enerji bedeli, ilgili mevzuat gereği dağıtım sistemi kullanım bedeli, fon, pay ve vergiler ile Kurulca onaylanmış bedeller yer almaktadır³⁹⁵.

İkili anlaşmalar, tedarikçilerin kendi aralarında veya serbest tüketiciler ile yaptıkları anlaşmalardır. Tarafların, sözleşmeden doğacak tüm hak ve yükümlülükleri konusunda serbestçe anlaşabilmeleri mümkündür³⁹⁶. Elektriğin, alıcı tarafından tekrar satılması maksadıyla kurulan ikili anlaşmalar toptan satış sözleşmesini oluşturur. Alıcının, elektriği kendisinin tüketmesi için kurduğu sözleşmeler ise serbest tüketiciler ile yapılan sözleşmelerdir³⁹⁷. İkili anlaşmaların en temel özellikleri, EPDK onayına tabi olmaması ile fiyatın taraflar arasında serbestçe belirlenebilmesidir. İkili anlaşmanın imzalanması ile birlikte piyasa işletmecisine bildirilmesi gerekir. Bu bildirim tedarik

³⁹¹ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜLTEKİN/ÖNAL/AKÇAOĞLU, s.379; AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1082; YILDIZ, s.16.

³⁹² YILDIZ, s.16.

³⁹³ GÜRBÜZ, s.30-31.

³⁹⁴ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s. 2097.

³⁹⁵ İkili anlaşmalar kapsamında yer alacak bedeller, güvence bedeli ve cayma bedeli ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği m.18., m.19 ve m.20.

³⁹⁶ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2098; GÜRBÜZ, s.29.

³⁹⁷ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜLTEKİN/ÖNAL/AKÇAOĞLU, s.379; AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1082.

şirketince yapılmaktadır. Bildirim ile birlikte, söz konusu müşteri ilgili tedarik şirketinin portföyüne katılmış olmaktadır³⁹⁸.

Piyasa katılımcılarının kendi aralarında ikili anlaşma yapabilmeleri mümkündür. Keza tedarik şirketleri ve serbest tüketiciler arasında da ikili anlaşma yapılabilir³⁹⁹. EPTHY ile serbest tüketici kavramına ek olarak “*tüketimi düşük serbest tüketici*”⁴⁰⁰ kavramı getirilmiştir. Bu tüketiciler ile yapılan ikili anlaşmalara ilişkin esaslar özel olarak düzenlenmiştir⁴⁰¹. Bu tüketiciler ile belirli veya belirsiz süreli anlaşma yapılabilir. Anlaşmanın belirli süreli yapılması halinde süre, üç yılı geçemeyecektir. Bahsi geçen düzenlemenin tüketiciyi korumak maksadıyla getirildiği söylenebilir.

Kanun'da olmayan bir tüketici grubunun Yönetmelik ile piyasaya eklendiği, bu ayrımın ticari hayat ile bağdaşmadığı ve tüketiciler arasında farklı hukuki uygulamalara sebebiyet vereceğinden bahisle; düzenlemeye karşı Danıştay’ da dava açılmıştır. EPDK tarafından; tedarikçilerin ikili anlaşmaları tek taraflı olarak standart ve tarafların menfaat dengelerine aykırı genel işlem koşulu içerecek şekilde düzenlendiği ve bu yönde Kurum’ a şikayetlerin yoğunlaşması sebebiyle böyle bir düzenleme getirildiği savunulmuştur.

Serbest tüketicilerin, diledikleri tedarik şirketi ile hükümleri ve içeriği karşılıklı olarak belirlenen ikili anlaşmalarla elektrik alma imkanı bulunmaktadır. Ancak uygulamada, bu ikili anlaşmaların tüketiciyle hüküm ve şartlarının, karşılıklı tek tek müzakere edilmek suretiyle kararlaştırılmadığı, aksine tedarikçi tarafından tek taraflı olarak önceden düzenlenip tüketicilere imzalatırıldığı görülmüştür. Tüketiciler tarafından Kuruma yapılan şikayetler üzerine yapılan inceleme ve araştırmalar

³⁹⁸ GÜRBÜZ, s.29.

³⁹⁹ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2099.

⁴⁰⁰ **Tüketimi düşük serbest tüketici:** Yıllık elektrik enerjisi tüketimi 100.000 kWh’ tan düşük olan serbest tüketiciyi ifade etmektedir.

⁴⁰¹ Tüketimi düşük serbest tüketiciler ile tedarikçiler arasında yapılan İkili anlaşmanın kapsamı, usul ve esasları için bkz. EPTHY m.11 vd.

neticesinde tespit edilmiştir. Kurum tarafından, ikili anlaşmaların tedarikçiler lehine şekillenerek tüketicilerin mağduriyetine yol açtığından bahisle, bu şekilde bir düzenlemenin getirildiği görülmektedir. Keza Danıştay tarafından; söz konusu Yönetmelik düzenlemelerinde hukuka aykırılık bulunmadığından davanın reddine karar verilmiştir⁴⁰².

Tüketimi düşük serbest tüketici kavramının getirilmesindeki en büyük etken, tüketicilerin hukuki güvenliğinin sağlanması ve tedarikçilerin üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmelerinin sağlanmasıdır. Bu şekilde, tüketici aleyhine oluşacak ve piyasanın düzenini bozacak aksamaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Yönetmeliğin 10. maddesinde, ikili anlaşma kurulduğu sırada tüketicinin açık irade beyanının zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak, iradesini zaafa uğratmamak için; susması veya açıkça reddetmemesinin kabul olarak sayılmayacağı hükmü getirilmiştir. Bu düzenleme, sözleşme serbestisini kısıtlayan bir husus olarak görülmemektedir. Yine sözleşme süresince, hükümlerinde tüketici aleyhine bir değişiklik yapılamayacağı ve tedarikçiye tek taraflı olarak değişiklik yapma yetkisi veren herhangi bir hükmün sözleşmeye konulamayacağı düzenlemesi, Danıştay tarafından sözleşmenin iradiliği ile çelişkili bir durum olarak görülmemiştir.

İkili anlaşmalar, perakende satış sözleşmelerinin dışında kalan elektrik alım ve satım anlaşmalarının genel adı olarak nitelendirilebilir. Çok çeşitli şekillerde yapılması mümkündür. Uygulamada en sık rastlanan türlerinin fiziki teslim içeren anlaşmalar ve mali ikili anlaşmalar olduğu söylenebilir.

Fiziki teslim içeren ikili anlaşmaların tarafları, elektrik tedarikinin gerek fiyatı gerekse de hüküm ve şartları konusunda anlaşmakta ve bunu merkeze bildirmektedir. Elektriğin tüketimi veya satılması ile birlikte teslimat gerçekleşmektedir. Fiziki teslim

⁴⁰² Danıştay 13. D., T. 22.12.2020, E. 2018/3311, K. 2020/3773 sayılı Kararı, www.corpus.com.tr (E.T., 21.04.2021).

içeren anlaşmaların başlıca türleri her şey dahil sözleşme, tam tedarik sözleşmesi, sabit miktarlı sözleşme, elektriğin kesilebileceği sözleşmeler ve fiyatı değişebilen sözleşmelerdir⁴⁰³.

Spot piyasaların aksine vadeli işlem piyasalarında⁴⁰⁴ anlaşma bugünden yapılsa da yükümlülükler ileri bir tarihte yerine getirilir. Vadeli piyasaların, fiyat dalgalanmaları karşısında geleceğe yönelik riski yönetebilme olanağı bulunmaktadır⁴⁰⁵. Mali ikili anlaşmalar ise fiziki teslim içeren, ikili anlaşmalar ile türetilen yeni bir değer işleme konulmasını konu edinmektedir. Başka bir anlatımla, türetilen yeni değer temelinde fiziki teslim içeren ikili anlaşmalar yatmakta olup bu sebeple türev sözleşmeler olarak da adlandırılmaktadır. Bu anlaşmalarda teslim, fiziki teslim içeren ikili anlaşmalardan farklı olarak, sözleşmede belirtilen vadede gerçekleşmektedir⁴⁰⁶.

§ 5. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

I. Genel Olarak

Elektrik piyasasının serbestleştirilmesi anlamında 4628 sayılı Kanun, bir dönüm noktası olmuştur. Kanunla getirilen en önemli yeniliklerden biri, sektörde düzenleme ve denetleme yapılmasını sağlamak amacı ile Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu'nun kurulması olmuştur. Ayrıca yine iletim faaliyetleri kamu mülkiyetinde kalırken üretim ve

⁴⁰³ **YAVUZ**, s.174-186.

⁴⁰⁴ **Vadeli işlem piyasaları**; vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin işlem gördüğü piyasa veya borsaları ve buna benzer sözleşmelerin işlem gördüğü diğer organize olmamış piyasaları kapsamaktadır. Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri merkezi bir borsada işlem görmekte ve bir takas kurumunca garanti edilmektedir. Alivire işlem sözleşmeleri, vadeli işlem sözleşmeleri, opsiyon sözleşmeleri ve takas sözleşmeleri vadeli piyasalarda yaygın kullanılan araçlardır. Vadeli işlemler, türev araçlar olarak da ifade edilmektedir. Türev araçlar, piyasaların ve yatırımcıların ihtiyaçlarından türedikleri için türev ismini almışlardır. Vadeli işlem piyasaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **KORKULU**, Zafer, Serbestleştirilmiş Elektrik Piyasalarında Türev Araçların Kullanılması, Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasaları, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara 2006,s.11.

⁴⁰⁵ **KORKULU**, s.11-14.

⁴⁰⁶ **YAVUZ**, s.186-188.

dağıtım piyasası varlıklarının dikey ayrıştırılarak özelleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Serbest tüketici kavramının getirilmesi ile birlikte tüketicilere tedarikçi seçebilme hakkı verilerek, hem arz hem de talep tarafının rekabete açılmasıyla ikili anlaşmalara dayanan bir piyasa amaçlanmıştır.

6446 sayılı Kanun ile elektrik piyasası faaliyetlerinde bulunabilmek için gerekli lisans türleri düzenlenmiştir. Diğer tüm faaliyetlerde olduğu gibi, toptan satış faaliyetinde bulunabilmek için de EPDK' dan lisans alınması gerekmektedir. EPK m.10' da yer alan düzenlemeyle toptan satışın üretim ve tedarik şirketlerince yürütüleceği düzenlenmiştir⁴⁰⁷.

EPK m. 3/II hükmüne göre toptan satış, elektriğin yeniden satılmak üzere satışdır. Bu faaliyet, üretim şirketleri tarafından yürütülebilir. Bunun dışında, tedarik şirketleri de toptan satış faaliyetinde bulunabilmektedir. İkili anlaşmada, alıcının amacı elektriği tekrar satmak ise toptan satış sözleşmesi söz konusu olur⁴⁰⁸. Toptan satış şirketi, elektriği ikili anlaşma ile üreticiden alıp yine başka bir tedarikçi veya serbest tüketiciye ikili anlaşma ile satmaktadır. Yani doğrudan serbest tüketicilere de satış yapılabilmesi mümkündür⁴⁰⁹.

Elektrik enerjisi satışı, alıcının maksadı doğrultusunda toptan satış olarak nitelendirilir. Toptan satış piyasaları tedarik şirketlerinin nihai tüketiciler için elektrik temin ettikleri piyasalardır. Toptan satış faaliyeti, elektriğin üretim-tüketim zincirindeki alışverişine aracılık eden bir piyasa faaliyetidir.

⁴⁰⁷ 6446 sayılı Kanun ile birlikte elektrik enerjisi ve kapasitenin toptan satışı, perakende satışı, ithalat ve ihracatı ile iştigal eden tüzel kişiler "*tedarik şirketi*" olarak adlandırılmıştır.

⁴⁰⁸ AYRANCI, Hattat Bağlı, s.1076.

⁴⁰⁹ AYRANCI, s.114.

II. Sözleşmenin Genel Özellikleri

A. Borç İlişkisinin Varlığı

Borç ilişkisi, alacaklı ve borçlu arasında mevcut olan, bir veya daha fazla alacak hakkını içeren hukuki ilişkidir⁴¹⁰. Bu hukuki ilişki, taraflar arasındaki çeşitli borçların kaynağını teşkil etmektedir⁴¹¹. Borç ilişkisinin kaynağını teşkil eden sebepler çok çeşitli olabilir. Bir borç ilişkisi haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğabilir. Keza borç ilişkisinin sözleşmeden veya doğrudan kanundan doğması da mümkündür⁴¹². Sözleşme ilişkisi, geçerli bir sözleşme ile taraflar arasında meydana gelen hukuki durum ve buna bağlanan sonuçlar bütünüdür. Geçerli bir sözleşme için, her şeyden önce tarafların karşılıklı ve birbiri ile uyumlu irade beyanı gerekmektedir. İrade beyanları olmadığı sürece geçerli bir sözleşmeden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Elektrik tedarik sözleşmeleri, elektriğin kişisel kullanım ya da başkasına aktarım amacıyla, bir bedel karşılığında tedarikini sağlamaktadır. Örneğin, abonelik sözleşmeleri, genel sağlama şartlarının kabulü ile birlikte sözleşmeye katılmak suretiyle kurulmaktadır. Abonenin önceden hazırlanmış olan şartlar çerçevesinde, sunulan icaba karşı kabul iradesi ile gerçekleşmektedir⁴¹³. Toptan satış sözleşmelerinde ise, toptan satış şirketi, elektriği ikili anlaşma ile üreticiden alıp yine başka bir tedarikçi veya serbest tüketiciye ikili anlaşma ile satmaktadır.

⁴¹⁰ **EREN**, s. 22; **DOĞAN**, Gülmelahat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü, Ankara Barosu Dergisi, S.4, Y.2004, s.388; **TÜMERDEM**, Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2018, s.5.

⁴¹¹ **OĞUZMAN/ÖZ**, s.3.

⁴¹² **ARAL/AYRANCI**, s.48.

⁴¹³ **YAVUZ**, s.99.

B. İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Olması

İlişki içerisindeki taraflara yüklediği borçlar bakımından iki tür sözleşme vardır. Bunlar tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler ile iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir. İki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bakımından, her iki taraf birden aynı anda hem alacaklı hem de borçlu konumundadır⁴¹⁴. Bu sözleşmelerden, eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler, karşılıklı borç doğursalar da edimlerin birbiriyle birebir mübadelesi söz konusu değildir. Yani bu sözleşmeler, tarafların edimlerinin birbiri ile değiştirilmesi amacı taşımaz. Bu durumda edimler birbirinin sebep ve karşılığını oluşturmaz. Örneğin karşılıksız vekalet veya saklama sözleşmeleri yalnızca bir tarafın borç altına girdiği sözleşmelerdir⁴¹⁵. Diğer taraftan, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bakımından edimler arasında karşılık söz konusudur. Bir tarafın borcu diğerinin borcunun karşılığını oluşturur⁴¹⁶. Edimler arasındaki bu karşılıklılık ilişkisi synallagma⁴¹⁷ olarak adlandırılmaktadır. Satış, kira, eser ve hizmet sözleşmeleri bu tip sözleşmelerin en yaygın örneklerindendir. Satış sözleşmesinde, alıcı ile satıcının birbirlerine karşı yükümlendikleri iki ayrı asli edim söz konusudur. Satıcının borcu, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcı tarafa devretmektir. Bunun karşılığında alıcının borcu ise devir karşılığında satılanın bedelini ödemektir⁴¹⁸.

Elektrik tedarik sözleşmelerinin konusunu, elektrik tüketim veya kullanımı ile karşılığında bir bedel ödenmesi oluşturmaktadır. Bu sözleşmelerde, elektriğin devri asli unsurdur⁴¹⁹. Elektriğin niteliği gereği kullanım açısından farklı özellikler göstermesi

⁴¹⁴ EREN, s.210; OĞUZMAN/ÖZ, s.333; BUZ, Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 2014, s.96.

⁴¹⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s.334.

⁴¹⁶ ARAL/AYRANCI, s.70; OĞUZMAN/ÖZ, s.45; ZEVLİLER/GÖKYAYLA, s.32.

⁴¹⁷ Synallagma; İki tarafı birden borç altına sokan hukuki ilişkileri gösteren deyim; tam iki taraflı sözleşmelerde söz konusudur. <https://www.hukukmedeniyeti.org/synallagma/nedir/> (E.T., 11.03.2021).

⁴¹⁸ EREN, s.211; OĞUZMAN/ÖZ, s.333; ARAL/AYRANCI, s.70; ZEVLİLER/GÖKYAYLA, s.32.

⁴¹⁹ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2111.

sebebiyle, sözleşmenin niteliği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Tedarikçinin elektriği sürekli kullanıma hazır bulundurma yükümlülüğüne karşılık, abonenin kullanma yükümlülüğünün bulunmaması sözleşmenin niteliğinde tartışmalara sebep olmuştur⁴²⁰.

Tedarik sözleşmeleri bakımından her iki tarafın birden yükümlülükleri bulunmaktadır. Her bir tarafın yükümlülüğü, diğer tarafın borcunun karşılığını oluşturur. Sözleşmenin taraflarından her biri diğerine karşı hem alacaklı hem de borçlu konumundadır. Tarafların borçları arasında tam manasıyla bağlılık ve karşılıklılık ilişkisi bulunur. Tedarikçinin, elektrik satımının karşı edimini, alıcının bedel ödeme borcu oluşturmaktadır.

İkili anlaşmada, tedarikçinin elektriği, üretim safhası da dahil olmak üzere her an ifaya hazır bulundurma ve kullanım anında gerekli elektriği bizzat sağlama yükümlülüğü bulunmamaktadır⁴²¹. Alıcının, tükettiği elektriğin miktar itibarıyla tedarikçi tarafından üretilerek sağlanması mecburi değildir. Tedarikçi, alıcının tüketimi ile orantılı olarak elektrik sağlama yükümlülüğünü bizzat üreterek değil, sistemden sağlama yolu ile de gerçekleştirebilir. İkili anlaşmaların niteliği gereği, tedarikçinin edimi öncelikli olarak ifası gereken bir edim niteliği taşımaktadır. Buna karşılık alıcının edimi, elektriğin tüketilmesi karşılığında bir bedel olduğundan ifa bakımından ikinci sırada yer almaktadır.

Elektrik tedarik sözleşmelerinin eşya veya hizmet edimli olduğuna dair tartışmalar, şebeke bağlantı ve kullanım faaliyetleri ile elektrik tedarikinin birbirinden ayrılması neticesinde geçerliliğini kaybetmiştir. İkili anlaşmaların konusunu elektrik tedariki ve bunun karşılığında bedelin ödenmesi teşkil eder. Buna karşılık şebeke faaliyetleri, ikili anlaşmaların kapsamı dışında kalmaktadır. Bu sebeple, satış sözleşmesi kapsamında değerlendirilecek olursa ikili anlaşmalarda asli unsurun elektrik tedariki olduğu kabul edilmektedir.

⁴²⁰ YAVUZ, s.102.

⁴²¹ YAVUZ, s.171.

Elektrik ihtiyaç duyuldukça kullanılan bir mal olduğundan, tüketimin dönem dönem farklılık göstermesi mümkündür. Klasik anlamda elektrik tedarik sözleşmelerinde tedarikçinin aslî edim yükümü, tüketicinin elektriğinin ihtiyaç duyuldukça karşılanmasıdır. Tüketicinin aslî edim yükümü ise tüketilen elektrik bedelinin ödenmesidir. Toptan satış sözleşmelerinin konusunu elektrik satışı ve bunun karşılığında bedelin ödenmesi teşkil eder. Edimler birbiri ile değişim ilişkisi içinde olup, edimlerden biri, diğerinin karşılığını teşkil etmektedir⁴²². Bu anlamda, iki tarafın birden borç altına girdiği sözleşmelerdendir⁴²³.

C. Rızai Sözleşme Olması

Bir sözleşme kurulurken tarafların amaçladıkları sonuç, bir borcun doğması ise borç doğuran sözleşmeler söz konusu olmaktadır. Bir hukuki ilişkinin kurulabilmesi için maddi bir olguya ihtiyaç duyulan sözleşmeler ayni sözleşmelerdir. Yani bu sözleşmelerde tarafların iradelerinin uygunluğu ile birlikte bir tasarruf işlemi de gerekmektedir. Rızai sözleşmeler ise kurulması için tarafların irade beyanlarının yeterli olduğu sözleşmelerdir. Rızai sözleşmelerde, tamamlayıcı bir unsura ihtiyaç yoktur. Örneğin, satış sözleşmesinde satış konusu edilen şeyin teslimi şart değildir.

Rızai sözleşmeler kurulurken taraflar, çeşitli unsurlar ve noktalar üzerinde müzakerede bulunurlar. Sözleşmenin kurulması, hüküm ve sonuçlarını meydana getirebilmesi için irade beyanları şarttır. Bu beyanların karşılıklı ve birbirine uygun olması yeterlidir⁴²⁴. Birbiri ile uyumlu olmasında maksat iradelerin fiili ya da içerik anlamında birbiri ile uyumlu olmasıdır⁴²⁵. Yani taraflar irade beyanları ile bir taraftan sözleşmeyi kurarken diğer taraftan da sözleşmenin içeriğini belirlemektedirler. Bu

⁴²² YAVUZ, s. 103; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2111.

⁴²³ YAVUZ, s. 96.

⁴²⁴ EREN, s.238; ARAL/AYRANCI, s.70; ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.32-33.

⁴²⁵ EREN, s.244.

kapsamda irade beyanlarının uygunluğu objektif ve subjektif tüm esaslı unsurları içermek zorundadır⁴²⁶. Objektif unsurlar, kurulan sözleşmenin asgari içeriğini teşkil etmektedir. Örneğin satış sözleşmesinde satılan şey ve bedel sözleşmenin objektif esaslı, asgari içeriğini oluşturmaktadır. Satış sözleşmesinin kurulabilmesi için taraf iradelerinin birbiri ile uyuşması yeterlidir.

Tedarikçi ile alıcının irade beyanlarının karşılıklı uyuşması, ikili anlaşmalar için yeterlidir. Tarife üzerine yapılan elektrik tedarik sözleşmelerine nazaran, ikili anlaşmalarda taraf iradeleri doğrudan belirleyici rol oynamaktadır⁴²⁷. Tarife üzerinden yapılmış toptan satış sözleşmelerinin aksine ikili anlaşmalarda hükümler taraflarca müzakere edilerek belirlenmektedir. Toptan satış sözleşmelerinin kurulabilmesi için taraf iradelerinin, sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmaları yeterlidir. Bu anlamda toptan satış sözleşmeleri, rızai sözleşmelerdir.

D. Sürekli Borç Doğuran Sözleşme Niteliği

Sözleşmeler, edim yükümlülüğünün tek seferde veya sürekli olarak yerine getirilmesi bakımından üçe ayrılır. Bunlar ani, sürekli veya dönemli edimli sözleşmelerdir. Borç, tek seferde yerine getirilmekle sona ermekte ise ani edimli sözleşme söz konusudur. Edim yükümlülüğü zamana yayılmamıştır. Alacaklının çıkarının zamana yayılmadan, tek bir an içerisinde gerçekleştiği ilişkilerde ani edim söz konusudur. Sürekli sözleşmelerde ise edim yükümlülüğü ile zaman unsuru arasında bir süreklilik mevcuttur⁴²⁸. Bir sözleşmede asli borçların en az bir tanesi sürekli edim gerektiriyor ise sürekli sözleşme söz konusudur⁴²⁹. Sürekliliğin, belirli veya belirsiz bir zamanı kapsamaması mümkündür. Doktrindeki baskın görüşe göre⁴³⁰, ifanın ani veya sürekli nitelikte olduğu

⁴²⁶ EREN, s.246; ARAL/AYRANCI, s.67.

⁴²⁷ YAVUZ, s.170.

⁴²⁸ ARAL/AYRANCI, s.71; ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.33; DOĞAN, s.391; TÜMERDEM, s.8.

⁴²⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.10-11.

⁴³⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s.11; AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1093; DOĞAN, s.390; TÜMERDEM, s.28.

tespit edilirken borçlunun faaliyetlerine değil alacaklının çıkarına bakılması gerekmektedir. Alacaklının çıkarının süreye yayılmış olması durumunda sürekli edimden bahsedilir. Dönemli edimli sözleşmelerde, edim belirli bir zamanda düzenli aralıklar ile yerine getirilmektedir. Burada edimler arasında hukuki ve ekonomik açıdan birlik söz konusudur.

Borç ilişkisinin, sürekli olup olmadığının tespit edilmesi, borç ilişkisinin geçersizliği veya ilişkinin sona ermesi durumunda uygulanacak hükümlerin belirlenebilmesi bakımından önemlidir⁴³¹. Elektrik Piyasası Kanunu ile birlikte bağlantı, sistem kullanım ve elektrik satışı birbirinden ayrılmış ve hukuki niteliği birbirinden tamamen farklı sözleşme tipleri meydana gelmiştir. Elektrik piyasasının dikey bütünleşik yapısının ayrıştırılması neticesinde sözleşme türleri farklılaşmıştır. Şebeke faaliyetleri ve elektrik alışverişi birbirinden tamamen ayrılmıştır. Bu da farklı sözleşme türlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur⁴³².

Elektrik tedarik sözleşmelerinin, sağlama sonucu doğuran bir sözleşme olduğu bu sebeple de meydana gelen ilişkinin ani edimli bir ilişki olmayacağı kabul edilmekte ise de zaman içerisinde hukuki niteliğine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

1. Dönüşümlü Borç İlişkisi Görüşü

Bu görüşe göre, elektrik tedarik sözleşmeleri, ani edimli borç ilişkileridir. Dönüşümlü borç ilişkisinde sözleşme, her bir talep ile birlikte yeniden kurulmaktadır. Bu şekilde her seferinde yeniden kurulan sözleşme ifa ile birlikte sona ermektedir. Alıcının enerjiyi kullanmak için her yeni talebi, sözleşmenin yeniden kurulması demektir. Elektrik tedarikinin durması halinde, sözleşmenin varlığını devam ettirmesi söz konusu değildir⁴³³.

⁴³¹ DOĞAN, s.391.

⁴³² YAVUZ, s.234; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2085.

⁴³³ Bkz., AYRANCI, s.153, dn.310' da yer alan yazarlar.

Doktrinde bu görüş, öncelikle taraf iradelerine ve sözleşmenin özelliklerine uymadığı gerekçesi ile eleştirilmektedir⁴³⁴. Gerçekten de elektrik tedarik sözleşmelerinde taraf iradelerinin, sürekli nitelikte bir borç ilişkisinin kurulmasına yönelik olduğu düşünülmektedir. Sağlayıcı işletmenin de, edimi sürekli olarak ifaya hazır bulundurma yükümlülüğü bulunmaktadır.

2. Ard Arda Teslimli Borç İlişkisi Görüşü

Sözleşmenin sürekliliğine ilişkin ileri sürülen bir diğer görüş "ard arda teslimli sözleşme" görüşüdür. Yani ard arda teslimli sözleşmeler de sürekli borç ilişkilerinin özel bir türünü ifade etmektedir⁴³⁵. Bu sözleşmelerde, bir tarafın edimi ard arda yerine getirilirken diğer taraf bedeli ard arda veya tek seferde ödemektedir. Edim tek seferde değil birbirini takip eden şekillerde ifa edilmektedir. Birden fazla ifaya rağmen ortada tek bir sözleşme bulunmaktadır⁴³⁶.

Bu görüşe göre, elektrik tedarik sözleşmelerinde tedarikçi, belirli veya belirli olmayan süre içinde tekrarlanacak ifalarda bulunmakla yükümlüdür. Sözleşmenin niteliği gereği tedarik şirketinin ifayı karşı tarafın ihtiyacına göre belirli aralıklarla yerine getirme zorunluluğu bulunmaktadır. Burada özellik arz eden husus, satıcının satılanı parça parça ifalarla alıcıya devretmesidir. Elektrik tedarik eden işletmenin, elektrik teminini parça parça ifalarla yerine getirmesi söz konusudur. Dönüşümlü borç ilişkisi ile benzerlik gösterse de satıcının elektriği kullanıma hazır bulundurması söz konusudur. Tedarik sözleşmelerinde amaç, bir zaman dilimi içinde elektrik ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu zaman dilimi belirli veya belirsiz olabilir. Her halükarda elektrik ihtiyacının sürekli bir şekilde karşılanması gerekmektedir.

⁴³⁴ AYRANCI, s.154.

⁴³⁵ TÜMERDEM, s.37-38.

⁴³⁶ YILDIRIM DİNDAR, Aylin, Elektrik Piyasasında Abonelik Sözleşmeleri ve Tüketicinin Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, s.38-39.

3. Sürekli Borç İlişkisi Görüşü

Sürekli borç ilişkilerinde, edim yükümü ile zaman arasında bir süreklilik ilişkisi söz konusudur. Bu süreklilik belirli veya belirsiz bir zaman dilimine bağlı olabilmektedir. Sürekli borç ilişkilerinden kaynaklı yükümlülükler, tamamen ifa ile sona ermektedir⁴³⁷. Süreklilikten anlaşılması gereken şey, borç ifa edilirken kesintiye uğramaması değildir. Hukuki ve fiili yönden bir bütün olarak belirli bir zamanda yerine getirilmesi anlaşılmalıdır. Burada önem arz eden bir diğer husus da alacaklının menfaatidir.

İfanın ani veya sürekli nitelikte olduğu tespit edilirken borçlunun faaliyetlerine değil alacaklının çıkarına bakılması gerekmektedir⁴³⁸. Alacaklının çıkarının süreye yayılmış olması durumunda sürekli edimden bahsedilir. Sürekli bir borç ilişkisinde amaç, ifanın bir anda sona erdirilmesi değildir. Borç ilişkisi, varlığını sürdürdüğü müddetçe borç ifa edilmeye devam etmektedir. Borçlunun, borçtan kurtulması için edimi bir kez yerine getirmiş olması yetmemektedir. İhtiyacın zaman içerisinde devamlı olarak karşılanması beklenir. Ard arda teslimli sözleşmelerde, toplam edim miktarı, çeşitli vadelerde elde edilmektedir.

Doktrinde hakim görüş, elektrik tedarik sözleşmelerinin sürekli borç niteliğinde olduğudur⁴³⁹. Tedarik sözleşmelerinde, kural olarak sözleşmenin konusu baştan belirlenmemektedir. İhtiyacı karşılamak maksadıyla, tedarikçinin sürekli hazırda bulundurma yükümlülüğü öngörülmektedir⁴⁴⁰. Tedarik sözleşmelerinde kişinin dönem içinde tüketeceği elektriğin miktarı belli olmadığından, tedarikçinin edimi devamlı ifaya hazır bulundurma yükümlülüğü bulunmaktadır⁴⁴¹. Örneğin abonelik sözleşmelerinde,

⁴³⁷ AYRANCI, s.156 vd.

⁴³⁸ OĞUZMAN/ÖZ ; AYRANCI, s.158.

⁴³⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.10; AYRANCI, s.157; DOĞAN, s.393.

⁴⁴⁰ AYRANCI, s.157.

⁴⁴¹ CANGÜL, Murat, “Enerji Sağlama Sözleşmelerinde Yer Alan Genel İşlem Şartlarının Yorumu ve Denetimi”, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_757.htm (E.T., 20.10.2020); AYRANCI, s. 158.

edim miktarı abonenin ihtiyacına göre belirlenmekte ve miktar süreye bağlı olarak değişmektedir⁴⁴². Sözleşmenin sürekliliği, kural olarak alacaklının menfaatinin, sürece yayılıp yayılmamış olması ile tespit edilmektedir. Bu kapsamda abonelik sözleşmelerinin sürekli nitelik taşıdığı doktrinde hakim görüştür⁴⁴³. Abonenin önceden öngörüleemeyen elektrik ihtiyacının karşılanması için tedarikçi tarafın daima ifaya hazır bulunması gerekmektedir.

Tedarik sözleşmelerinde borç, zaman içerisinde sürekli ifa ile ortadan kalkmaktadır. Edimin zaman içerisinde kesintisiz olarak devamlı bir şekilde yerine getirilmesi söz konusudur. Elektrik tedarik sözleşmelerinde kişilerin menfaatlerinin bir anda gerçekleşmediği açıktır. Edimin konusu belirli veya belirsiz bir zaman dilimine yayılmıştır⁴⁴⁴. İhtiyacın sürekliliği karşısında tedarikçinin de ihtiyaç doğrultusunda edimi hazır bulundurma yükümlülüğü bulunması, bu sözleşmelerin sürekli borç ilişkisi doğurduğunu göstermektedir.

Tedarik sözleşmelerinin, sürekli edimli sözleşme olup olmadığı hususları her sözleşmenin şartlarına göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bu noktada, her sözleşmede izlenen amacın tespit edilmesi gerekir. Amaç, edimin tamamını bir anda elde etmek değilse sürekli borç ilişkisi söz konusudur. Özellikle bir tarafın tüketici olduğu sözleşmelerin sürekli nitelik taşıdığına kuşku bulunmamaktadır. Elektriğe duyulan ihtiyacın süreklilik arz ettiği göz önüne alındığında, tedarikçinin ihtiyaç duyulan her an bunu karşılama zorunluluğu söz konusudur. Bu bakımdan tedarikçinin edimi sürekli bir nitelik taşımaktadır⁴⁴⁵. Klasik tedarik sözleşmelerinde, tedarikçinin elektriği her an

⁴⁴² DOĞAN, s.393.

⁴⁴³ AYRANCI, s. 157; YAVUZ, s. 107 vd.; DALKA OKUMUŞ, s. 110.

⁴⁴⁴ AYRANCI, s.142; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2111.

⁴⁴⁵ YAVUZ, s.161.

kullanılacakmış gibi ifaya hazır halde tutması ve alıcının ihtiyaç duyması halinde, talebinin kesintisiz biçimde karşılanması gerekmektedir⁴⁴⁶.

E. Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Olması

Elektrik piyasasında, faaliyetlerin özel kişilerce yerine getirilmesi 3096 sayılı Kanun kapsamında “*imtiyaz*” olarak nitelendirilmiştir. Daha sonraları yapılan hukuki düzenlemeler ile bu faaliyetlerin özel kişiler eliyle yürütülmesi için yapılan sözleşmeler, özel hukuk hükümlerine tabi tutulmuştur⁴⁴⁷.

Sözleşmelerin tabi olacağı rejimin tespit edilebilmesi için öncelikle idari sözleşme ve özel hukuk hükümlerine tabi sözleşme ayrımının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu ayrım yapılırken, öncelikle kanundaki düzenlemeye bakılmalıdır⁴⁴⁸. Ancak, Kanunda sözleşmenin niteliği belirtilmiş olsa da uygulamada birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. 3996 sayılı Kanun m.5’ te, yap-işlet-devret sözleşmelerinin imtiyaz niteliğinde olmadığı düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi, bu sözleşmelerin imtiyaz niteliğinde olduğu gerekçesi ile hükmü iptal etmiştir. Sözleşmelerin özel hukuk hükümlerine tabi tutulmasının idari yargı denetiminden çıkarılacağı anlamına gelebileceği gerekçe gösterilmiştir⁴⁴⁹.

Hakim görüşe göre, bir sözleşmenin niteliğinin tespit edilebilmesi için ilk olarak içeriğine bakılması gerekmektedir⁴⁵⁰. Bu kapsamda kamu hizmetine yönelik olması ve idarenin üstün konumu şeklinde kriterlere göre sözleşmenin niteliği belirlenebilmektedir. Ancak bu şartların hiçbirisi kesin bir ölçüt değildir. Özellikle Anayasa m.47 ile birlikte

⁴⁴⁶ YAVUZ, s.161.

⁴⁴⁷ YAVUZ, s.107.

⁴⁴⁸ TEKİNSOY, M. Ayhan, “İdari Sözleşmelerde Ölçüt Sorunu”, AÜHFD, 2006, C.55, S.2, s.185.

⁴⁴⁹ AYM., T. 28.06.1995, E. 1994/71, K. 1995/23 sayılı Kararı, (RG., T.20.03.1996, S.22586), www.corpus.com.tr, (E.T., 03.03.2021)

⁴⁵⁰ GÜNDAY, s.168; GÖZLER, s.434; YAVUZ, s.110.

değerlendirildiğinde kamu hizmetlerinin yürütülmesine yönelik sözleşmelerin idari nitelik taşıması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır⁴⁵¹.

Doktrinde bir görüşe göre⁴⁵², sözleşmenin hukuki niteliği belirlenirken temel kriter kanun koyucunun iradesi olmalıdır. Kanun koyucunun bu konuda belirleme yapmamış olması durumunda, sözleşmenin içeriği ve konusuna bakılması gerekir. Tedarik sözleşmelerinin niteliğinin, mevzuatta farklı bir şekilde düzenlenmediği müddetçe özel hukuk hükümlerine göre belirlenmesi gerekmektedir⁴⁵³. Elektrik tedarik sözleşmeleri, özel borç ilişkileri çerçevesinde değerlendirilir⁴⁵⁴. Bu sözleşmelerden doğan ihtilafların çözüm merciinin adli yargı olduğu da yargı kararları ile desteklenmektedir⁴⁵⁵.

4628 sayılı EPK ile elektrik teslimi, sisteme bağlantı ve sistemin kullanımı birbirinden ayrılmıştır. Elektriğin teslimine ilişkin sözleşmeler, ikili anlaşmalar ile perakende satış olarak adlandırılmıştır. Sisteme bağlantı ve sistemin kullanılması da ayrı birer anlaşma olarak düzenlenmiştir. İkili anlaşmaların özel hukuk hükümlerine tabi olacağı, kanun koyucu tarafından açıkça belirtilmiştir. EPK m.3/I' de ikili anlaşmaların özel hukuk hükümlerine tabi olduğu düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, ikili anlaşmaların aksine bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının hukuki rejimini belirlememiştir. Şebeke faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği taşıması sebebiyle bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının idari sözleşme niteliğinde olduğu düşünülebilir. Danıştay 13. Dairesi, bir kararında⁴⁵⁶ dağıtım sistem

⁴⁵¹ Anayasa' nın 47. Maddesine 1999 yılında eklenen 4. Fıkrası "Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzel kişilere yaptırılabilceği veya devredilebileceği kanunla belirlenir." şeklindedir.

⁴⁵² YAVUZ, s.112.

⁴⁵³ AYRANCI, s.139.

⁴⁵⁴ YAVUZ, s.113.

⁴⁵⁵ Yargıtay 13. HD., T.04.05.2004, E. 2004/4334, K. 2004/6637 Sayılı Kararı, www.corpus.com.tr , (E.T., 07.03.2021).

⁴⁵⁶ Danıştay 13.D., T. 15.03.2006, E. 2005/7652, K. 2006/1421 Sayılı Kararı, www.corpus.com.tr , (E.T., 07.03.2021).

kullanım anlaşmasının idare tarafından özel hükümler çerçevesinde tesis edilen bir sözleşme niteliğinde olduğunu kabul etmiş ve taraflar arasında çıkan uyuşmazlığın çözüm merciinin adli yargı olduğuna hükmetmiştir.

İkili anlaşma ve perakende satış sözleşmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olduğu düzenlenmişken sistem kullanım anlaşmalarının farklı bir hukuki rejime tabi tutulması hukuki bütünlüğü zedelemektedir⁴⁵⁷. Bu sebeple sistem kullanım anlaşmalarının da özel hukuk hükümlerine tabi tutulması daha doğru bir yaklaşım olmuştur.

III. Sözleşmenin Hukuki Niteliği

Elektrik tedarik sözleşmelerine uygulanacak hükümlerin tespiti bakımından bu sözleşmelerin niteliğinin belirlenmesi önem arz eder. Satış sözleşmesi olduğu kabul edilecek olursa doğrudan satışa ilişkin hükümler uygulanır. Aksi takdirde satışa ilişkin hükümler ancak niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir⁴⁵⁸.

Elektrik tedarik sözleşmeleri, her şeyden önce isimsiz sözleşmelerdir. Zira kanun tarafından hükümleri düzenlenmeyip sadece isimleri zikredilmiştir. Hukuki nitelikleri konusunda, doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Öne çıkan görüşlerden başlıcaları, satış sözleşmesi görüşü ve hizmet sözleşmesi görüşüdür⁴⁵⁹. Elektrik piyasasının, dikey entegre yapısının birbirinden ayrılması neticesinde, elektriğin ağda taşınması ve elektriğin satışı iki ayrı sözleşme halini almıştır⁴⁶⁰. Bu sebeple, bu görüşlere ikili anlaşmaların hukuki niteliğine uygun düştüğü ölçüde yer verilmiştir.

⁴⁵⁷ YAVUZ, s.116.

⁴⁵⁸ AYRANCI, Hatta Bağlı s.1076.

⁴⁵⁹ YAVUZ, s.158.

⁴⁶⁰ YAVUZ, s.159.

A. Satış Sözleşmesi Görüşü

Ayrıştırma öncesi dönemde elektrik tedarik sözleşmelerinin her bir faaliyet için sınıflandırılabilmesi mümkün değildi. Ancak ayrıştırma sonrası geline nokta elektrik satış sözleşmeleri ile bağlantı veya sistem kullanım anlaşmalarının birbirinden ayrılması, sorunu ortadan kaldırmıştır.

Piyasanın ayrıştırılması neticesinde, tedarik sözleşmelerinin hukuki niteliği hakim görüşe göre satış sözleşmesi olarak değerlendirilmektedir⁴⁶¹. İkili anlaşmalar, karşılıklı borç yükleyen, bir tarafta tedarikçinin elektrik sağlama yükümlülüğünün diğer tarafta da alıcının bedel ödeme yükümlülüğünün bulunduğu bir sözleşmedir⁴⁶². İkili anlaşmanın piyasa işletmecisine bildirim yükümlülüğü bir tarafa konulduğunda asli unsurları bakımından satış sözleşmesi niteliğinde olduğu söylenebilir⁴⁶³. Çünkü esas itibariyle elektrik enerjisinin bir bedel karşılığı satılması, yani Borçlar Hukuku anlamında satış sözleşmesi söz konusudur⁴⁶⁴.

İkili anlaşmaların birçok farklı tipte yapılabilmesi mümkündür. Subjektif esaslı unsurların eklenmesi ile ikili anlaşmanın tipi farklılaşabilir⁴⁶⁵. En yalın şekli ile ikili anlaşmada tedarikçinin, fiziki olarak elektriği bizzat üretilip satması mecburi olmayabilir. Böyle bir durumda, tedarikçi tarafından sağlanamayan elektriğin, sistemden alınması mümkündür. Buna bağlı olarak, taraflar arasındaki dengesizlik dolayısı ile meydana gelecek maliyete, kural olarak doğrudan tedarikçi katlanmaktadır⁴⁶⁶.

İkili anlaşmalara birebir satış sözleşmesi hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Her şeyden önce, satış sözleşmeleri kural olarak ani edimli sözleşmelerdir. Bu

⁴⁶¹ **AYRANCI**, Hattı Bağlı, s.1086.

⁴⁶² **ARAL/AYRANCI**, s.73.

⁴⁶³ **YAVUZ**, s.159.

⁴⁶⁴ **CAN**, s.329.

⁴⁶⁵ **YAVUZ**, s.160.

⁴⁶⁶ **YAVUZ**, s.160.

sebeple satışa ilişkin hükümlerin, sürekli sözleşme niteliğindeki ikili anlaşmalara doğrudan uygulanması beklenemez. Keza, satış sözleşmesinde satılan şeyin hasara uğraması durumundan doğrudan sözleşmenin tarafının sorumlu olması beklenirken elektrik piyasasında bu husus çok daha farklı ele alınmaktadır. Elektriğin sürekli hazır bulundurulması yükümlülüğünün ihlali durumunda, muhatap tedarik şirketi değil dağıtım şirketi olmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında, hasardan doğan sorumluluk durumunda doğrudan satış sözleşmesinin uygulanması mümkün değildir. Yine ayıplı ifa durumunda alıcının, seçimlik haklardan yararlanması pek mümkün görülmemektedir. Bu durumda, ayıptan doğan sorumluluğa ilişkin hükümlerin tam anlamıyla uygulanması mümkün değildir⁴⁶⁷. Elektriğin kendine has özellikleri sebebi ile ayıp durumunda, ayıpsız bir benzeri ile değişim söz konusu olmaz. Bu durumda alacaklının yalnızca tazminat talebinde bulunabileceğini söylemek mümkündür.

TBK m.209/I hükmüne göre taşınmazlar dışındaki şeylerin satışı, taşınır satışı olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda doğal güçlerin de satış sözleşmesine konu olacağı genel kabul edilen görüştür⁴⁶⁸. Satış unsuru göz önüne alındığında satış sözleşmesi gibi değerlendirilse de, birebir satış sözleşmesi hüküm ve sonuçlarının uygulanmasında güçlük çekildiği söylenebilir. Elektriğin niteliği gereği, ikili anlaşmanın saf satış sözleşmesi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁴⁶⁹. İstisnai durumlar olmakla birlikte, satış sözleşmesi hükümleri, uygun olduğu ölçüde elektrik tedarik sözleşmelerine uygulanabilir⁴⁷⁰.

⁴⁶⁷ AYRANCI, s.340.

⁴⁶⁸ SİRMEN, s.12; OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY ÖZDEMİR, s.9; ESENER/GÜVEN, s.49; ARAL/AYRANCI, s.73; CAN, s.32; GÖNEN, s.11; ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.57; AYDOĞDU/KAHVECİ, s.106.

⁴⁶⁹ YAVUZ, s.161; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2111-2112.

⁴⁷⁰ AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1087.

B. Sui Generis Sözleşme Görüşü

Sui generis sözleşmeler, kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinde bulunmayan unsurların bir araya gelmesiyle meydana gelir. Bu sözleşmelerin içerdiği unsurlar, tamamen veya kısmen, kanunda düzenlenen sözleşmelerde yer almamaktadır⁴⁷¹. Sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde, yeni sözleşme tiplerinin meydana getirilmesi mümkündür⁴⁷².

İkili anlaşmaların, farklı tipteki tedarik sözleşmelerini içine alan bir üst kategori olarak çok çeşitli şekillerde yapılabilmesi sebebiyle, esaslı unsurlarına dair kesin bir belirleme yapmak mümkün değildir⁴⁷³. İkili anlaşmalar, birçok farklı sözleşme unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır. Satış sözleşmesine ait esaslı unsurların, tedarik sözleşmesinde de bulunduğu fikrinden hareketle, satış sözleşmesi niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. Ancak sui generis sözleşme görüşüne göre, tedarik sözleşmelerinin teknik özellikleri incelendiğinde satışa ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanmasının mümkün olmadığı görülmektedir⁴⁷⁴. Öncelikle, tedarik sözleşmelerinde, elektriğin alacaklıya teslim süreci çok daha farklı ve kompleks bir niteliktedir. Keza, şebeke faaliyetleri ile elektriğin alım ve satımının birbirinden ayrılmış olması gibi durumlar, satış sözleşmesi hüküm ve sonuçlarının ikili anlaşmalara eksiksiz bir biçimde uygulanmasını engellemektedir. Tedarik sözleşmelerinde, elektriğin niteliği gereği, sürekli hazır bulundurulması yükümlülüğü söz konusudur. Bu durum, ancak birçok teknik edimin de yerine getirilmesi ile mümkündür. Nitekim, Türk Borçlar Kanunu'nun özel hükümlerine ilişkin düzenlemelerin, tedarik sözleşmeleri için yetersiz olduğu açıktır⁴⁷⁵.

⁴⁷¹ **ARAL/AYRANCI**, s.56; **YAVUZ**, s.166; **ZEVKLİLER/GÖKYAYLA**, s.12; **AYDOĞDU/KAHVECİ**, s.25; **KILIÇOĞLU**, s.121; **YAVUZ**, Cevdet, s.16.

⁴⁷² **ARAL/AYRANCI**, s.57; **YAVUZ**, Cevdet, s.8.

⁴⁷³ **YAVUZ**, s.166-167.

⁴⁷⁴ **AYRANCI**, Hatta Bağlı, s.1088.

⁴⁷⁵ **AYRANCI**, Hatta Bağlı, s.1088.

İkili anlaşmayı, tüm çeşitlerinden bağımsız bir üst kavram olarak değerlendirdiğimizde, satış sözleşmesine ait objektif esaslı unsurları içerdiği ileri sürülebilir. Ancak daha önce de izah ettiğimiz üzere, satış sözleşmesi hükümlerinin ikili anlaşmaya tüm unsurları ile birlikte uygulanması mümkün değildir. Örneğin, elektriğin fiziken teslim edilememesi durumunda tedarikçinin sorumlu olmaması ve satış sözleşmesine ait hasarın intikaline ilişkin hükümlerin uygulanamaması gibi durumların, iki sözleşmeyi birbirinden uzaklaştırdığı söylenebilir⁴⁷⁶.

Elektriğin sadece satışa konu edilmesi ile tarafların amacına ulaştığı söylenemez. Zira, abonelik sözleşmeleri bakımından düşünülecek olursa, tedarikçinin elektriği tüketiciye satması durumunda, elektrik doğrudan kullanıma hazır hale gelmemektedir. Dağıtım şirketi tarafından bağlanma ve sistem kullanımına ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Elektriğin tedariki ile birlikte, iletim, dağıtım ve hatta yan edimler de zorunlu birer unsur haline gelmektedir. Bir sözleşme, diğeri için olmazsa olmaz durumundadır. Dağıtım hizmetinin olmadığı bir satışın, alıcı bakımından karşılığını bulması söz konusu değildir⁴⁷⁷.

Çeşitli ikili anlaşma türlerine göre değişkenlik gösterse de, ikili anlaşmada tedarikçi, alıcıya elektrik sağlama yükümlülüğü altına girmektedir. Tedarikçi, sağlamayı üstlendiği elektriği, üretim tesisinde bizzat üretebileceği gibi piyasadan da sağlayabilmektedir⁴⁷⁸. Elektriğin toptan veya perakende satışında, satış karakterinin hakim olduğu görülmektedir. Ancak dağıtım faaliyetinde iş görme ile birlikte edim sonucunun taahhüt edilmesi sebebiyle, eser sözleşmesi karakteri ağır basmaktadır. Tüm bu sebeplerle isimsiz sözleşmeler olan tedarik sözleşmeleri aynı zamanda sui generis sözleşme niteliğindedir⁴⁷⁹.

⁴⁷⁶ YAVUZ, s.168.

⁴⁷⁷ AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1089.

⁴⁷⁸ YAVUZ, s.168.

⁴⁷⁹ AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1089.

IV. Sözleşmenin Tarafları

A. Satıcı

Toptan satış sözleşmeleri, elektrik enerjisinin toptan satışını konu alan ikili anlaşmalar olup tedarikçilerin kendi aralarında veya tedarikçi ile tüketiciler arasında kurulabilir. EPK ile birlikte elektrik üretim ve arzının rekabete açılması doğrultusunda, tedarikçinin üretim şirketi olabileceği gibi tedarik lisansı sahibi şirket de olabileceği düzenlenmiştir. Tedarik şirketi kavramı Kanun'da; elektriğin toptan veya perakende satışı amaçları ile iştirak eden tüzel kişiler olarak ifade edilmektedir. İthalat ve ihracat şirketleri de bu kapsamda sayılmıştır. Toptan satış faaliyeti, üretim ve tedarik şirketleri tarafından yürütülmektedir.

Elektrik üretim şirketinin, üretilen elektriği tekrar satmak için toptan satış şirketi veya perakende satış şirketine satması durumunda tedarikçi sıfatı söz konusu olmaktadır. Ancak toptan satış şirketi veya perakende satış şirketinin, elektrik satış taahhütlerini gerçekleştirmek maksadıyla üretim şirketi ile ikili anlaşma yapması halinde, şirketler alıcı konumundadır⁴⁸⁰. Toptan satış şirketleri ise tüketiciye sağladıkları elektrik enerjisi bakımından tedarikçi konumunda bulunmaktadır.

1. Üretim Şirketi

Üretim lisansı; sahibine, üretim tesisini kurma, işletme ve elde ettiği elektrik enerjisini satma hakkı vermektedir⁴⁸¹. Elektriğin, tedarik şirketleri veya serbest tüketicilere satılması söz konusudur. Bunlar dışında özel direkt hat tesisi kapsamında da satışı yapılabilir. Üretim, rekabete açık bir faaliyet olduğu için birden fazla üreticinin

⁴⁸⁰ YAVUZ, s.136.

⁴⁸¹ ERGÜN, s.71; CİVAK ERDAŞ, s.24-25.

farklı enerji kaynaklarından elektrik üreterek, bu elektriği diğer tedarikçilere veya serbest tüketicilere satabilmeleri mümkündür⁴⁸².

Üretim faaliyetinde bulunabilecek tüzel kişiler; kamu ve özel sektör şirketleri ile osb tüzel kişiliğidir. Kamu üretim şirketleri; EÜAŞ ve bağlı ortaklıklarından oluşmaktadır⁴⁸³. Bununla birlikte özel sektör şirketleri de üretim faaliyeti gerçekleştirebilir. Ancak kanuna göre, özel sektör şirketlerinin, üretebileceği elektrik, Türkiye' nin önceki yıla ait toplam üretiminin yüzde yirmisinden az olmak zorundadır.

2. Tedarik Şirketi

a. Kamu Toptan Satış Şirketi

Elektrik sektöründeki serbestleştirilme sürecinde ilk toptan satış şirketi olarak kurulan TETAŞ; organize toptan piyasasında faaliyette bulunarak enerji alım-satım anlaşmalarını imzalamak veya mevcut anlaşmaları yürütmekle görevliydi. Tedarik şirketleri için toptan satış tarifesi üzerinden, elektrik satışı maksadıyla ikili anlaşmalar yapmak TETAŞ' ın görevleri arasındaydı⁴⁸⁴.

703 sayılı KHK ile TETAŞ' ın, EÜAŞ bünyesine dahil edilmesine karar verilmiş ve TETAŞ ilga edilmiştir. Böylelikle elektrik alış-satış anlaşmaları EÜAŞ tarafından yürütülmeye başlamıştır. EÜAŞ, tedarik şirketlerine, elektrik satışı yapmaktadır⁴⁸⁵. Bu doğrultuda kamu toptan satış şirketi EÜAŞ' tır. Toptan satış şirketi olarak EÜAŞ, toptan elektrik satış tarifesini hazırlayarak Kurum onayına sunar. Kurum tarafından onaylanmış olan tarifeyi uygular.

⁴⁸² TATLI, s.83; GÜRBÜZ, s.8.

⁴⁸³ CAN, s.434; YILDIZ, s.7-8.

⁴⁸⁴ Bkz. Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. 2014 Yılı Faaliyet Raporu, <https://docplayer.biz.tr/19009448-Tetas-turkiye-elektrik-ticaret-ve-taahhut-a-s-genel-mudurlugu-2014-yili-faaliyet-raporu.html> , (E.T., 07.02.2021).

⁴⁸⁵ EÜAŞ' ın tarifesi düzenlemeye tabi olmayan tüketiciler için görevli tedarik şirketlerine elektrik enerjisi satışına ilişkin fiyat, hüküm ve şartlar taraflar arasında serbestçe belirlenmektedir.

b. Özel Sektör Toptan Satış Şirketleri

Elektrik piyasasının rekabete açılmasının sonuçlarından biri, özel sektör şirketlerine de toptan elektrik ticareti yapabilme olanağı tanınmasıdır⁴⁸⁶. Tedarik lisansı sahibi özel sektör şirketleri, üretim şirketleri ile kamu toptan satış şirketi olan EÜAŞ' tan elektrik enerjisi alıp bunun satışını yapmaktadır⁴⁸⁷. Ayrıca Kanun' da açıkça belirtildiği üzere, özel sektör şirketlerinin lisanslarında yer verilmesi şartıyla elektrik enerjisi ithalat ve ihracatı yapabilmeleri de mümkündür.

4628 sayılı EPK ile piyasa katılımcılarına getirilen bir takım kısıtlamaların 6446 Sayılı EPK ile de devam ettiği görülmektedir. Piyasa katılımcılarına getirilen bazı kısıtlamalar şu şekildedir;

- EPK m.10/6; tedarik şirketleri tarafından alınan elektriğin miktarı, önceki yıl ülke içerisinde tüketilmiş olan elektriğin yüzde yirmisini geçemez.
- EPK m.10/6; tedarik şirketleri tarafından nihai tüketicilere satışı gerçekleştirilen elektrik miktarı da ülke içerisinde bir önceki yıl tüketilen elektriğin yüzde yirmisini geçemez.

B. Alıcı

Hukukumuzda tüketici kavramının yer aldığı ilk düzenleme, 1995 yılında çıkarılmış olan 4077 sayılı TKHK' dır⁴⁸⁸. Kanunda 2003 yılında yapılan değişiklikle tüketici kavramı, bir malı veya hizmeti mesleki veya ticari olmayan bir amaçla edinerek kullanan ve yararlanan gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanmıştır.

⁴⁸⁶ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜNTEKİ/ÖNAL/KATIRCIOĞLU, s.348.

⁴⁸⁷ Toptan Elektrik Satışı yapan bir kısım şirketler için bkz. <https://elektriksepeti.com/tedarikcilerimiz> (E.T. 05.04.2021).

⁴⁸⁸ Kanunun ilk halinde tüketici; bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir.

Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında tüketici kavramından, elektriği kendisi için satın alan kişi anlaşılmaktadır. Buna ilaveten mevzuat kapsamında serbest tüketici ve serbest olmayan tüketici olarak ikili bir ayırım getirilmiş olsa da doğrudan serbest olmayan tüketici tanımı yer almamaktadır⁴⁸⁹. Serbest tüketici, tedarikçisini serbestçe belirleyebilme hakkına sahip iken serbest olmayan tüketici elektriği görevli tedarik şirketinden tedarik etmek zorundadır. Serbest olmayan tüketicinin serbest tüketiciden temel farkı tedarikçisini seçme hakkına sahip olmamasıdır. Tedarikçisini seçme hakkı bulunmayan serbest olmayan tüketicinin elektriğini görevli tedarik şirketinden sağlaması zorunludur. Bunun dışında elektrik sağlayabileceği başka bir seçenek mevcut değildir.

1. Serbest Tüketici

4628 sayılı EPK ile birlikte hukukumuza “*serbest tüketici*” kavramı getirilmiştir. Yıllık elektrik tüketim miktarı, Kurul tarafından belirlenen değerden⁴⁹⁰ fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin serbest tüketici olduğu düzenlenmiştir. Bu sıfatın kazanılabilmesi için Kurul’ un belirlediği limitin aşılması gerekmektedir. Serbest tüketici olabilmek için gerekli bir diğer şart, sisteme doğrudan bağlanmış olmaktır⁴⁹¹. Bunlar dışında, Kanun’ da osb tüzel kişileri de serbest tüketici olarak sayılmıştır⁴⁹². Osb’ lerin bu sayede alacakları

⁴⁸⁹ GÜRBÜZ, s.20.

⁴⁹⁰ Elektrik Piyasası Düzenleme Kurulu Kararı ile 2020 yılı için serbest tüketici limiti yıllık tüketimi 1400 kWh ve üzeri olarak belirlenmiştir. Bu rakam her sene başında EPDK tarafından yeniden değerlendirilmekte ve uygun görüldüğü ölçüde düşürülmektedir. 2021 yılı için bu limin 1200 kWh olarak belirlenmiştir.

⁴⁹¹ CAN, s.440; BİLİMGUT, s.54; GÜRBÜZ, s.21.

⁴⁹² Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği (R.G. T.30.05.2018, s.30436.) m.6/1’ e göre; “.....a) İletim sistemine doğrudan bağlı olan gerçek veya tüzel kişiler, b) Organize sanayi bölgesi tüzel kişilikleri, c) Bir önceki takvim yılında veya içinde bulunulan yılda serbest tüketici limitini aşan miktarda elektrik tüketilen kullanım yerinin kullanım hakkına sahip ya da kullanım hakkını edinen tüketiciler.” Serbest tüketici olarak sayılmaktadır.

elektriğin fiyatını ikili anlaşma kapsamında müzakere ederek daha uygun almaları söz konusudur⁴⁹³.

Serbest tüketiciler, ikili anlaşmalar ile desteklenen elektrik piyasası bakımından rekabetin tesisi için en önemli araçlardan biridir⁴⁹⁴. EPDK tarafından, serbest tüketici limiti yıllar içerisinde düşülerek serbest tüketici sayılan tüketici sayısının artırılması ve daha serbest, şeffaf ve rekabetçi yapının sağlanmasına yönelik adımlar atılmıştır. İlk etapta sınırlı sayıda tüketicinin serbest tüketici sıfatını kazanabilmesi mümkün iken zamanla elektrik piyasasındaki serbestliğin artması ve limitin düşmesi ile birlikte sayı artmıştır. Bu sayının artmasıyla birlikte lisans sahibi tedarik şirketlerinin de arttığı söylenebilir⁴⁹⁵.

Serbest tüketicilerin, üretim şirketleri veya tedarik şirketlerinden elektrik enerjisi alma hakkı bulunmaktadır⁴⁹⁶. Limiti aşan tüketicilerin serbest tüketici sayılabilmesi için Kurum tarafından yapılan düzenlemeler doğrultusunda, mevzuata uygun sayaç bulundurması zorunludur. Serbest tüketicilerin, taraf oldukları ikili anlaşmalar sona ermişse, son kaynak tedariki kapsamında elektrik alma hakları bulunmaktadır⁴⁹⁷.

Serbest olmayan tüketicilerin, talep birleştirme yolu ile serbest tüketici şartlarını sağlamaları mümkündür⁴⁹⁸. Bu şekilde tedarikçilerini seçebilme imkanları bulunmaktadır⁴⁹⁹. Her bir tüketim noktasından toplanan tüketim tutarının, serbest tüketici limitini aşması halinde, tüm tüketim noktaları bakımından serbest tüketici sıfatıyla ikili

⁴⁹³ GÜRBÜZ, s.25.

⁴⁹⁴ YILDIZ, s.15.

⁴⁹⁵ EPDK' dan elektrik ticareti yapmak için lisans alan tedarik şirketlerinin güncel listesi için bkz.; www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/16/serbest-tuketici (E.T., 03.03.2021).

⁴⁹⁶ GÜRBÜZ, s.25.

⁴⁹⁷ GÜRBÜZ, s.26.

⁴⁹⁸ Serbest tüketici limitini geçmeyen tüzel kişilerin, aynı tüzel kişilik ya da doğrudan veya dolaylı olarak sermayesinin yarısından fazlası aynı tüzel kişiye ait olan tüzel kişilik altında talep birleştirme suretiyle serbest tüketici niteliği kazanarak tedarikçisini seçebilmeleri mümkündür.

⁴⁹⁹ YAVUZ, s.141.

anlaşma yapma hakkı bulunmaktadır. Bu durum, birçok restoran ve mağazaları içerisinde bulunduran alışveriş merkezleri açısından uygulanabilmektedir. Bu sayede, tek başına tedarikçisini seçme hakkı bulunmayan bir mağaza sahibinin talep birleştirme yolu ile tedarikçisini seçerek ikili anlaşma yapma hakkı bulunmaktadır⁵⁰⁰. EPTHY' ye eklenen geçici madde ile talep birleştirerek serbest tüketici sayılma şartlarına ilişkin birtakım düzenlemeler getirilmiştir⁵⁰¹.

2. Görevli Tedarik Şirketi

Dağıtım şirketinin bölünmesi ile oluşturulan perakende satış şirketi, mevzuatta yapılan değişiklikle görevli perakende satış şirketi olarak nitelendirilmiştir. Mevzuattan kaynaklı, perakende satışa ilişkin hak ve yükümlülükler perakende satış şirketine devredilmiştir. 6446 sayılı EPK ile geline son aşamada görevli tedarik şirketi kavramı kullanılmıştır⁵⁰². Hukuki ayrıştırma neticesinde, varlığını devam ettiren dağıtım şirketleri, lisanslarında belirtilen bölgelerde dağıtım faaliyetlerini yürütmekle görevlidir.

Görevli tedarik şirketi, nihai tüketiciye elektrik tedarik etmektedir⁵⁰³. Bu tüketicinin, şirketin dağıtım bölgesinde bulunması şarttır. Nihai tüketiciden kasıt, serbest olmayan tüketicilerdir. Perakende satış, tarifeler üzerinden yapılmaktadır. Şirketin, elektrik sağlayabileceği bir diğer grup serbest tüketicilerdir. Ancak bu yükümlülük, son kaynak tedarikçisi sıfatından kaynaklanmaktadır. Görevli tedarik şirketinin bu görevini gerçekleştirebilmesi için elektrik alması gerekmektedir. Bunu da toptan satış şirketleri ile

⁵⁰⁰ YAVUZ, s.142.

⁵⁰¹ EPTHY Geçici m.1' e göre; "16/3/2013 tarihinden önce, aynı tüzel kişilik ya da doğrudan veya dolaylı olarak sermayesinin yarısından fazlası aynı tüzel kişiye ait olan tüzel kişi altında talep birleştirme suretiyle serbest tüketici niteliği kazanarak tedarikçisini seçenlerin, bu haklarını kullanmalarına serbest tüketici limitinin sıfır olarak belirlendiği ayın sonuna kadar izin verilir. Ancak serbest tüketici hakkını bu şekilde kullanmakta olan tüketim noktalarından herhangi birisinin, Kurul onaylı perakende satış tarifesi kapsamında elektrik enerjisi temin etmeye başlaması halinde, yeniden ilgili tüzel kişi altında talep birleştirme kapsamına dönmesine izin verilmez."

⁵⁰² GÜRBÜZ, s.12.

⁵⁰³ WEBER/KRATZ, s.19.

yapacağı ikili anlaşmalar sayesinde yerine getirir. Sonuç olarak, tedarik şirketlerinin tarifesi düzenlemeye tabi tüketicilere perakende satış yapabilmek için öncelikle üretim şirketinden elektrik enerjisi alması gerekmektedir.

V. Sözleşmenin Unsurları

A. Elektrik Enerjisi Tedariki

Toptan satış sözleşmelerinin konusu, çoğu zaman elektrik enerjisinin alınıp satılmasıdır. Bunun dışında, bir üretim tesisi kapasitesinin tamamı veya bir kısmının satılması da söz konusu olabilir⁵⁰⁴. Alıcı tarafından kullanılan elektrik, tedarikçi tarafından karşılanmakta ve karşılığında bedel ödenmektedir. Tedarik konusu edilen mal, elektrik enerjisi veya kapasitedir. Elektrik enerjisi, ikamesi henüz keşfedilemediği için insan hayatı bakımından vazgeçilmez niteliğini korumaktadır⁵⁰⁵. Elektrik enerjisinin, diğer enerji kaynaklarına kıyasla başka enerji biçimlerine çevrilebilmesi onu önemli kılan özelliklerinden biridir. Elektrik sistemi bir bütün olarak, üretim, iletim ve dağıtım sistemi ile karmaşık bir sistemdir.

Toptan satış sözleşmelerinin konusunu, elektrik enerjisinin toptan satışı teşkil etmektedir. Kanunda açıkça düzenlendiği üzere toptan satıştan anlaşılması gereken, elektrik enerjisinin tekrar satış maksadıyla satılmasını ifade etmektedir. Toptan satış şirketi, elektriği ikili anlaşma ile üreticiden almakta ve yine ikili anlaşma ile başka bir tedarikçi veya doğrudan serbest tüketiciye satmaktadır.

B. Bedel

Toptan satış sözleşmelerinin en önemli unsurlarından biri de bedeldir. Alıcının kullandığı elektrik karşılığında belirli bir ücret ödeme zorunluluğunda olması,

⁵⁰⁴ ASLAN/KATIRCIOĞLU/ALTINAY/ARDIYOK/ILICAK/GÜLTEKİN/ÖNAL/AKÇAOĞLU, s.379.

⁵⁰⁵ YAVUZ, s.147.

sözleşmenin asli yükümlülüklerindendir. İkili anlaşmada, bedel tayini tarafların serbest iradelerine bırakılmıştır. Bu doğrultuda, belirlenen tarife üzerinden elektrik sağlamak gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır⁵⁰⁶. Türk Borçlar Kanunu m.207/III hükmünde düzenlendiği üzere bedelin belirlenebilir olması yeterli olup sözleşme kurulurken kesin olarak kararlaştırılmış olması şart değildir.

Toptan satış sözleşmelerinde bedelin toptan satış tarifesine göre belirlenmesi gerekmektedir. Toptan satış tarifi, EÜAŞ tarafından hazırlanmaktadır. Ancak yürürlüğe girmesi için Kurum tarafından onaylanması gerekir. En son yayımlanan Kurul kararı⁵⁰⁷ ile elektrik toptan satış bedelinin, dağıtım ve görevli tedarik şirketlerine yapılacak olan satışlarda 15,4894 kr/kWh olarak; genel aydınlatma kapsamında dağıtım şirketlerine yapılacak satışlarda ise 29,0000 kr/kWh olarak uygulanmasına karar verilmiştir.

Elektrik piyasaları oluşturulmadan önce dengeleme faaliyeti, merkezi planlama çerçevesinde yapılmakta iken piyasa kanunlarının yürürlüğe girmesiyle birlikte üretim şirketlerinin yük alma veya yük atmaya ilişkin fiyat teklifleri aracılığı ile yapılmakta ve bu sürece büyük ölçekli tüketiciler de teklif vererek katılabilmektedirler⁵⁰⁸.

Elektrik tedarik sözleşmeleri, niteliği gereği süreklilik arz eden sözleşmeler olduğu için asli edimin bir kere yerine getirilmesi ile değil zaman dilimine yayılmış şekilde sürekli ifa ile gerçekleşmektedir. Müşterinin son ödeme tarihine kadar belirli zaman dilimi içerisinde tüketilen elektrik karşılığında belirlenen tutarı ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Elektrik, sahip olduğu özellikler gereği önce belirli bir zaman dilimi içerisinde tüketilmekte ve daha sonra tüketilen miktar karşılığı ödeme yapılmaktadır.

⁵⁰⁶ YAVUZ, s.151.

⁵⁰⁷ Bkz. 30.09.2020 Tarihli ve 9579 sayılı EPDK Kurul Kararı, (RG., T.01.10.2020, S.31261).

⁵⁰⁸ YAVUZ, s.151.

C. Tarafların Anlaşması

Toptan satış sözleşmesi, tedarikçinin elektrik sağlamasına karşılık alıcının da belirli bir ücret ödemesi konusunda tarafların anlaşması ile kurulmaktadır. Ancak, sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için piyasa işletmecisine bildirilmesi gerekmektedir. Taraflar, sözleşmeye ilişkin şartları karşılıklı müzakere ile belirledikleri için, genel işlem şartlarının bu sözleşmelerde uygulanma imkanı bulunmamaktadır. İkili anlaşmaların şekil şartına ilişkin özel bir düzenleme mevcut olmadığından taraflarca özel olarak bir şekil şartı öngörülmedikçe ikili anlaşma herhangi bir şekle tabi değildir.

D. Bildirim Mecburiyeti

Toptan satış sözleşmesi taraflarının, sözleşme gereği üstlendikleri taahhütlerini yerine getirip getirmediğinin tespit edilebilmesi için ikili anlaşma kapsamındaki elektrik miktarlarına dair bildirimlerin yapılması gerekmektedir. Bu sayede belirtilen miktarlar ile fiili olarak üretilen elektrik miktarı arasındaki farkın tespit edilmesi sağlanmış olur⁵⁰⁹.

İkili anlaşma bildirimleri piyasa işletmecisine yapılmakta olup, bildirimin işleme konulduğu, anlaşmanın her iki tarafına da bildirilmektedir. İkili anlaşmanın işleme konulabilmesi için piyasa işletmecisine bildirilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülük ikili anlaşmanın hüküm ve sonuç doğurabilmesi için esaslı unsurdur. İkili anlaşmanın bir serbest tüketici ile yapılmış olması halinde bildirim yükümlülüğü tedarikçiye aittir⁵¹⁰.

⁵⁰⁹ YAVUZ, s.155.

⁵¹⁰ Serbest tüketicinin, tedarikçi değiştirmesi veya görevli tedarik şirketinden ikili anlaşma ile enerji almak istemesi durumunda izlenecek yönteme ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. DUY m.30/A

Üçüncü Bölüm

TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN GENEL HÜKÜMLERİ, BORCA AYKIRILIK HALLERİ VE SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

§ 6. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN GENEL HÜKÜMLERİ

I. Tarafların Karşılıklı Yükümlülükleri

İkili anlaşmaların, çok çeşitli şekillerde yapılabilmesi mümkün olduğundan, tarafların karşılıklı hak ve yükümlülükleri de buna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Her bir şeklini ayrı ayrı değerlendirmek mümkün olmadığından bir ikili anlaşma türü olan toptan satış sözleşmeleri en yalın şekliyle değerlendirilerek hüküm ve sonuçları incelenmiştir.

A. Tedarikçinin Yükümlülükleri

1. Elektrik Sağlama Yükümlülüğü

Toptan satış sözleşmesinde, tedarikçinin en önemli yükümlülüğü elektrik tedarik yükümlülüğüdür. Tedarikçinin, EPK' dan lisans almak şartı ile elektrik tedarik edebilmesi mümkündür. Toptan satış faaliyeti, üretim şirketleri ile birlikte kamu veya özel sektör kişileri tarafından yerine getirilir.

Kanunda öngörülen elektrik piyasası modeline göre ikili anlaşmada tedarikçi tarafın toptan satış veya perakende satış şirketi olabilmesi mümkündür. Perakende satış veya toptan satış şirketlerinin elektrik ticareti yapabilmeleri için ikili anlaşmaya konu elektriğin muhakkak bir üretim tesisinde üretilerek şebekeye arz edilmesi gerekmektedir. İkili anlaşmaların çeşitli görünümünde, üretim tesisini hazır bulundurma yükümü farklı sonuçlar doğurabilmektedir⁵¹¹.

⁵¹¹ YAVUZ, s.263.

Elektrik piyasasında, elektrik tedariki; alıcı tarafın tükettiği veya sattığı elektriğin, sağlanması olarak anlaşılmaktadır. Ancak, ikili anlaşmaların çeşitli şekillerine göre değişiklik gösterse de alıcının tükettiği veya da sattığı elektriğin genel olarak tedarikçi tarafından sağlanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Tedarikçinin alıcıya sağlayacağı elektriği, tesiste bizzat üreterek tedarik edebilmesi veya dengesizliğe düşerek sistemden alması mümkündür. Toptan satış şirketi olan tedarikçinin, ikili anlaşma ile satın aldığı elektriğin daha fazlasının müşteri tarafından tüketilebilmesi mümkündür. Böyle bir durumda tedarikçinin, karşı tarafın ihtiyacını karşılama yükümü, tüm ihtiyacın tedarikçi tarafından bizzat karşılanması şeklinde anlaşılmamalıdır⁵¹². Bu durumda, tedarikçinin elektrik sağlama yükümlülüğünün, alıcının mali sorumluluğunu üstlenmek olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Elektrik sağlama yükümünün ikili anlaşmanın çeşitli tiplerine göre farklılık gösterebildiğinden bahsetmiştik. Örneğin, sabit miktarlı ikili anlaşmalarda, önceden kararlaştırılan elektrik miktarının tedarikçi tarafından bizzat karşılanması beklenirken tam tedarik anlaşmasında bu doğrultuda bir zorunluluk söz konusu değildir⁵¹³.

2. Toptan Satış Sözleşmelerini Bildirim Yükümlülüğü

Dengeleme mekanizmasının işleyişi bakımından, ikili anlaşmaların kayıt altına alınmasının zorunlu olduğu söylenebilir. Elektriğin kural olarak depolanamaması ve üretildiği an tüketilmesi gereken bir ürün olma özelliği sebebiyle, üretim ve tüketimi arasında dengesizlikler meydana gelebilmektedir. Bu dengesizliğin kimden kaynaklandığının tespiti için, üretim ve tüketim bilgilerinin kaydedilmesi gerekir. Ayrıca tarafların kaydının tutulması da zorunludur. Bu şekilde, elektrik arz ve talebinin dengelenmesi sonucu oluşan elektrik açığı veya fazlasına göre tarafların alacaklı veya borçlu olduğu tutarların hesaplanabilmesi mümkündür.

⁵¹² YAVUZ, s. 263.

⁵¹³ YAVUZ, s.264.

Ülkemizde ikili anlaşmaların bildirimi, piyasa işletmecisine yapılmaktadır. Bu bildirim, alıcı ve satıcı olan piyasa katılımcılarının bilgilerini içermektedir. Ayrıca ikili anlaşmaya ilişkin birtakım bilgileri de içermesi gerekmektedir⁵¹⁴. Bu bildirimler sayesinde dengesizliğin tespiti mümkün olmaktadır.

DUY' a göre, uzlaştırmaya esas ikili anlaşma bildirimlerinin usulü tarafların sıfatına göre değişmektedir. Piyasa katılımcıları arasında değil de bir tedarikçi ve serbest tüketici arasında yapılan ikili anlaşmalarda bildirimin tedarikçi tarafından yapılması gerekmektedir. Tarafların her ikisinin de piyasa katılımcısı olması halinde bildirim, alıcı ve satıcı konumundaki, iki ayrı lisans sahibi olan tüzel kişiler tarafından ortaklaşa yapılmaktadır. Tek bir piyasa katılımcısı tarafından yapılması halinde bildirim geçersiz olur. Bildirimin geçersiz olması durumunda, ikili anlaşma hüküm ve sonuçlarını doğurmayacaktır. Buna bağlı olarak da, ikili anlaşma bildirimi yapılmadığından, alıcının tükettiği elektrik ikili anlaşma ile değil de dengesizlik sonucu sistemden alınan elektrik olarak değerlendirilmektedir⁵¹⁵.

İkili anlaşmalarda var olan bildirim yükümlülüğü, sona erme hali için de geçerlidir. Sona erme halinin piyasa işletmecisine bildirilmesi, taraflara göre farklılık gösterir. Bildirim, tek taraflı hukuki işlemdir. Tek taraflı irade beyanıyla sonuç doğurmaktadır. Yapılan bu bildirim ile birlikte tedarikçi müşteriye portföyünden çıkarmaktadır. Bildirimin hukuki sonuç doğurabilmesi için piyasa işletmecisine yazılı olarak yapılması gerekmektedir.

⁵¹⁴ **Uzlaştırmaya esas ikili anlaşma bildirimi**; Uzlaştırmaya esas ikili anlaşma bildirimi için alıcı olan piyasa katılımcısı, Uzlaştırmaya esas ikili anlaşma bildirimi için satıcı olan piyasa katılımcısı, Her bir uzlaştırma dönemi için, uzlaştırmaya esas ikili anlaşma bildirim miktarı, İkili anlaşmanın geçerli olduğu teklif bölgesi bilgilerini içerir.

⁵¹⁵ **YAVUZ**, s.266.

3. Tedarikçinin Dengesizlik Nedeniyle Oluşan Maliyetten Sorumlu Olması

Dengesizlik, piyasa işletmecisine bildirilen, ikili anlaşmanın tarafları arasında belirlenen elektrik miktarında sapma olması durumudur. Bu sapma durumunun, elektrik fazlası veya elektrik açığı şeklinde olması mümkündür. Böyle durumlarda meydana gelen elektrik açığını sistem işletmecisi karşılamaktadır⁵¹⁶. Daha sonra dengesizlik nedeniyle katlanılan bu bedel, piyasa işletmecisi tarafından ilgili tarafa fatura edilmektedir. Her iki taraf da dengesizliğe yol açmış olabilir. Ancak dengesizliğe yol açan tarafın maliyete doğrudan katlanacağı söylenemez. Bu durum, ikili anlaşmanın tipine veya sözleşmenin hükümlerine göre değişiklik göstermektedir. DUY' a göre, piyasa katılımcıları arasında imzalanan ikili anlaşmalarda dengesizlik nedeniyle oluşan maliyete, dengesizliğe neden olan taraf katlanmakta iken; piyasa katılımcısı ve serbest tüketici arasındaki ikili anlaşmalarda, dengesizlik nedeniyle ortaya çıkan maliyete piyasa katılımcısı katlanmaktadır⁵¹⁷. Bununla birlikte tarafların, dengesizlik sebebiyle doğan sorumluluğa ilişkin farklı hükümler öngörmesi de mümkündür.

4. Nakil Sebebiyle Oluşan Kaybı Karşılama Yükümlülüğü

Hattın taşıma kapasitesiyle ilgili olarak, transformatör merkezinde elektriğin gerilim seviyesinin alçalması veya yükselmesi durumunda belli miktarda elektrik kaybı yaşanır. Gerilim seviyesinin değişmesi elektrik sarfiyatını da beraberinde getirmektedir. Elektriğin hatta taşınırken transformatör merkezlerinde gerilim seviyesinin değişmesi ile

⁵¹⁶ İkili anlaşmalar yoluyla müşterisi ile sözleşme yapan üreticinin sözleşme koşullarıyla saptanmış miktarda üretim yapamaması veya sözleşmede belirtilen miktarda elektriği müşterinin talep etmemesi durumlarında sistemde oluşacak dengesizlikleri çözecek bir uzlaşma mekanizmasına ihtiyaç vardır. Sistem bütünlüğünün sağlanması için piyasada üretim fazlalıklarının ve üretim açıklarının dengelenmesi gerekmektedir. Bu spot işlemler, piyasada sistem işletmecisi tarafından dengelenmekte ve bu işlemlerin sonucunda gerçekleşen alımsatımlar ile sözleşmelerde yer alan miktarlar arasındaki farkların mali boyutu, önceden belirlenmiş kurallara göre mali uzlaştırma mekanizmaları çerçevesinde ilgili taraflara yansıtılmaktadır. Bkz. **ARSLAN**, Said, s.32.

⁵¹⁷ **YAVUZ**, s.268.

birlikte elektrik kaybı kaçınılmazdır. Elektriğin, santralden sisteme arz edilen miktarının tüketiciye aynen ulaşması mümkün değildir. Bu sebeple, elektrik alım ve satımı, tüketici sayacında ölçülen elektrik miktarı üzerinden yapılmaktadır⁵¹⁸.

Transformatör merkezlerindeki kayıpların, kim tarafından karşılanacağı DUY’ da düzenlenmiştir⁵¹⁹. Bu kapsamda piyasa katılımcıları arasında, nihai teslim noktası belli olmadığından kayıp uygulaması söz konusu değildir. Bu sebeple tedarikçi tarafın kayıp karşılama gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak serbest tüketiciye yapılan tedarikte tüketim noktası belli olduğundan kayıp durumu söz konusu olmaktadır. Burada, tedarikçi tarafından karşılanması gereken miktar, tüketicinin şebekeye bağlantı noktasına göre tespit edilmektedir⁵²⁰.

5. Teminat Tamamlama Yükümlülüğü

Dengeleme ve uzlaştırma sisteminin, daha sağlıklı işleyebilmesi için piyasa katılımcıları tarafından piyasa işletmecisine karşı yerine getirilmesi gereken birtakım mali yükümlülükler bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerin güvence altına alınabilmesi için, teminat mekanizması öngörülmüştür. Sözleşmeye bağlanmış, hedeflenen alım-satım miktarları ile gerçekleşen alım-satım miktarları arasında ortaya çıkan fark esas alınmak suretiyle, uzlaştırma sistemi devreye sokulmaktadır⁵²¹.

⁵¹⁸ YAVUZ, s.270.

⁵¹⁹ Sayaç ile itibari bağlantı noktası arasında sistem kayıplarının hesaplanmasında dikkate alınmamış olan bir indirici ya da yükseltici transformatör olması halinde, uzlaştırmaya esas veriş-çekiş miktarlarının hesaplanmasında, söz konusu sayaçların kayıt edilmesi esnasında kayıp katsayıları hesaplama metodolojisi dikkate alınarak belirlenen ve ilgili transformatör kaybını yansıtmak üzere ölçülen veriş miktarını indirgeyen veya ölçülen çekiş miktarını yükselten bir transformatör kaybı katsayısı uygulanır. Bu kapsamda kayıp uygulanacak transformatörlerin belirlenmesinde, uygulanmakta olan iletim sistemi kayıp katsayısı hesaplamalarında dikkate alınan şebeke sınırları içerisinde söz konusu transformatöre ait kayıpların dahil edilmemiş olması esastır. (DUY m.80).

⁵²⁰ YAVUZ, s.271.

⁵²¹ YAVUZ, s.271.

Piyasa işletmecisi, elektrik alım-satımını kendi adına değil de piyasa katılımcıları adına yaptığı için kâr veya zarar gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Ancak, piyasa katılımcılarının mali yükümlülüklerini yerine getirmemesi sebebiyle, piyasa işletmecisinin zarar etmeyeceğinin garanti edilmesi gerekmektedir. Bu da piyasa katılımcıları tarafından yerine getirilecek teminat mekanizması ile mümkündür. Piyasa katılımcılarının, yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda borçlanacağı azami tutar için teminat sunması gerekir. Tedarikçinin, elektrik sağlama yükümlülüğünü dengesizliğe düşüp piyasadan elektrik temin etmek suretiyle yerine getirmesi mümkündür. Bu durumda piyasa işletmecisi bakımından risk oluşmaktadır. Tedarikçi tarafından, piyasa işletmecisine tüm ikili anlaşmaları karşılayacak tutarda teminat verilmesi ile risk ortadan kaldırılmaktadır⁵²².

6. Tüketici Adına Vergi veya Benzeri Mali Yükümlülükleri Yerine Getirme

Elektrik tüketiminde, piyasa faaliyetleri ile doğrudan bağlantısı bulunmasa da birtakım yükümlülükler söz konusudur. Bunlar vergi ve vergi benzeri mali yükümlülüklerdir. Bu yükümlülükler örnek olarak; elektrik tüketimi üzerinden alınan TRT Payı ve Belediye Tüketim Vergisi gibi yükümlülükler gösterilebilir. TRT Payı, tedarikçi tarafından, 3093 sayılı Kanun⁵²³, a uygun olarak ayrılmakta ve tüketici adına TRT Kurumuna ödenmektedir. Aynı şekilde, Belediye Tüketim Vergisi de tedarikçi tarafından ödenmekte ve tedarikçiye yansıtılmaktadır⁵²⁴. Bu yükümlülüğün, piyasa katılımcıları arasında uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Bunun sebebi, piyasa katılımcılarının kendi aralarındaki ikili anlaşmalarda nihai tüketim amaçlı bir elektrik

⁵²² YAVUZ, s.272.

⁵²³ Bkz. 3093 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu (RG., 15.12.1984, S.18606).

⁵²⁴ YAVUZ, s.274.

tedarikinin söz konusu olmamasıdır. Bu sebeple, bahsi geçen mali yükümlülükler anlaşmanın bir tarafının serbest tüketici olması durumunda geçerlidir⁵²⁵.

B. Alıcının Yükümlülükleri

1. Bedel Ödeme Yükümlülüğü

Toptan satış sözleşmesinde, alıcının en önemli yükümlülüğü aldığı elektriğin bedelini ödeme borcudur. Serbest tüketici olan alıcının, belirli bir dönemde sarf ettiği ve sayacından ölçülen elektrik tüketimi karşılığında ücret ödeme borcu söz konusu olmaktadır. Alıcının buradaki borcu bir para borcudur. Satın alınan elektrik karşılığında, doğan borcun ifa edilmemesi durumunda temerrüt hükümleri ile birlikte teminatın nakde dönüştürülmesi, elektrik kesintisi ve sözleşmenin feshi gibi durumlar söz konusu olmaktadır⁵²⁶.

Sözleşme serbestisi ilkesi gereği, ikili anlaşmalarda bedel tespiti tarafların karşılıklı anlaşmasına bağlıdır. Elektrik Piyasası Kanunu’nda buna ilişkin doğrudan bir sınırlama bulunmasa da Kanunun emredici hükümlerine aykırı olmaması şartıyla tarafların bedeli serbestçe kararlaştırması mümkündür. Sözleşme serbestisi esas olmakla birlikte piyasa şartlarına uygun olarak tarafların riski paylaşması veya devlet tarafından ‘‘tarife’’ belirlenerek piyasaya müdahale edilmesi fiili bir sınırlama meydana getirmektedir.

Elektriğin üretiminden tüketimine kadar geçen süreçte birtakım maliyetler söz konusu olmaktadır. Bu maliyetlerden bazıları; üretim maliyeti, iletim nakil ve dağıtım nakil maliyeti gibi maliyetlerdir. Ayrıca sayaç okuma, tahakkuk ve faturalama hizmetlerinden doğan maliyetlerin de söz konusu olduğu söylenebilir⁵²⁷. Bu kapsamda elektrik maliyeti dışındaki maliyetler, rekabetçi şartlarda belirlenmeyip regülasyona tabi

⁵²⁵ YAVUZ, s.275.

⁵²⁶ YAVUZ, s.282-283.

⁵²⁷ YAVUZ, s.283.

olduğu için ikili anlaşmanın konusunu esas olarak elektrik maliyeti oluşturmaktadır. Çünkü tarife niteliğinde olan nakil bedelleri, sayaç okuma ve faturalama hizmet bedelleri için tedarikçi tarafından müşteriye alternatif bir teklif sunulması mümkün değildir⁵²⁸. Söz konusu bedeller, ilgili şirketçe düzenleyici kurum olan EPDK' ya teklif edilmekte ve onaylanarak yürürlüğe girmektedir.

EPK ile birlikte elektrik ticareti rekabete açıldığından bedel tespitinde belirleyici kriterin piyasa olduğu söylenebilir. Serbest piyasa ekonomisinde fiyatların oluşumu arz ve talep ilişkisine bağlıdır. Elektrik piyasasında, talebin yükseldiği dönemlerde pahalı santraller devreye girmekte ve buna bağlı olarak fiyat artmakta iken, talebin daha düşük olduğu dönemlerde daha ucuz fiyat teklifi sunan santraller devrede kalmakta ve fiyat düşmektedir⁵²⁹. Bu şekilde elektriğin arz ve talebine göre, her bir uzlaştırma döneminin fiyatı oluşmaktadır.

Fiyat tespiti bakımından, piyasa şartlarının yanında elektriğin hangi kaynaktan temin edildiği de önemlidir. Her bir üretim santralının kullandığı enerji kaynağı bakımından maliyeti farklılık göstermektedir. Hidroelektrik, nükleer ve rüzgar enerjilerinde tesislerin masrafı yüksektir. Yakıt masraflarının ise daha düşük olduğu söylenebilir. Buna karşılık, kombine çevrim santrallerinde tam tersi bir durum söz konusudur. Tesisin masrafı kısmen daha düşükken, yakıt masrafı daha yüksektir⁵³⁰.

⁵²⁸ YAVUZ, s.284.

⁵²⁹ YAVUZ, s.284.

⁵³⁰ Farklı üretim yöntemlerinde ilk tesis ve işletme masrafları oranı farklılıklar gösterir. Nükleer enerji, hidroelektrik enerji, rüzgar enerjisi gibi bazı üretim tekniklerinde ilk tesis masrafları yüksek iken işletme ve yakıt masrafları düşüktür. Kombine çevrim santralleri ve bazı kömür santrallerinde ise ilk tesis masrafı nispeten düşük iken, yakıt masrafları yüksektir. Bu yapı tüm sistemde devreye alma sırası kavramını ortaya çıkartır. Yükün en fazla olduğu zaman aralığında üretim maliyeti en fazla olan santraller devreye alınır. Bu tür santrallere pik (tepe) santraller denir. Bu yüzden maliyet esaslı bir sistemde örneğin nükleer santraller mümkün olan en uzun süre devrede tutulmaya çalışılır. Bu tür santrallere ise temel yük santralleri denir. Sistemde yük önceden tahmin edilemeyecek bir biçimde değişebildiği için üretim maliyetleri de sürekli değişim içindedir. Bkz. ARSLAN, Said, s.22.

Serbest tüketicilere yapılan elektrik tedarikinde, sözleşmede bedel tespiti için tüketim eğrisi de önemli bir etkidir. Tüketimin, yirmidört saat içerisinde ağırlıklı olarak hangi zaman dilimlerinde gerçekleştiği fiyat tespiti bakımından önemlidir. Talebin düşük olduğu saatlerde fiyat düşmekte iken, talebin yüksek olduğu saatlerde fiyat yükselmektedir.

Son olarak, daha önce de değinildiği üzere; ikili anlaşma ile kararlaştırılan fiyat üzerinden elektrik tüketim bedelini ödeme yükümlülüğü yanında, tedarikçi tarafından tüketici adına ödenen ve faturada ayrıca gösterilen, sistem kullanım bedeli ve tüketim üzerinden alınan TRT Payı, Belediye Tüketim Vergisi gibi mali yükümlülükler de bulunmaktadır.

2. Serbest Tüketici Olma Şartını Sağlama Yükümlülüğü

Bir tüketicinin, tedarikçisini seçebilmesi ve ikili anlaşma ile elektrik alabilmesi için serbest tüketici olması gerekir. Bu sayede serbest tüketiciler, tedarikçilerin sağlayacağı fiyat avantajlarından yararlanabilmektedir. Ayrıca anlaşma bitiminde tedarikçinin performansını değerlendirerek zamanla kendisi için en uygun tedarikçiyi tespit edebilme imkanı bulunmaktadır. İletim sistemine doğrudan doğruya bağlı olan tüketiciler de serbest tüketici sayılmaktadır. Tüketicinin, ikili anlaşma yapabilmesi ve elektrik tedarikini devam ettirebilmesi için serbest tüketici niteliğini haiz olması ve bu niteliğini kaybetmemesi gerekmektedir⁵³¹.

3. Bir Önceki Tedarikçisine Karşı Yükümlülüklerini Yerine Getirdiğini Belgeleme

Serbest tüketici ile yapılan toptan satış sözleşmesi kapsamında, tüketicinin bir önceki tedarikçisine karşı yükümlülüklerini yerine getirdiğini belgelemesi gerekir⁵³².

⁵³¹ Serbest tüketicilerin sahip olduğu hak ve yükümlülükler için bkz. **GÜRBÜZ**, s.26-27.

⁵³² **CAN**, s.448; **GÜRBÜZ**, s.26.

Tüketicinin, tedarikçisini değiştirmek istemesi durumunda önceki tedarikçisine herhangi bir borcu olmadığını ispatlaması zorunludur. Bu husus, her şeyden önce piyasa güvenliğini sağlamak bakımından son derece önem arz etmektedir⁵³³.

4. Teminat Verme Yükümlülüğü

Ticari hayatın bir gereği olarak, karşı tarafın edimini yerine getirmemesi riskine karşı tarafların, kendilerini güvence altına almaları gerekir. İkili anlaşmada, tedarikçinin edimini ifa etmesinden sonra, alıcı bir bedel ödemektedir. Bunun dışında, tedarikçinin, alıcı adına başka kuruluşlara birtakım mali ödemeler gerçekleştirmesi de söz konusudur⁵³⁴. Ayrıca, tedarikçinin DUY kapsamında, tüm elektrik satışlarını kapsayacak teminatı, piyasa işletmecisine verme yükümlülüğü bulunur. Bu sebeple, alıcının ödememe durumu karşısında tedarikçinin kendisini güvenceye alması gerekmektedir⁵³⁵.

Alıcının mali yükümlülüklerinin yer aldığı bir diğer düzenleme EPTHY m.19 ile getirilmiştir. Buna göre tedarikçi, tüketimi düşük olan serbest tüketiciden ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmeme riskine karşılık, gerekli güvence bedelinin nakit veya teminat olarak sunulmasını talep edebilir.

5. Çok Zamanlı Ölçüm Yapabilen Sayaç Bulundurma

Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği'nde sayaç, elektrik tüketimini ölçmek için mevzuata uygun şekilde tesis edilen cihaz olarak tanımlanmaktadır⁵³⁶. Yönetmeliğe göre serbest tüketicilerin tedarikçi seçme haklarını kullanmaları durumunda sayaçlarının, Kurum tarafından belirlenen kriterlere uygun, elektronik sayaçlardan olması

⁵³³ YAVUZ, s.291.

⁵³⁴ Bkz. Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği m.1/I-e hükmü ile ikili anlaşmalar kapsamında yer alan bedeller “....Tahsilatında aracı olunan iletim ya da dağıtım bedeli ile uygulanan fon, pay ve vergiler.” şeklinde düzenlenmiştir.

⁵³⁵ YAVUZ, s.292.

⁵³⁶ Elektrik piyasasında kullanılacak çok zaman dilimli ölçüm yapabilen sayaçların asgari özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ (RG., T., 22.04.2011, S.27913), <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/23-2-3/mevzuat> (E.T., 03.03.2021).

zorunludur⁵³⁷. İkili anlaşma kapsamında, sisteme ne kadar elektrik verildiği ve sistemden ne kadar elektrik çekildiği sayaçlar aracılığı ile tespit edilmektedir⁵³⁸.

§ 7. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNDE BORCA AYKIRILIK

I. Borca Aykırılığa Bağlanan Genel Hükümler

Edim yükümlülükleri ve yan yükümlülüklerin borçlu tarafından ihlal edilmesi, sözleşmeden kaynaklı sorumluluğun temelini oluşturur. Borçlunun, sözleşmeden kaynaklı yükümlülüklerine uygun hareket etmesi ve bu yükümlülüklerin gereğini yerine getirmesi zorunludur⁵³⁹. Sözleşmeden kaynaklı sorumluluğun, söz konusu olabilmesi için kusur şarttır. Ayrıca borca aykırı fiil ve zarar arasında illiyet bağı bulunmalıdır⁵⁴⁰. Borçlunun edimini vaktinde yerine getirmemesi sözleşmenin ihlaline sebep olur. Keza edimin hiç veya gerektiği gibi ifa edilmemesi durumunda, borca aykırılık hali söz konusudur. Borca aykırılık halinin, borçlunun kusurlu davranışından ileri gelmiş olması gerekir. Türk Borçlar Kanunu' na göre kusur, sözleşmeden kaynaklı sorumluluğun kurucu unsurudur. Borçlunun, zararın tazmininden kurtulabilmesi, yalnızca kusursuz olduğunu ispat etmesi şartıyla mümkündür⁵⁴¹. TBK m.112 hükmüne göre ispat yükü borçlu tarafa bırakılmıştır. Burada borçlu aleyhine bir kusur karinesi söz konusudur. Ancak tarafların bu hükmün aksini kararlaştırabilmeleri mümkündür⁵⁴².

Borçlunun borca aykırı davranışından dolayı, alacaklı taraf aleyhine bir zarar meydana gelmiş olmalıdır. Sözleşmenin ihlali neticesinde alacaklı tarafın, hukuken korunan değerinde iradesi dışı meydana gelen azalma, sözleşmeden kaynaklı zararı ifade

⁵³⁷ GÜRBÜZ, s.25-26.

⁵³⁸ YAVUZ, s.294; CAN, s.448.

⁵³⁹ EREN, s.1062; ARAL/AYRANCI, s.93; KILIÇOĞLU, s.815.

⁵⁴⁰ EREN, s.1078; KILIÇOĞLU, s.823-825.

⁵⁴¹ KILIÇOĞLU, s.827.

⁵⁴² EREN, s.1092.

etmektedir⁵⁴³. Sözleşmeden kaynaklı sorumluluktan bahsedebilmek için gerekli bir diğer şart illiyet bağıdır. İhlal fiili ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Uygun illiyet bağı, sorumluluğun temel unsurlarından biridir⁵⁴⁴. Bu kavram, dolaylı veya dolaysız zarar ayırımını kaldırır. Bu sebeple, ihlalin uygun bir sonucu olan tüm zararlar doğrudan zarar niteliğindedir. Tüm bu zararların borçlu tarafından tazmini gerekmektedir.

Borca aykırılık halleri, kusurlu ifa imkansızlığı, temerrüt, gereği gibi ifa etmeme ve bağımsız yapmama yükümlülüklerinin ihlali şeklinde ortaya çıkmaktadır⁵⁴⁵.

A. Kusurlu İfa İmkansızlığı

Sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulmasından sonra edimin, borçlunun kusurlu bir davranışı sebebiyle yerine getirilmesinin mümkün olmaması durumunda, kusurlu ifa imkansızlığı söz konusudur⁵⁴⁶. İmkansızlığın, hukuki ilişkinin kurulmasından sonra ortaya çıkmış olması gerekmektedir⁵⁴⁷. İmkansızlığın sebebi ne olursa olsun, asıl önemli husus borçlunun sorumluluğunu gerektirecek şekilde doğup doğmamış olmasıdır. Zira, kusur durumuna göre imkansızlığın sonucu değişmektedir. Borçlunun kusurlu olmadığı imkansızlıkta borç sona ermekte iken, kusurlu olduğu imkansızlıkta borcun içeriği değişmektedir. Bu durumda, imkansızlaşan edim, yerini tazmin yükümlülüğüne bırakır⁵⁴⁸.

Bazı durumlarda ifa, teorik olarak mümkün olmasına rağmen yerine getirilmesi için gereken emek, edimin kendi değerinden aşırı derecede fazla olabilir. Bu durumda da imkansızlık söz konusudur⁵⁴⁹. Objektif imkansızlık, edimin borçlu ve üçüncü kişilerce

⁵⁴³ EREN, s.1086.

⁵⁴⁴ KILIÇOĞLU, s.824.

⁵⁴⁵ EREN, s.1062; KILIÇOĞLU, s.817.

⁵⁴⁶ EREN, s.1062-1063; OĞUZMAN/ÖZ, s.444.

⁵⁴⁷ KILIÇOĞLU, s.856.

⁵⁴⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s.449; KILIÇOĞLU, s.856.

⁵⁴⁹ EREN, s.1066; OĞUZMAN/ÖZ, s.448.

ifasının, sürekli ve objektif olarak mümkün olmadığı hallerde ortaya çıkar. Edimin, yalnızca borçlu tarafından ifa edilememesi durumunda ise subjektif imkansızlık söz konusudur⁵⁵⁰. Borçlunun ekonomik güçsüzlüğünün imkansızlık olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Toptan satış sözleşmelerinde satıcının, gerekli yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle faaliyetlerinin durdurulması ya da lisansının iptal edilmesi mümkündür. Böyle bir durumun borca aykırılık teşkil edip etmeyeceği açık olmamakla birlikte taraflarca bunun borca aykırılık sebebi olacağı kararlaştırılabilir⁵⁵¹. Yine tedarikçi tarafından, piyasa işletmecisine bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmesi tedarikin geç başlamasına sebep olur⁵⁵². Zira, piyasa işletmecisine bildirim yapılmadan ikili anlaşmanın hüküm ve sonuçlarını doğurması mümkün değildir. Geç teslim edilmiş olan elektrik yönünden aynen ifadan söz edilemeyeceği için daha sonra gerçekleşen ifa yeni bir ifa olmaktadır. Bu durumda imkansızlığa ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı ve alıcının zararının tazminini talep edebileceği söylenebilir.

B. Gereği Gibi İfa Etmeme

Borçlunun edimini zamanında ifa etmesine rağmen, bu edimin sözleşmede kararlaştırılan niteliklere uygun olmaması durumunda, borç gereği gibi ifa edilmemiş demektir⁵⁵³. İfanın gereği gibi olması, borca uygun bir şekilde tam ve doğru olarak yerine

⁵⁵⁰ EREN, s.1065; KILIÇOĞLU, s.854.

⁵⁵¹ İstanbul BAM. 3. HD., T. 05.11.2020, E.2018/2516, K.2020/1362 sayılı kararı ile “... davalı şirketin davacıyı bilgilendirme yükümlülüğü yoktur. Ayrıca taraflar arasında yapılan sözleşmenin 8.2. maddesinde “tedarikçinin lisansının sona ermesi veya iptali hallerinde sözleşme kendiliğinden sona erer, bu durumda taraflar birbirlerinden herhangi bir tazminat talebinde bulunmamayı kabul ve taahhüt ederler” hükmü yer almıştır. Bundan dolayı davacının 01.12.2016-31.01.2017 arasında indirimsiz tarifieden elektrik satın almasından kaynaklanan fazla ödeme bedelinden davalı şirketin sorumluluğu olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş olup..... söz konusu mahkeme kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun reddine” karar verilmiştir.

⁵⁵² YAVUZ, s.300

⁵⁵³ OĞUZMAN/ÖZ, s.472-473; TÜMERDEM, s.56.

getirilmesini ifade eder. Bu şekilde bir ifadan bahsedilmek için edimin, tüm unsurlarıyla, eksiksiz bir biçimde yerine getirilmesi gerekmektedir⁵⁵⁴. İfa borçlusunun, edimi sözleşmede kararlaştırılmış olan yer ve zamanda yerine getirmedeği takdirde, gereği gibi ifadan söz edilemez. Keza, uygun bir ifanın söz konusu olabilmesi için, sözleşmede kararlaştırılan miktar ve niteliğe de uygun olması gerekmektedir⁵⁵⁵. Edimin, sözleşmede kararlaştırılan niteliğe uygun olmaması hali kötü ifadır. Bu durumda, edimin sözleşmede kararlaştırılan niteliklerinde ayıp veya eksiklik bulunmaktadır. Kusurlu olmadığını ispat edemeyen borçlusunun, gereği gibi ifa etmemeden kaynaklı zararı tazmin etme yükümlülüğü bulunmaktadır⁵⁵⁶. Gereği gibi ifa etmemenin bir diğer hali ise yan yükümlülüklerin ihlalidir. Yan yükümlülükler, ifanın tam, doğru ve amaca uygun bir şekilde yerine getirilmesine yönelik olan yükümlülüklerdir⁵⁵⁷.

Elektriğin kendine has özellikleri sebebiyle, ayıplı ifa durumunda alıcının seçimlik haklardan faydalanma imkanı bulunmamaktadır. Elektrik kullanmakla tükenen bir ürün olduğu için sözleşmeden dönme müessesesinin uygulanması mümkün görülmemektedir. Yine elektriğin fiziki yapısı gereği ayıpsız misli ile değiştirilmesi mümkün değildir. Bu durumda alacaklının yalnızca tazminat talep hakkı olduğu söylenebilir. Kusurlu olmadığını ispat edemeyen borçlusunun, gereği gibi ifa etmemeden kaynaklı zararı tazmin etme yükümlülüğü bulunmaktadır⁵⁵⁸.

C. Temerrüt

Temerrüt, borçlusunun edimini yerine getirmeyerek borca aykırı hareket etmesi durumudur⁵⁵⁹. TBK m.117/I' e göre, zamanında ifa edilmemiş olsa da edimin ifasının

⁵⁵⁴ EREN, s.1072; KILIÇOĞLU, s.823.

⁵⁵⁵ EREN, s.1072; OĞUZMAN/ÖZ, s.472-473.

⁵⁵⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s.476.

⁵⁵⁷ EREN, s.1076.

⁵⁵⁸ EREN, s.1075.

⁵⁵⁹ KILIÇOĞLU, s.874; DOĞAN, s.395; TÜMERDEM, s.47.

henüz mümkün olması, temerrüdün ilk şartıdır. Kusurlu imkansızlıkta, ifanın kesin bir şekilde imkansız hale gelmesi söz konusu iken, temerrütte ifanın imkansızlığı söz konusu değildir⁵⁶⁰. İfanın imkansız hale gelmesi durumunda temerrüt de sona ermektedir⁵⁶¹.

Temerrüdün söz konusu olabilmesi için gerekli olan bir diğer şart, borcun muaccel olmasıdır. Muaccel olmamış bir borcun, yalnızca ifa edilebilir olması alacaklıya talep ve dava hakkı vermez⁵⁶². Bunun dışında, borçluyu temerrüde düşürebilmek için alacaklının ihtarını gerekmektedir⁵⁶³. Ancak, TBK m.117/II' de bazı durumlarda, ihtarın gerekli olmadığı düzenlenmiştir. Buna göre, belirli vadeli borçlarda veya borçlunun borcu ifa etmeyeceğini açıkça bildirdiği durumlarda ihtar gerekliliği bulunmamaktadır.

Borçlu temerrüdünün söz konusu olabilmesi için kusur şartı değildir⁵⁶⁴. Kusur, yalnızca temerrüdün sonuçları bakımından önem arz etmektedir. Şöyle ki, temerrüt sebebiyle gecikme tazminatı veya ifa yerine öngörülen tazminatın talebi için borçlunun kusuru şarttır. Borçlunun tazminat yükümlülüğünden kurtulabilmek için kusursuzluğunu ispat etmesi gerekmektedir. Buna karşılık, para borçlarında faizin talebi için kusur şartı aranmaz⁵⁶⁵.

Temerrüt, borcu sona erdiren bir sebep değildir. Alacaklının, ifayı her zaman talep etme hakkı devam etmektedir⁵⁶⁶. Borçlu da temerrüde rağmen, gecikmiş edimi ifa edebilir. Temerrüt, borçlunun kusur durumuna göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Edimin ifası imkansız hale gelmediği sürece, borçlunun her zaman aynen ifa yükümlülüğü bulunmaktadır. Buna ek olarak para borçlarında, borçlunun temerrüt faizi

⁵⁶⁰ EREN, s.1117; OĞUZMAN/ÖZ, s.458; BUZ, s.101; DOĞAN, 595.

⁵⁶¹ OĞUZMAN/ÖZ, s.471.

⁵⁶² EREN, s.1120; TümerDEM, s.88.

⁵⁶³ OĞUZMAN/ÖZ, s.460; KILIÇOĞLU, s.876; BUZ, s.101; DOĞAN, s.396.

⁵⁶⁴ EREN, s.1126; OĞUZMAN/ÖZ, s.470-471; KILIÇOĞLU, s.884; TümerDEM, s.69.

⁵⁶⁵ EREN, s.1178; OĞUZMAN/ÖZ, s.471; KILIÇOĞLU, s.884; BUZ, s.106.

⁵⁶⁶ DOĞAN, s.405; TümerDEM, s.154.

ödemesi zorunludur⁵⁶⁷. Borçlunun, temerrütte kusurlu olması halinde alacaklının, aynen ifa ile birlikte gecikme sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep etme hakkı bulunmaktadır. Gecikme tazminatı için, borçlunun temerrütte kusurlu olması ve gecikmeden kaynaklı bir zararın meydana gelmesi gerekir. Bunun yanında, geciken ifa ve zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır⁵⁶⁸.

Temerrütte kusurlu sayılan borçlunun, edim konusunun beklenmeyen bir sebeple yok olması veya kötüleşmesinden sorumluluğu bulunmaktadır. Borçlunun bu sorumluluktan kurtulması, temerrüde düşmekte kusuru bulunmadığını ispatlamasıyla mümkündür. Bunun dışında borçlu, temerrüt ile zarar arasında illiyet bağı bulunmadığını ispatlayarak da sorumluluktan kurtulabilir⁵⁶⁹. TBK m. 119’ da düzenlenmiş olan bu durum yalnızca parça borçları bakımından geçerlidir⁵⁷⁰.

Türk Borçlar Kanunu’ nda, karşılıklı borç yükleyen sözleşmeler bakımından borçlunun temerrüdüne birtakım özel sonuçlar bağlanmıştır. TBK m.125’ te alacaklının seçimlik olarak, gecikme tazminatı ile birlikte aynen ifayı talep etme veya aynen ifadan vazgeçme haklarının bulunduğu düzenlenmiştir. Alacaklının, aynen ifadan vazgeçmesi durumunda müspet zararın tazminini talep hakkı bulunmaktadır. Bunun dışında sözleşmeden dönülmesi durumunda istenilecek zarar ise menfi zarardır⁵⁷¹. Alacaklı tarafından hakların kullanılabilmesi, kural olarak borçluya ek süre vermiş olmasına bağlıdır. Verilen ek sürenin, dürüstlük kuralına göre edimin ifasına imkan verecek, uygun bir süre olması şarttır⁵⁷². TBK m.124’e göre, bazı durumlarda süre verilmesi zorunlu

⁵⁶⁷ EREN, s.1127.

⁵⁶⁸ EREN, s.1130; OĞUZMAN/ÖZ, s.381-384; TÜMERDEM, s.155.

⁵⁶⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s.489; BUZ, s.105.

⁵⁷⁰ EREN, s.1133.

⁵⁷¹ EREN, s.1137; OĞUZMAN/ÖZ, s.504; ARAL/AYRANCI, s.96; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.161; BUZ, s.110.

⁵⁷² OĞUZMAN/ÖZ, s.507; KILIÇOĞLU, s.887; BUZ, s.107; DOĞAN, s.398; TÜMERDEM, s.182-183.

değildir. Borçlunun, tutum ve davranışlarından borcun yerine getirilmeyeceği kesin olarak anlaşılıyorsa süre verilmesi gerekmez. Yine, temerrüt sonrasında ifanın alacaklı bakımından faydasız olacağı durumlarda da süreye gerek yoktur. Tüm bunlara ek olarak, süre verilmesinin zorunlu olmadığı bir diğer durum da kesin vadeli bir işlemin söz konusu olmasıdır⁵⁷³. Kesin vadeli sözleşmelerde, belirli vadeli sözleşmelerden farklı olarak alacaklı, ek süreye gerek kalmadan seçimlik haklarını kullanabilir⁵⁷⁴.

Satış sözleşmeleri bakımından temerrüt hükümleri, TBK m. 212-213 maddelerinde satıcının temerrüdü başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre, satıcının temerrüdü durumunda, borçlu temerrüdüne ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Satış sözleşmeleri, karşılıklı borç yükleyen sözleşmeler olduğundan TBK m.123-125 maddeleri uygulanır⁵⁷⁵. Ticari satışta, karşı tarafı temerrüde düşürebilmek ve temerrüt sonuçlarına bağlanan haklarından faydalanabilmek için apayrı bir usul öngörülmüştür. Buna göre, satıcıyı temerrüde düşürebilmek için ihtarın noter kanalıyla, taahhütlü mektupla ve e-imzalı elektronik postayla yapılması şarttır⁵⁷⁶. Belirli vadenin öngörüldüğü ticari satışlarda, alıcı tarafın seçimlik haklardan faydalanabilmesi için süreye gerek yoktur. Ticari hayatın güvenliği sağlayabilmek için bu tür işlemler, kesin vadeli işlemler gibi değerlendirilmektedir⁵⁷⁷. Satıcının temerrüdü neticesinde, alıcı bakımından bir zarar meydana gelmesi durumunda zararın giderilmesi şarttır. Bu durumda zararı ispatlamak alıcının sorumluluğundadır. Alıcının, daha kötü koşullarda sözleşme imzalamak zorunda kaldığını ve kendi alıcısına da tazminat ödemekle yükümlü hale geldiğini ispat etmesi gerekmektedir⁵⁷⁸.

⁵⁷³ OĞUZMAN/ÖZ, s.528-532; KILIÇOĞLU, s.891; TÜMERDEM, s.200.

⁵⁷⁴ EREN, s.1156.

⁵⁷⁵ ARAL/AYRANCI, s.96.

⁵⁷⁶ ARAL/AYRANCI, s.96; KILIÇOĞLU, s.876.

⁵⁷⁷ AYDOĞDU/KAHVECİ, s.115.

⁵⁷⁸ ARAL/AYRANCI, s.101.

Türk Borçlar Kanunu'nda, temerrüt bakımından ani veya sürekli borç ayrımına gidilmediğinden, sürekli borçlarda temerrüt hükümlerinin uygulanmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bu durumda borcun henüz ifa edilmemiş olan ilerideki kısımları için borçlunun temerrüdü söz konusu olmaktadır⁵⁷⁹. Ancak sürekli sözleşmelerde, ifa edilen edimler bakımından geçmişe etkili olarak sözleşmeden dönmenin birtakım sakıncalar doğuracağı açıktır. Bu sakıncaları bertaraf etmek maksadıyla geleceğe etkili olarak fesih kabul edilmiştir⁵⁸⁰. TBK m.126 hükmü, bu durumu açıkça düzenlemektedir. Buna göre, sürekli edimli sözleşmelerde, ifaya başladıktan sonra borçlu temerrüde düşerse, alacaklının ifayı ve gecikme tazminatını talep etme hakkı bulunmaktadır. Bunun dışında, sözleşme feshedilerek, sözleşmenin sona ermesinden dolayı uğranılan zararın tazmini de talep edilebilir⁵⁸¹. TBK m.138/I hükmü de bu tür sözleşmelerde dönme hakkı yerine, fesih hakkı kullanılacağı düzenlenmiştir.

Borca aykırılık hallerinden biri olan temerrüt hükümlerinin uygulanması, tedarikçinin edimi bakımından özellik arz etmektedir. Toptan satış sözleşmelerinde, tedarikçi bakımından asli edim yükümü elektrik tedariki sağlamaktır. Bu kapsamda, tedarik yükümlülüğünün de alıcı tarafından tüketilen veya satılan elektriğin sağlanması şeklinde anlaşılması gerekir⁵⁸². İkili anlaşmanın tiplerine göre farklılık gösterse de genel olarak alıcı tarafından tüketilen elektriğin anlık bir şekilde, doğrudan tedarikçi tarafından karşılanması mecburiyeti bulunmamaktadır. Örneğin, bazı sözleşmelerde, tedarikçi tarafından alıcıya sağlanacak olan elektriğin, doğrudan tedarikçi tarafından üretilerek veya dengesizlik sonucu sistemden alınmak suretiyle sağlanabilmesi mümkündür.

⁵⁷⁹ EREN, s.1119; TÜMERDEM, s.48.

⁵⁸⁰ EREN, s.1156; OĞUZMAN/ÖZ, s.184; ARAL/AYRANCI, s.105; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.164; BUZ, s.320; DOĞAN, s.404.

⁵⁸¹ TÜMERDEM, s.172.

⁵⁸² YAVUZ, s.299.

İkili anlaşma kapsamında tedarikçi tarafından taahhüt edilmiş olan elektrik miktarının sisteme verilmemesi halinde, alıcının sistemden elektrik almaya devam etmesi piyasada dengesizliğe sebep olmaktadır. Çünkü elektrik piyasasında kural olarak sisteme verilen elektrik enerjisi miktarı ile sistemden alınan miktarın dengede olması gerekmektedir. Böyle bir durumda, üreticinin taahhüdünü yerine getiremeyip üretmesi gereken elektriği sistemden alması söz konusu olduğundan, sistemde ortaya çıkacak olan dengesizlik sebebiyle oluşan maliyete katlanması gerekir.

İfasına başlanmış olan toptan satış sözleşmelerinin, geçmişe etkili bir şekilde ortadan kaldırılması mümkün değildir. Çünkü elektrik enerjisinin kendine has özellikleri sebebiyle, sözleşmeden dönme durumunda edimin aynen iadesi imkansızdır. Bu tür bir edim içeren sözleşmelerden dönme halinde edimin niteliği gereği iadesi mümkün değildir⁵⁸³. Böyle bir durumda alacaklı tarafından fesih hakkı kullanılarak sözleşmenin sona erdirilmesi ileriye etkili sonuç doğurmaktadır. Bu durumda alacaklının talep edebileceği zarar, menfi zarardır. Menfi zarar, alacaklının sözleşmenin ifada bulunulan süre üzerinden yapılmış olması durumunda uğramayacağı zarardır⁵⁸⁴. Toptan satış sözleşmelerinde edimin ifasının henüz başlamamış olması durumunda ise dönme hakkı kullanılabilir. Bu durumda tarafların borçları karşılıklı bir şekilde sona ermektedir.

Alıcının asli edim yükümü olan bedelin ödenmesi konusunda temerrüde düşmesi durumunda ise doğrudan temerrüt hükümleri uygulanabilir. Bu durum, para borçlarında temerrüt hükümlerinden farklı bir özellik göstermemektedir⁵⁸⁵.

⁵⁸³ **BUZ**, s.216.

⁵⁸⁴ **BUZ**, s.323.

⁵⁸⁵ **YAVUZ**, s.301.

II. Toptan Satış Sözleşmeleri Kapsamında Sorumsuzluk Anlaşmalarının Değerlendirilmesi

Sorumsuzluk anlaşması, alacaklı lehine ileride ortaya çıkması muhtemel tazminat talebinin doğmasını, kısmen veya tamamen engelleyen anlaşmalardır. Alacaklı ve borçlu arasında, sözleşmenin ihlal edilmesinden kaynaklanan zarar gerçekleşmeden önce yapılması gerekmektedir. Zararın meydana gelmesinden sonra yapılmış olan anlaşma, sorumsuzluk anlaşması kapsamında değil ibra veya sulh kapsamında değerlendirilir⁵⁸⁶. Sorumsuzluk anlaşmasından bahsedebilmek için her şeyden önce temelde bir asıl sözleşmenin varlığı gerekir⁵⁸⁷. Sorumsuzluk sözleşmesinin geçerli olması, asıl sözleşmenin geçerliliğine bağlıdır⁵⁸⁸. Kanunda, sorumsuzluk anlaşmaları için herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bu sebeple, asıl sözleşmenin geçerlilik koşulu sorumsuzluk anlaşmasını etkilememektedir⁵⁸⁹.

Sorumsuzluk anlaşması kapsamında, tarafların tam veya sınırlı bir sorumsuzluk anlaşması yapabilmeleri mümkündür. Sorumsuzluk anlaşması borçlu bakımından kazandırıcı işlem, alacaklı bakımından ise tasarruf işlemidir⁵⁹⁰. Alacaklının gerçekleşme ihtimali bulunan tazminat hakkı bakımından tasarrufu söz konusudur.

Toptan satış sözleşmelerinde işin niteliği gereği her türlü özen ve tedbire rağmen oluşabilecek tehlikelerin öngörülemez ve önlenemez olması sebebiyle, tedarikçiler bakımından sorumsuzluk şartlarının kabulü söz konusu olabilir.

Sorumsuzluk anlaşması, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilse de Borçlar Kanunu'nda bazı sınırlamalar öngörülmüştür. Borçlunun sorumsuzluğunu düzenleyen TBK m.115 hükmü, sorumsuzluk anlaşmaları bakımından ağır kusur ve hafif

⁵⁸⁶ EREN, s.1114; KILIÇOĞLU, s.839.

⁵⁸⁷ KILIÇOĞLU, s.840.

⁵⁸⁸ EREN, s.1114.

⁵⁸⁹ KILIÇOĞLU, s.840.

⁵⁹⁰ EREN, s.1113.

kusur ayrımı yapmaktadır. Buna göre, borçlunun kural olarak hafif ihmalden sorumlu olmayacağı kararlaştırılabilmekte iken, ağır ihmalden sorumlu olunmayacağına dair, önceden yapılan anlaşmaların geçersiz olacağı düzenlenmiştir⁵⁹¹. TBK m.115/III hükmüne göre, uzmanlık gerektiren ve kanun ya da yetkili makamlarca verilen izin ile yürütülebilen hizmetler bakımından, hafif kusurdan sorumlu olunmayacağına ilişkin anlaşmalar geçersiz olacaktır⁵⁹². Bu doğrultuda, hukuki niteliği bakımından ruhsat niteliğinde olan lisansın da TBK m.115/III kapsamında yetkili makamlarca verilen izin olarak değerlendirilebileceği son derece açıktır. Sözleşme konusu olan hizmet, meslek ya da sanatın öncelikle uzmanlık gerektirmesi şarttır. Bu hizmetin, kanun veya yetkili makamlarca verilen izin ile yürütülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda elektrik, gaz, su, internet, telefon, banka ve sigorta gibi şirketlerle yapılan sorumsuzluk anlaşmaları, hafif kusur halinde dahi kesin hükümsüzdür⁵⁹³.

Elektrik, toplum ve bireyler bakımından vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Kamu düzeni ve güvenliğini son derece yakından ilgilendirmektedir. Bu doğrultuda, elektrik tedarik sözleşmelerinde, hafif ihmal de dahil olmak üzere sorumsuzluk kayıtları özel önem arz etmektedir. Elektrik piyasasında, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarında söz konusu edimlerin doğal tekel niteliğinde olması sebebiyle birtakım tip sözleşmelerin hizmet almak isteyen kişilere kolaylıkla kabul ettirilmesi söz konusudur. Bu tür durumların suistimale açık olması sebebiyle özel bir denetimin olması şarttır.

⁵⁹¹ KILIÇOĞLU, s.841.

⁵⁹² EREN, s.1114-1115.

⁵⁹³ EREN, s.1116; KILIÇOĞLU, s.845.

§ 8. TOPTAN SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ

Elektrik tedarik sözleşmelerinin satış sözleşmesi niteliğinde olduğu genel kabul görmekle birlikte elektriğin genel özellikleri sebebiyle bu sözleşmeler de kendine has, komplike bir yapı göstermektedir⁵⁹⁴.

Tedarik sözleşmelerinde tarafların edimlerinin süreye yayılması ve bu edimlerin sürekli borç niteliği taşıması sebebiyle hukuki ilişkinin sona ermesi durumunda, sürekli borç ilişkilerine ilişkin hükümler uygulanır. Burada, toptan satış sözleşmelerinin sona ermesi durumunda, niteliğinden kaynaklı hususların da dikkate alınması gerekmektedir⁵⁹⁵. Toptan satış sözleşmelerinin, kendiliğinden veya bir hukuki işlemle sona ermesi mümkündür.

I. Kendiliğinden Sona Erme

Kendiliğinden sona erme imkansızlık durumunda söz konusu olmaktadır. Sözleşmenin niteliği gereği alıcının ölümü veya tüzel kişiliğin sona ermesi durumlarında bazı elektrik tedarik sözleşmeleri kendiliğinden sona ermektedir.

A. Ölüm ya da Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi

Tüketicinin ölümü durumunda, mirasçılar tarafından sözleşmeye devam edilebileceği için taraflardan birinin ölümü, borç ilişkisini kural olarak sona erdirmemektedir. Bu husus, serbest tüketicilerle yapılan sözleşmeler bakımından geçerlidir. Kanun gereği, hem gerçek hem de tüzel kişilerin serbest tüketici olabilmesi mümkündür. Serbest tüketicinin gerçek kişi olması durumunda ölüm söz konusu olabilir.

⁵⁹⁴ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2115.

⁵⁹⁵ YAVUZ, s.309.

Bu durumda sözleşme ilişkisi kural olarak sona ermemektedir⁵⁹⁶. Tüzel kişiliğin sonlanmasına bağlı olarak tedarik sözleşmesi kendiliğinden sona ermektedir⁵⁹⁷.

B. İmkansızlık

Borcun sona erme sebeplerinden bir diğeri imkansızlıktır. Borcun doğumundan sonra, taraflardan birinin ediminin yerine getirilmesi, kendisinden kaynaklanmayan nedenlerle imkansız olması durumunda sözleşme kendiliğinden sona ermektedir⁵⁹⁸. Edimin ifasının sözleşme kurulmadan önce imkansız olması durumunda, sonraki imkansızlıktan bahsedilemez. Bu durumda imkansızlık hali, başlangıçtaki imkansızlık olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁹⁹.

Doktrinde bir görüşe göre⁶⁰⁰, edimin ifasının objektif olarak imkansız olması gerektiği düşünülmektedir. Buna karşılık bir diğeri görüşe göre⁶⁰¹, objektif imkansızlıkta olduğu gibi subjektif imkansızlık da borcu sona erdirmektedir. Tabi ki bunun için, dürüstlük kuralı gereği, edimin ifasının gerçekleşme ihtimalinin de hesaba katılması gerekir. Cins borçlarında, cinsin yok olması mümkün olmadığından imkansızlık da söz konusu olmaz⁶⁰².

Borcun sona ermesi için gerekli olan bir diğeri şart da borçlunun, edimin imkansız hale gelmesinde kusurunun bulunmamasıdır. İmkansızlığa yol açan sebeplerde borçlunun kusurunun bulunmadığı durumlarda borçlu, sonraki imkansızlıktan sorumlu tutulamaz. Borçlunun sorumlu olması durumunda ise borç sona ermemekte yalnızca içeriği

⁵⁹⁶ Elektrik tedarik sözleşmelerinde tarafların özellikleri dikkate alınmadığı için, alıcı tarafın fiil ehliyetinin sınırlandırılması veyahut da kaybı durumunda sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi söz konusu olmamaktadır.

⁵⁹⁷ YAVUZ, s.310; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2115.

⁵⁹⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s.449.

⁵⁹⁹ EREN, s.1329.

⁶⁰⁰ EREN, s.1330; DOĞAN, s.390; TÜMERDEM, s.73.

⁶⁰¹ OĞUZMAN/ÖZ, s.556.

⁶⁰² EREN, s.1331.

değişmektedir. Ancak bir görüşe göre, imkansızlığın borcu sona erdirmesi yalnızca kusursuz imkansızlığa özgü bir durum değildir⁶⁰³. İmkansızlık durumunda, borçlunun kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın borç sona erer. Kusur durumundaki fark, borçlunun tazmin yükümlülüğünde kendisini gösterir. Kusurlu imkansızlıkta, borçlunun zararı tazmin yükümlülüğü bulunmakta iken kusursuz imkansızlıkta böyle bir yükümlülük söz konusu değildir.

Sonraki imkansızlık ile toptan satış sözleşmesine ilişkin borç sona ermektedir. Sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkacak bu sebebe bağlı olarak tedarikçinin, alıcının veya her ikisinin birden ediminin yerine getirilmesinin imkansız olması mümkündür. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, bir taraf bakımından ifanın imkansız olması durumunda diğer tarafın borcunun akıbeti TBK m.136' da düzenlenmiştir. Buna göre, imkansızlık sebebiyle borçtan kurtulan taraf, karşı taraftan olan alacak hakkını da kaybetmektedir. Borçlunun, alacağını daha önceden tahsil etmesi durumunda, elde ettiklerinin sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca iade edilmesi gerekir⁶⁰⁴. Sürekli edimli sözleşmelerde, edimin ifaya başladıktan sonra imkansızlaşması durumunda, sözleşme sona erse de o zamana kadar ifa edilmiş edimler sona ermeden etkilenmez⁶⁰⁵.

Karşı edimin bir miktar para olduğu sözleşmelerde, bu edim bakımından imkansızlıktan söz edilemez. Bu sebeple, elektrik tedarik sözleşmelerinde, alıcının edimini oluşturan bedel ödenmesi bakımından, imkansızlık söz konusu olmamaktadır⁶⁰⁶. Buna karşılık, üretici veya tüketicinin tesisinin zarara uğraması sebebiyle, elektrik tedarikinin imkansız hale gelmesi söz konusu olabilir⁶⁰⁷. Tedarikçinin, imkansızlıktan sorumlu olmadığı ve borcun ifa edilememesinde herhangi bir kusuru bulunmadığını ispat

⁶⁰³ OĞUZMAN/ÖZ, s.557.

⁶⁰⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s.559.

⁶⁰⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s.565.

⁶⁰⁶ YAVUZ, s.310; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2116.

⁶⁰⁷ YAVUZ, s.311.

etmesi mümkündür. Bu durumda, genel hükümler kapsamında tazminat ödemeden borçtan kurtulması mümkündür. Ancak, sözleşme gereği borçlunun beklenmedik halden kaynaklanan imkansızlıktan sorumlu olacağı kararlaştırılmış olabilir⁶⁰⁸.

İmkansızlığın, doğal bir olaydan, maddi bir sebepten veya hukuki bir sebepten doğması mümkündür⁶⁰⁹. Bir diğer imkansızlık hali de, lisansın sona ermesidir. Lisansın sona ermesi, hukuki imkansızlık kapsamında değerlendirilmektedir. Çünkü lisans, elektrik piyasasında faaliyet gösterebilmenin ilk şartıdır. Hukuken imkansızlık doğuran lisansın sona erme halleri mevzuatta özel olarak düzenlenmiştir⁶¹⁰. Buna göre lisanslar, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer. Bunun yanında, lisans sahibinin iflas etmesi ve lisans için gerekli koşulları kaybetmesi durumlarında Kurul kararı ile sonlandırılmaktadır. Bu doğrultuda lisans iptali, ikili anlaşmalar bakımından bir sona erme sebebidir⁶¹¹. Lisans sahiplerinin faaliyetlerine özgü mücbir sebep halleri mevzuatta da özel olarak düzenlenmiştir⁶¹². Bu sebeplerin gerçekleşmesi durumunda, lisans sahibinin mevzuattan kaynaklı yükümlülükleri Kurul kararı ile ertelenebilir. Yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceğinin tespiti durumunda, lisans sahibinin yükümlülüğünün, Kurul kararı ile kaldırılması da mümkündür⁶¹³.

Karşılıklı borç yükleyen sözleşme olması sebebiyle, taraflardan birinin edimi kusuru bulunmadığı halde imkansızlaşmışsa diğer tarafın da edimi ifa etmesi söz konusu olmayacaktır. İmkansızlık sebebiyle borcundan kurtulmuş olan borçlunun, tazminat

⁶⁰⁸ **EREN**, s.1333.

⁶⁰⁹ **EREN**, s. 1329; **OĞUZMAN/ÖZ**, s.555.

⁶¹⁰ Lisansın sona erme halleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., EPLY m.26/1-a,b.

⁶¹¹ **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2116.

⁶¹² EPLY m.35' e göre; Önlisans ve lisans sahibinin ilgili mevzuattan kaynaklanan yükümlülükleri, mücbir sebep hallerinde, etkilendikleri oranda, mücbir sebebin etkileri giderilinceye kadar, Kurul kararıyla ertelenebilir veya askıya alınabilir. Söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceğinin anlaşıldığı hallerde, Kurul, önlisans ve lisans sahibinin yükümlülüğünün kaldırılmasına da karar verebilir.

⁶¹³ **YAVUZ**, s.311; **ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL**, s.2117.

yükümlülüğü de yoktur. Bu durumda borçlunun, kendisine ifa edilmemiş karşı edimi talep etme hakkı bulunmamaktadır⁶¹⁴.

Elektrik tedarik sözleşmelerinde, edimlerin yerine getirilmemesi imkansızlığa ilişkin hükümlere göre değerlendirilebilir. Çünkü elektrik tedariki niteliği gereği kesin vadeli sayılmaktadır. Zira ifa zamanı büyük öneme sahiptir. İfanın ihtiyaca dayalı olarak talebin yapıldığı an gerçekleşmesi gerekir. Bundan sonra gerçekleşecek ifa, o ana ait ifa olarak kabul edilemez. Bu şekilde, ifanın zamanında gerçekleşmemesi halinde temerrütten değil imkansızlıktan söz edilir⁶¹⁵.

II. Hukuki İşlem İle Sona Erme

A. Tarafların Anlaşması

Tüm sözleşmelerde olduğu gibi toptan satış sözleşmeleri de tarafların anlaşması ile sona erdirilebilir. Genel olarak, elektrik tedarik sözleşmeleri sürekli borç doğuran sözleşme niteliğinde olduğundan sona erme hali ileriye etkilidir⁶¹⁶. Sözleşme sona erdikten sonra taraflar açısından herhangi bir edim doğmamaktadır. Sona erme durumu için taraflarca ileri bir tarih de kararlaştırılabilir.

B. Sözleşmenin Feshi

Türk Borçlar Kanunu'nda ani edimli sözleşmelerde, temerrüt halinde alacaklının sözleşmeden dönme hakkını kullanabileceği açıkça düzenlenmiştir. Buna karşılık, sürekli edimli sözleşmelerde ise temerrüt halinde sözleşmenin feshedilebileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak TBK m.126 hükmünde “*ifaya başlanmış*” olma ibaresinden hareketle, ifaya başlanmamış olma durumunda sözleşmeden dönme imkanının söz konusu olacağı çıkarılabilir. Doktrinde bir görüşe göre⁶¹⁷ ifaya başlanmamış olan sürekli edimli

⁶¹⁴ EREN, s.1333; OĞUZMAN/ÖZ, s.559.

⁶¹⁵ AYRANCI, Hattı Bağlı, s.1094.

⁶¹⁶ ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2118.

⁶¹⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s.522.

sözleşmelerin feshi, hiçbir şekilde mümkün değildir. Sözleşme yalnızca dönme ile sona erdirilebilir. Burada iki aşamalı bir durumdan söz etmek mümkündür. İfa başlayana kadar temerrüde düşülmesi halinde alacaklı, sözleşmeden dönebilir. İfaya başladıktan sonraki temerrüt durumunda ise alacaklının fesih hakkı bulunmaktadır⁶¹⁸.

Fesih, sürekli sözleşmelerde ilişkiyi geleceğe etkili bir şekilde sona erdiren sebeplerden biridir. Sürekli borç ilişkilerinin sona ermesi için, sözleşmeden kaynaklı yükümlülüklerin tamamının ifası gerekir. Yalnızca belli bir zamana kadar olan edimlerin ifası, sürekli borç ilişkisini sona erdirmez⁶¹⁹. Fesih beyanı, hüküm ve sonuçlarını karşı tarafın hakimiyet alanına girdiği anda doğurmaktadır. Şarta bağlı tutulamayacağı gibi kullanıldıktan sonra geri alınması da mümkün değildir.⁶²⁰

Toptan satış sözleşmelerinin bir diğer sona erme sebebi fesihtir. Genel hükümler kapsamında, fesih ile birlikte, sürekli sözleşmeler ileriye etkili bir şekilde sonlandırılmaktadır⁶²¹. Toptan satış sözleşmelerinin feshi de olağan ve olağanüstü biçimde görülebilir. Olağanüstü fesih, haklı bir sebebe dayalı olarak kullanılıp sözleşme ilişkisini derhal sona erdirirken, olağan fesih taraflarca kararlaştırılan süre sonunda hukuki sonuçlarını doğurmaktadır⁶²². Bu kapsamda, hangi hallerin haklı sebep sayılacağı konusunda, Kanunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bu olgunun TMK m.4 çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Feshin her iki türü de geçmişe değil geleceğe etkili sonuç doğurur. Bu sebeple, fesihten önce doğmuş olan alacak ve borçlar fesihten sonra da varlıklarını korur⁶²³.

⁶¹⁸ TÜMERDEM, s.270.

⁶¹⁹ AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1093.

⁶²⁰ EREN, s.1289.

⁶²¹ AYRANCI, Hatta Bağlı, s.1093.

⁶²² EREN, s.1290; YAVUZ, s.314.

⁶²³ EREN, s.1290.

Görüldüğü üzere, toptan satış sözleşmelerinin sona erme şekilleri genel hükümler ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, özellik arz eden bazı hususlar da söz konusudur. Öncelikle, ikili anlaşmanın bir türü olan toptan satış sözleşmesinin hangi sebeple sona ermiş olursa olsun sona ermeye ilişkin bildirimin piyasa işletmecisine yapılması gerekmektedir⁶²⁴. Ayrıca, sona ermeye bağlı olarak serbest tüketicinin bir diğer tedarikçiden elektrik sağlayabilmesi için önceki tedarikçisine karşı yükümlülüklerini yerine getirmiş olması zorunludur⁶²⁵.

C. Zamanaşımı

Zamanaşımı, borç bakımından gerçek anlamda bir sona erme sebebi değildir. Borçluya ifadan kaçınma şeklinde, def'i hakkı sağlamaktadır⁶²⁶. Bu def'i hakkını kullanmak, borçlunun tercihi bırakılmıştır. Zamanaşımı, hakim tarafından kendiliğinden göz önünde bulundurulamaz. Zamanaşımının, alacak hakkını sona erdiren değil de zayıflatan bir etkisi bulunmaktadır. Borcu doğrudan sona erdirmeyip, alacaklının dava yolu ile takip ve tahsil imkanını elinden almaktadır⁶²⁷.

Kanunda aksine bir düzenleme bulunmaması halinde, her türlü alacak on yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Elektrik tedarik sözleşmeleri bakımından özel olarak bir zamanaşımı öngörülmediğinden genel hükümlere bakılması gerekmektedir. Bu durumda on yıllık zamanaşımına tabi olmaktadır. Sözleşme ifa edilirken herhangi bir haksız fiil sonucunda zarar meydana gelirse TBK' da düzenlenmiş olan haksız fiil zamanaşımı sürelerinin uygulanması mümkündür. Haksız fiil zamanaşımı süreleri TBK m.72' de düzenlenmiştir. Bu süreler, zarar gören tarafın faili ve zararı öğrendiği tarihten itibaren

⁶²⁴ YAVUZ, s.314; ÖZEL/ÖZCAN BÜYÜKTANIR/ÖZEL, s.2118.

⁶²⁵ YAVUZ, s.315.

⁶²⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s.605.

⁶²⁷ EREN, s.1311.

iki yıl, her halde fiilin gerçekleşme tarihinden itibaren on yıldır. Tarafların sözleşme ile zamanaşımı sürelerini değıştirebilmeleri mümkün değildir⁶²⁸.

⁶²⁸ EREN, s.1316; OĞUZMAN/ÖZ, s.588.-589.

SONUÇ

Elektrik enerjisinin gerek bireysel ihtiyaçların karşılanması gerekse de sanayi faaliyetlerinin yürütülmesi bakımından önemi kuşkusuzdur. Diğer tüm enerji türlerinden farklı olarak aynı anda ısı, ışık ve güç kaynağı olduğu için ikamesi mümkün değildir. Bir taraftan hızla artan dünya nüfusu, bir taraftan da yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte elektrik enerjisinin kullanım alanları her geçen gün daha da yaygınlaşmaktadır.

Toplumun elektrik ihtiyacının sağlanması, her şeyden önce bir kamu hizmetidir. Elektrik sektöründe birtakım faaliyetler, doğal tekel niteliği sebebiyle önceleri doğrudan devlet eliyle yürütülmüşse de zamanla yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında özel sektöre devredilmiştir. Sektörde meydana gelen özelleştirmeler, elektrik temininin kamu hizmeti olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Devletin topluma, gerekli kalite ve uygun fiyatlı elektriğin, sürekli bir şekilde sunulması konusundaki sorumluluğu devam etmektedir. Keza, bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için muhakkak devlet eliyle yürütülmesi şart değildir. Devletin bu alandaki düzenleme ve denetleme yetkisi devam etmektedir. Toplumdaki herkesin, nerede yaşarsa yaşasın kaliteli ve uygun fiyatlı elektriğe ulaşabilme hakkı bulunmaktadır. Bu durum elektrik temininin, kamu hizmetinden de öte evrensel hizmet kategorisinde olduğunu göstermektedir. Kaldı ki, Avrupa Birliği mevzuatına göre de elektrik, hem bir kamu hizmeti, hem de evrensel hizmet olarak kabul edilmektedir. Bu anlayış çerçevesinde, herkesin düzenli ve uygun fiyatlı elektrik elektriğe ulaşma hakkı bulunduğu üye devletlerce de kabul edilmiştir.

Elektrik, öncelikle birincil enerji kaynakları kullanılarak üretim tesislerinde üretilmekte daha sonra iletim sistemine aktarılmaktadır. Oradan da kullanıcılara sunulmak üzere dağıtım sistemine verilmektedir. Elektrik enerjisinin üretiminden tüketimine kadar tedarik zinciri son derece ciddi bir planlama, teknik bilgi ve finansman gerektirmektedir. Kural olarak depolanamayan bir ürün olan elektriğin üretim ve tüketimi arasındaki dengenin sağlanabilmesi için ciddi bir sistem işletmeciliğine ihtiyaç vardır.

Piyasa faaliyetlerinin her birinin birbiri ile entegre olması sistemin işleyişi açısından son derece önemlidir.

Ülkemizde, 1990' lı yıllara kadar elektrik piyasası, kamunun tekelinde ve bütünsel bir yapıdaydı. Sektörde artan talebin karşılanamaması, yatırımların son derece yüksek maliyet gerektirdiği için yapılamaması gibi sebeplerle reformun kaçınılmaz olduğu görülmüştür. Avrupa Birliği' ne uyum sürecinde Türkiye enerji piyasasında serbestleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu süreçte, iletim faaliyetinin idare elinde tutulup üretim, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinde idarenin etkinliğinin sona erdirilmesi yönünde bir politika izlendiği görülmektedir. AB Direktifleri doğrultusunda, piyasanın yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar hız kazanmış ve son derece önemli adımlar atılmıştır. Artan finansman ihtiyacının karşılanabilmesi için piyasanın serbestleştirilmesi ve rekabete açılması yoluna gidilmiştir. Piyasaya rekabetin sokulması suretiyle, maliyetlerin düşürülerek verimliliğin artırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, devlet tekelinin sona erdirilerek sektörün serbestleştirilmesi adına atılmış en önemli adımlardan biri sayılabilecek 4628 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Böylelikle Türkiye' de elektrik sektöründe reform sürecine girilmiş, dikey bütünsel yapıdaki elektrik piyasası serbestleştirilerek ayrıştırılmış bir yapıya geçilmiştir. 4628 sayılı Kanun ile rekabete dayalı bir piyasanın oluşturulması ve uzmanlık alanlarına göre sektörel faaliyetlere bölünmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, faaliyetlerin bazıları rekabete açılmış olup bazıları regülasyona tabi kılınmıştır. Kanun ile amaçlanan, uygun rekabet ortamının sağlanabilmesi için bağımsız ve tarafsız olan düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur. Daha sonraki süreçte, 2013 yılında yürürlüğe giren 6446 sayılı Kanun ile birlikte piyasanın bugünkü halini aldığı söylenebilir.

Elektrik piyasası, Kanun' da öngörülmüş olan faaliyetlerden oluşan bir bütündür. Piyasanın yeniden yapılandırılması ile birlikte elektriğin nakli ve satışı faaliyetleri de

birbirinden ayrılmıştır. Serbest piyasanın oluşumu ile birlikte, tedarik kavramı elektriğin satışı ve ağda taşınması olarak iki farklı faaliyete bölünmüştür. Buna bağlı olarak da konusu, tarafları, hüküm ve koşulları farklı olan sözleşme tipleri ortaya çıkmıştır. Serbest tüketici kavramının da getirilmesi ile birlikte, tüketicilere tedarikçi seçebilme hakkı verilmiştir. Kanuna göre serbest tüketici, yıllık elektrik tüketimi Kurul tarafından belirlenmiş tüketim limitini aşan kişiler olarak düzenlenmiştir. EPDK tarafından belirlenen tüketim limiti her geçen yıl düşürülmektedir. Bununla, serbest tüketici sıfatı taşıyıp taşımadığına bakılmadan tüm tüketicilere tedarikçi seçebilme serbestisinin getirilmesi amaçlandığı söylenebilir. Böylelikle hem arz hem de talep tarafının rekabete açılması mümkün olacaktır.

Kanunda, elektriğin gerçek veya tüzel kişiler arasındaki alışverişini konu alan sözleşmeler ikili anlaşmalar olarak düzenlenmiştir. İkili anlaşmalarda, tarafların sözleşmenin koşulları, içeriği, mali hükümleri ve bedeli üzerinde müzakere imkanı bulunmaktadır. Ayrıca bu anlaşmaların, EPDK onayına tabi olmayacağı da kanunda açıkça belirtilmiştir. İkili anlaşmaların regülasyona tabi olmaması kuralına tüketimi düşük serbest tüketiciler bakımından istisna getirilmiştir. Bu tüketiciler ile yapılan anlaşmalarda bulunması gereken usul ve esaslar özel olarak düzenlenmiştir. Bahsi geçen düzenlemenin tüketiciyi korumak maksadıyla getirildiği söylenebilir. Keza Danıştay da, Kanun'da olmayan bir tüketici grubunun Yönetmelik ile piyasaya eklendiği, bu ayrımın ticari hayat ile bağdaşmadığı ve tüketiciler arasında farklı hukuki uygulamalara sebebiyet vereceğinden bahisle ilgili maddelerin iptali için açılan bir davada söz konusu Yönetmelik düzenlemelerinde hukuka aykırılık bulunmadığından davanın reddine karar verilmiştir. EPDK tarafından; tedarikçilerin ikili anlaşmaları tek taraflı olarak standart ve tarafların menfaat dengelerine aykırı genel işlem koşulu içerecek şekilde düzenlendiği ve bu yönde Kurum' a şikayetlerin yoğunlaşması sebebiyle böyle bir düzenleme getirildiği savunulmaktadır. Gerçekten de, serbest tüketicilerin, diledikleri tedarik şirketi ile

hükümleri ve içeriği karşılıklı olarak belirlenen ikili anlaşmalarla elektrik alma imkanı bulunmakta ise de fiiliyatta farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Kuruma yapılan şikayetler üzerine yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde; İkili anlaşmaların hüküm ve şartlarının, karşılıklı tek tek müzakere edilmek suretiyle kararlaştırılmadığı, aksine tedarikçi tarafından tek taraflı olarak önceden düzenlenip tüketicilere imzalatıldığı görülmüştür. Kurum tarafından, ikili anlaşmaların tedarikçiler lehine şekillenerek tüketicilerin mağduriyetine yol açtığından bahisle, bu şekilde bir düzenlemenin getirildiği görülmektedir.

Tüketimi düşük serbest tüketici kavramının getirilmesindeki en büyük etken, tüketicilerin hukuki güvenliğinin sağlanması ve tedarikçilerin üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirmelerinin sağlanmasıdır. Bu şekilde, tüketici aleyhine oluşacak ve piyasanın düzenini bozacak aksamaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Yönetmeliğin 10. maddesinde, ikili anlaşma kurulduğu sırada tüketicinin açık irade beyanının zorunlu oldu kabul edilmiştir. Bu düzenleme, sözleşme serbestisini kısıtlayan bir husus olarak görülmemektedir. Yine sözleşme süresince, hükümlerinde tüketici aleyhine bir değişiklik yapılamayacağı ve tedarikçiye tek taraflı olarak değişiklik yapma yetkisi veren herhangi bir hükmün sözleşmeye konulamayacağı düzenlemesi, Danıştay tarafından sözleşmenin iradiliği ile çelişkili bir durum olarak görülmemiştir.

Piyasada tedariki sağlayan sözleşme türlerinden biri de perakende satış sözleşmeleridir. Bu sözleşmeler, birtakım özellikleri bakımından ikili anlaşmalarla benzerlik göstermektedir. İki sözleşme türü arasındaki en önemli fark, perakende satış sözleşmelerinin sadece serbest olmayan tüketicilerle imzalanmasıdır. İstisnai olarak, son kaynak tedariği kapsamında serbest tüketicilerle de imzalanabilir. Bu sözleşmelerin konusunu, tüketicilere yapılan elektrik tedariki oluşturmaktadır. Tedarikçinin elektrik sağlama yükümlülüğü karşısında, tüketicinin de kullandığı elektriğin bedelini ödeme yükümlülüğü vardır. Tedarik sözleşmelerinin imzalanabilmesi için öncelikle kullanım

yerinin bağlantı anlaşması mevcut olmalıdır. Kullanıcılar açısından, elektrik dağıtım veya iletim ağına bağlanılmaksızın elektrik temin etmek, tedarikçiler açısından da elektriği ilgililere ulaştırmak mümkün değildir. Bağlantı anlaşması, kullanıcıların iletim veya dağıtım sistemine bağlanmaları ile ilgili hükümleri kapsayan bir sözleşme olarak düzenlenmiştir. Sistem kullanım anlaşması, tedarikçi ve tüketiciler tarafından sistemin kullanılmasını amaçlayan sözleşmelerdir. İkili anlaşma ile perakende satış sözleşmesinin aksine, bağlantı ve sistem kullanım anlaşmasının konusunu ise şebeke hizmetleri oluşturmaktadır.

İkili anlaşmaları destekleyen bir mekanizma olan dengeleme ve uzlaştırma sistemi çerçevesinde piyasa katılım anlaşmaları yapılmaktadır. Bu sistem içerisindeki faaliyetlere ilişkin olarak tarafların karşılıklı alacak ve borçlarının hukuki çerçevesini piyasa katılım anlaşması oluşturur. Bu sözleşme, piyasa ve sistem işletmecisi ile piyasa katılımcıları arasındaki borç ilişkisini düzenleyen çerçeve sözleşmelerdir.

6446 sayılı Kanun ile birlikte elektrik enerjisinin satışı amacı ile işgal eden tüzel kişiler tedarik şirketi olarak adlandırılmıştır. Toptan satış faaliyeti, elektriğin üretim-tüketim zincirindeki alışverişine aracılık eden bir piyasa faaliyetidir. Toptan satış şirketi, elektriği ikili anlaşma ile üreticiden alıp yine başka bir tedarikçi veya serbest tüketiciye ikili anlaşma ile satmaktadır. İkili anlaşmada, alıcının amacı elektriği tekrar satmak ise toptan satış sözleşmesi söz konusu olmaktadır

Genel olarak tedarik sözleşmelerinin hukuki niteliği konusu doktrinde çok tartışılmıştır. Hakim görüş, satış sözleşmesi niteliğinin ağır bastığı ve uygun olduğu ölçüde kıyasen uygulanacağı yönündedir. Çok çeşitli şekillerde yapılabilmesi mümkün olan ikili anlaşmalar, herhangi bir sözleşme tipine birebir uymamaktadır. Elektrik enerjisinin üretim tesislerinden çıkıp en son tüketiciye ulaşıncaya kadar geçmesi gereken birçok aşama bulunmaktadır. Bu sebeple tedarik sözleşmelerinin, bünyesinde bir çok

sözleşme tipine ait unsurları barındırdığı açıktır. Bu özelliği dikkate alındığında sui generis sözleşme olarak nitelendirilmesi en doğru çözümdür.

Toptan satış faaliyetinin kimler tarafından yürütülebileceği Kanun’ da düzenlenmiştir. Toptan satış sözleşmeleri, elektriğin toptan satışını konu alan ikili anlaşmalar olup tedarikçilerin kendi aralarında veya tedarikçi ile tüketiciler arasında kurulabilir. Burada bahsi geçen tüketiciler serbest tüketicilerdir. Serbest tüketicilerin, üretim şirketleri veya tedarik şirketlerinden elektrik enerjisi alma hakkı bulunmaktadır. Keza, görevli tedarik şirketinin nihai tüketicilere elektrik temini yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için elektrik alması gerekmektedir.

Toptan satış sözleşmelerinin konusu, elektrik enerjisinin alınıp satılması olabileceği gibi bir üretim tesisi kapasitesinin tamamı veya bir kısmının satılması da olabilmektedir. Kanunda açıkça düzenlendiği üzere toptan satış, elektrik enerjisi veya kapasitenin tekrar satılmak üzere satışını ifade etmektedir. Toptan satış şirketi, elektriği ikili anlaşma ile almakta ve yine ikili anlaşma ile başka bir tedarikçi veya doğrudan serbest tüketiciye satmaktadır. Sözleşmenin en önemli unsurlarından biri de bedeldir. Klasik satış sözleşmesi kapsamında, alıcının satın aldığı elektrik karşılığında belirli bir bedel ödeme zorunluluğunda bulunmaktadır. Toptan satış sözleşmelerinde bedelin tarifeye göre belirlenmesi gerekmektedir. Toptan satış tarifi, EÜAŞ tarafından hazırlanıp Kurum tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Güncel tarifeye göre, elektrik toptan satış bedeli, dağıtım ve görevli tedarik şirketlerine yapılacak olan satışlar için farklı; genel aydınlatma kapsamında dağıtım şirketlerine yapılacak satışlarda ise farklı uygulanmaktadır.

İkili anlaşmanın tiplerine göre farklılık gösterse de genel olarak alıcı tarafından tüketilen elektriğin, doğrudan tedarikçi tarafından karşılanması mecburiyeti bulunmamaktadır. Bazı sözleşmelerde, tedarikçi tarafından alıcıya sağlanacak olan elektriğin, doğrudan tedarikçi tarafından üretilerek veya dengesizlik sonucu sistemden

alınmak suretiyle sağlanabilmesi mümkündür. Böyle bir durumda, üreticinin taahhüdünü yerine getiremeyip üretmesi gereken elektriği sistemden alması söz konusu olur. Bu durumda sistemde ortaya çıkacak olan, dengesizlik sebebiyle oluşan maliyete katlanması gerekecektir.

Toptan satış sözleşmelerinde, borca aykırılık hallerinden biri olan temerrüt hükümlerinin uygulanması, tedarikçinin edimi bakımından özellik arz etmektedir. Karşı tarafın serbest tüketici olması halinde piyasa işletmecisine bildirim yükümlülüğünün tedarikçi tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Tedarikçi tarafından bu yükümlülüğün ihlal edilmesi, tedarikin geç başlamasına sebep olacaktır. Zira, piyasa işletmecisine bildirim yapılmadan, ikili anlaşmanın hüküm ve sonuçlarını doğurması mümkün değildir. Bu durumda, alıcı zararının tazminini talep edebilir. Alıcının asli edim yükümü olan bedelin ödenmesi konusunda temerrüde düşmesi durumunda ise klasik temerrüt hükümleri uygulanmaktadır.

Türkiye elektrik piyasasında, ayrıştırılmış yapıya geçişle birlikte, elektriğin satışı faaliyeti ile şebeke faaliyetleri birbirinden ayrılmıştır. Bu durum, piyasada gerek elektrik tedariki gerekse de sistem kullanımı bakımından birçok sözleşme türünü ortaya çıkarmıştır. Bunun henüz başlangıç aşamasında olduğu, gelecek dönemde bir çok sözleşme türünün daha ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. 4628 sayılı Kanun ile başlamış olan reform süreci, EPDK tarafından yayımlanan ikincil mevzuatın da desteği ile büyük ölçüde tamamlanmıştır. Ancak, sektörün tamamen serbestleştirilip rekabete açılmasının, uzun zaman alacağı bir gerçektir.

Türkiye elektrik piyasasında, serbestleşme sürecinin temelinde, artan elektrik talebini kendi kaynakları ile karşılayamayan devletin, yüklü yatırımları özel sektör vasıtası ile gerçekleştirme çabası yatmaktadır. Ülkemiz bakımından, gerek AB üyesi ülkeler gerekse de diğer OECD ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiş olan başarılı reform süreçlerinin incelenmesi son derece önemlidir. Sistemin, istenilen rekabet ortamında tesis

edilmesine katkı sağlayacak düzenleyici mekanizmalar oluşturulmaksızın özel sektöre açılması, büyük belirsizliklere sebep olarak var olan düzenin sarsılmasına yol açabilir. Bu doğrultuda, yeniden yapılanma ve özelleştirme çerçevelerinde yaşanan gelişmelerin nasıl şekillendiğinin incelenmesi faydalı olacaktır. Böylelikle, yaşanan reform sürecinde, aksaklıkların tespiti ile birlikte, atılması gereken adımlar öngörülebilecektir. Çünkü reform, her şeyden önce dinamik bir süreç olup, tüm dünyada yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak, hızlı ve kararlı adımlarla geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA*

I. Kitap, Makale ve Tezler

ADAÇAY, Funda Râna : “Türkiye İçin Enerji ve Kalkınmada Perspektifler”, AÜİİBF Dergisi, C.6, S.2, Temmuz 2014.

AKER, Halit : “Perakende Elektrik Satımıyla İlgili Mevzuata Genel Bir Bakış Ve Borcunu Ödemeyen Abonenin Elektriğinin Kesilmemesine İlişkin Bazı Yargıtay Kararları Hakkında Değerlendirmeler”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.3, S.2, s.1-22.

AKIN, İrfan : “Enerji Direktiflerinde Ayrışma”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, C.8, Ankara, 2008.

ALTAN, Alparslan : “Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması”, Ankara Barosu Dergisi, S.4, Ankara, 2004, s.61-68.,
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2004-4/3.pdf>

ARAL, Fahrettin/

AYRANCI, Hasan : Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara, 2018.

* Dipnotlarda yer alan eserler yazarlarının soyadı ile anılmıştır. Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar kısaltılmış haliyle parantez içinde gösterilmiştir.

- ARSLAN, Said** : Elektrik Enerjisi Sektöründe Serbestleşme, Yeniden Yapılanma, Özelleştirme Uygulamaları ve Dünya Örnekleri, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.
- ASLAN, İ. Yılmaz/**
- KATIRCIOĞLU, Erol/**
- ALTINAY, Galip/**
- ARDIYOK, Şahin/**
- İLİCAK, Ali/**
- ÖNAL, Emre/**
- AKÇAOĞLU, Can** : Enerji Hukuku Cilt I (Elektrik Piyasasında Rekabet ve Regülasyon), Bursa, 2007.
- AYDOĞDU, Murat/**
- KAHVECİ, Nalan** : Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Sözleşmeler Hukuku, 3. Bası, Ankara, 2017.
- AYDOĞDU, Murat** : Türk Borçlar Hukuku’ nda Genel İşlem Koşullarının ve Tüketici Hukuku’ nda Haksız Şartların Denetimi, Ankara, 2014.
- AYRANCI, Hasan** : Enerji Sözleşmeleri, Ankara, 2010.
- AYRANCI, Hasan** : “Hatta Bağlı Enerji Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu-1926’dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku, C. II, Ankara, 2017, s. 1071-1096 (Kısaltılmışı: AYRANCI, Hatta Bağlı)

- AYRANCI, Hasan** : “Sözleşme Kurma Zorunluluğu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.3, 2003.
- ATALAY, Hasanali** : Gün Öncesi Piyasası, <https://www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/GOPocak2019.pdf>
- BİLİMGUT, İnanç** : Elektrik Piyasasında Son Kaynak Tedariği, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.
- BUZ, Vedat** : Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara, 2014.
- CAN, Mustafa Erdem** : Hukuki Açıdan Elektrik Piyasasında Rekabet, Ankara, 2006.
- CANGÜL, Murat** : “Enerji Sağlama Sözleşmelerinde Yer Alan Genel İşlem Şartları”, http://www.turkhukusitesi.com/makale_757.htm (E.T., 29.04.2021)
- CANSEL, Erol/**
- ÖZEL, Çağlar** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.I, 2. Baskı, Ankara, 2017.
- CENGİZ, Sibel** : “Türkiye’ nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma”, Yönetim Bilimleri Dergisi, C.4, S.1, 2006, s.125-147.
- CİVAK ERDAŞ, Dilek** : Elektrik Piyasasında Tesislerin Mülkiyet Sorunları, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2012.
- ÇAL, Sedat** : “İdari Sözleşmelerde Ölçüt Sorunu ve Farklı Bir Yaklaşım Önerisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk

Fakültesi Dergisi C. XIV, Y. 2010, Sa. 1, s.223-274.

ÇETİNTAŞ, Hakan/

BİCİL, İbrahim Murat : “Elektrik Piyasalarında Yeniden Yapılanma ve Türkiye Elektrik Piyasasında Yapısal Dönüşüm”, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C.2, S.2, 2015., s.1-15., <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/202167>

DALKA OKUMUŞ, Şüheda : Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerde Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Ankara, 2018.

DOĞAN, Gülmelihat : “Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü”, Ankara Barosu Dergisi, S.4., 2014, s.387-413.

DÖĞERLİOĞLU İŞİKSUNGUR,

Özlem : “Elektriğin Hukuki Mahiyeti”, EÜHFD., C.XV., S.3-4., Y.2011., s.249-266., <https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=1661>

EREN, Fikret : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara, 2018.

ERGÜN, Çağdaş Evrim : Elektrik Piyasasında Kamu Hizmeti, Ankara, 2010.

EROĞLU, Muzaffer : “Enerji Sektöründe Ayrıştırma Uygulamaları”, Rekabet Dergisi, C.11, S. 1, 2010, s.109-148.

ESENER, Turhan/

- GÜVEN, Kudret** : Eşya Hukuku, 8. Baskı, Ankara, 2019.
- GÖNEN, Yakup** : Türkiye’ de Elektrik Kamu Hizmetinin Yürütülmesi ve Lisans Usulü, Ankara, 2011.
- GÖNEN, Yakup** : “Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, S.2, 2010, s.359-386.(Kısaltılmışı: GÖNEN, Kamu Hizmeti)
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/**
- TAN, Turgut** : İdare Hukuku Cilt I –Genel Esaslar-, 13. Baskı, Ankara, 2019.
- GÖZLER, Kemal** : İdare Hukuku, C.II, 13. Baskı, Bursa, 2019.
- GRUNWALD, Jürgen** : Das Energierecht der Europäischen Gemeinschaften Grundlagen-Geschichte-Geltende Regelungen, Berlin, 2003,
- GÜNDAY, Metin** : İdare Hukuku, 10. Baskı, Ankara, 2015.
- GÜRBÜZ, Emine** : Elektrik Piyasasında Tedarikçinin Değiştirilmesi: Kavramsal Analiz, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014.
- GÜVEN, Kudret Ertaş** : “Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği”, Ankara Barosu Dergisi, 1984/2, Ankara, 1984, s.225-232.
- GÜVENEK, Burcu** : “Devletin Regülasyonlar Yoluyla Piyasalara Müdahalesi ve Türkiye Enerji Piyasaları”, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2004, s.46-62.

- KESKİNEL, Fikret** : “Türkiye’ de Elektrik Üretimi ve Doğalgaz Kombine Çevrim Santralleri”, İstanbul Bülten, S.87, 2006.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 22. Bası, Ankara, 2018.
- KORKULU, Zafer** : Serbestleştirilmiş Elektrik Piyasalarında Türev Araçların Kullanılması, Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasaları, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2006.
- KÜÇÜKBAHAR BEYGO, Duygu/**
- AYDINLI, Yağmur Ali** : “Elektrik Toptan Satış Piyasasında Ticaret İmkanları ve Hedef Piyasa Yapısı”, Deloitte Danışmanlık A.Ş., 2013, <https://docplayer.biz.tr/175711-Elektrik-toptan-satis-piyasasinda-ticaret-imkanlari-ve-hedef-piyasa-yapisi-ozet.html>
- KÜÇÜKYALÇIN, Arzu** : “Karşılaştırmalı Hukukta Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması”, AÜHFD, C.53, S.4, 2004.
- OĞUZMAN, M. Kemal/**
- SELİÇİ, Özer/**
- OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe** : Eşya Hukuku, 18. Baskı, İstanbul, 2015.
- OĞUZMAN, M. Kemal/**
- ÖZ, M. Turgut** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-I, 16. Baskı, İstanbul, 2018.

- ORAK, Cem Çağatay** : “Kamu Hizmeti: Tabula Rasa Avrupa Birliği Süresinde Nasıl Doldurulacak?”, TBB Dergisi, S.68, 2007.
- ÖCAL APAYDIN, Bahar** : “Elektrik Enerjisi Nakil Hatlarının Yol Açtığı Zarardan Sorumluluk”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.27, S.2, 2019, s.307-344.
- ÖĞÜNLÜ, Bilal** : Elektrik Piyasasında Talep Yönetimi (Load Management) Uygulamaları ve Analizler, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2006.
- ÖZCAN, Elvin Evrim** : İdare Hukuku Açısından Türkiye’ de Elektrik Sektörünün Regülasyonu ve Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Güney Amerika Uygulamaları, Ankara, 2010.
- ÖZEL, Çağlar/**
- ÖZCAN BÜYÜKTANIR, Burcu G./**
- ÖZEL, Fatma** : “Elektrik Piyasalarında Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler”, Yaşar Üniversitesi Dergisi, C.8, S. Özel, 2013.
- ROGGENKAMP, Martha M./**
- RONNE, Anita/**
- REDGWELL, Catherine/**
- GUAYO, Inigo Del** :Energy Law In Europe (National, EU and International Law and Institution), Oxford 2001.
- SİRMEN, Lale** : Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2018.

- TAN, Turgut** : İdare Hukuku, 7. Bası, Ankara, 2018.
- TARAKÇI, Aydın** : Elektrik Dağıtım Faaliyetinde Tarife Düzenlemelerinin İncelenmesi, EPDK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2010.
- TAŞDÖKEN, Serdar** : “Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayırıştırılmasının Yeni TTK Açısından Değerlendirilmesi”, <https://www.dunya.com/gundem/elektrik-dagitim-ve-perakende-satis-faaliyetlerinin-hukuki-haberi-187311> (E.T., 01.03.2021)
- TATLI, Burçak** : “Türkiye Elektrik Pazarında Güncel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Komisyonunun CEZ Kararı”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2018.
- TEKİNSOY, A.M.** : “İdari Sözleşmelerde Ölçüt Sorunu”, AÜHFD. 2006, C.55, S.2, s.181-227.
- TURGUT, Murat** : “Türkiye’de Elektrik Endüstrisinde Deregülasyon Süreci ve Elektrik Borsasından Sürdürülebilir Beklentiler”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 2015.
- TÜMERDEM, Murat** : Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü Ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2018.
- ULUSOY, Ali D.** : Yeni İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara, 2020.
- ÜNAL, Erol** : Elektrik Piyasaları İçerisinde Toptan Sayış Piyasalarının Yeri ve Yenilenebilir Enerji

Üretiminin Bu Piyasa İçerisinde
Değerlendirilmesi, EPDK Uzmanlık Tezi,
Ankara, 2006.

WEBER, Rolf H.

KRATZ, Brigitta

: Elektrizitäts-Wirtschaftsrecht, Stampfli Verlag
AG Bern, 2005.

YAVUZ, Cevdet

: Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), 16.
Baskı, İstanbul, 2019.

YAVUZ, Mustafa

: “Elektrik Piyasasında Piyasa Faaliyetleri,
Ayrıştırma ve Çapraz Sübvansiyon Yasağı”,
Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku
Dergisi, C.8, 2008.(Kısaltılmışı: YAVUZ, Çapraz
Sübvansiyon)

YAVUZ, Mustafa

: Elektrik Piyasası Kanunu’ nun Öngördüğü
Hukuki Rejim ve Elektrik Tedarik Sözleşmeleri
Özellikle İkili Anlaşma-, İstanbul, 2011.

YELMEN, Adem

:Türk Borçlar Kanunu’ na Göre Genel İşlem
Şartları, Ankara, 2014.

YILDIZ, İstemi

:Türkiye Elektrik Toptan Satış Piyasasında Uzun
Dönemli Fiyat Projeksiyonu, EPDK Uzmanlık
Tezi, Ankara, 2012.

ZAPATA, Tan Tahsin

: Medeni Hukuk, 27. Baskı, Ankara, 2021.

ZEVLİLER, Aydın/

GÖKYAYLA, K. Emre

: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 16. Bası,
Ankara, 2016.

ZEYBEK CEBECİ, Burcu : “Türk İdare Hukukunda Kamu Hizmetlerinin Belirlenmesinde Objektivist ve Subjektivist Yaklaşımlar”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.25, S.1, 2019, s.86-96.

2.Diğer Kaynaklar

Enerji Piyasası Uygulama El Kitabı: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Nisan 2003, www.epdk.gov.tr ,

Elektrik Piyasaları İşletme A.Ş. 2016-2020 Stratejik Planı: https://www.epias.com.tr/wp-content/uploads/2016/12/2016-2020_Epias_Stratejik_Planı-1.pdf ,

Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü 2019 Yılı Faaliyet Raporu: <https://www.euas.gov.tr/tr-TR/yillik-raporlar> ,

Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü 2019-2023 Stratejik Planı: <https://www.euas.gov.tr/tr-TR/stratejik-plan> ,

Rekabet Kurumu, Elektrik Toptan Satış ve Perakende Satış Sektör Araştırması Raporu: Ocak 2015, <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/rekabet-kurumu-elektrik-toptan-satis-ve--d09170a9d501427c858d83d4627d7b6b> ,

Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. Genel Müdürlüğü 2014 Yılı Faaliyet Raporu: <https://docplayer.biz.tr/19009448-Tetas-turkiye-elektrik-ticaret-ve-taahhut-a-s-genel-mudurlugu-2014-yili-faaliyet-raporu.html> ,

Yüksek Planlama Kurulu’ nun 18.05.2009 Tarihli ve 2009/11 sayılı Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi: <https://ww4.ticaret.edu.tr/enerji/wp-content/uploads/sites/79/2015/11/Elektrik-Enerjisi-Piyasas%C4%B1-Ve-Arz-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Strateji-Belgesi.pdf>

ÖZET

Elektrik enerjisi, birincil enerji kaynaklarının belirli bir süreçten geçirilmesi neticesinde elde edilen bir enerji türüdür. Aynı anda hem ısı, hem ışık, hem de güç kaynağı olarak kullanılması, onu insan hayatı bakımından vazgeçilmez kılmaktadır. Toplumsal yaşamın her alanında ihtiyaç duyulan nihai bir ürün olarak elektrik enerjisinin; üretiminden, tüketime sunuluncaya kadar geçmesi gereken birçok aşama bulunmaktadır. Bu aşamaların tamamını kapsayan tedarik zinciri, son derece ciddi bir planlama, teknik bilgi ve finansman gerektirmektedir. Tedarik zincirinde yer alan her bir piyasa faaliyeti, Elektrik Piyasası Kanunu'nda tek tek sayılmıştır. Kanun'da düzenlenen piyasa faaliyetlerinden biri olan toptan satış faaliyeti, elektriğin tekrar satış için satışını ifade etmektedir.

Bu tezin amacı elektrik enerjisinin toptan satışının, Elektrik Piyasası Kanunu ve İlgili yönetmelikler ile Türk Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde ele alınmasıdır. Bu doğrultuda öncelikle, 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun yürürlüğe girmesine kadar geçen süreçte yapılan mevzuat değişiklikleri incelenmiştir. Toptan satış sözleşmelerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, sözleşmenin asli konusunu teşkil eden elektrik enerjisinin genel özellikleri üzerinde durulmuş ve hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, genel hatlarıyla başlıca elektrik tedarik sözleşmelerine yer verilmiştir. Toptan satış sözleşmelerinin unsurları, tarafları, genel hükümleri ve sona erme sebepleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elektrik Enerjisi, Elektrik Piyasası, Toptan Satış, İkili Anlaşma, Serbest Tüketici

ABSTRACT

Electrical energy is a sort of energy obtained as a result of primary energy sources passing through a certain process. Using it as a source of heat, light and power at the same time makes it indispensable for human life. As a product needed in all areas of social life, electrical energy must go through many stages from production to consumption. The supply chain, which covers all of these stages, requires extremely serious planning, technical knowledge and financing. Each market activity in the supply chain is counted one by one in the Electricity Market Law. Wholesale activity, which is one of the market activities regulated in the Law, refers to the sale of electricity for resale.

This thesis aims to deal with the wholesale of electrical energy within the framework of the provisions of the Electricity Market Law and related regulations and the Turkish Code of Obligations. In this direction, first of all, the legislative changes made in the period until the entry into force of the Electricity Market Law No. 6446 were examined. To better understand wholesale contracts, general features of electrical energy, which constitute the main subject of the contract, have been emphasized and discussions on its legal nature have been discussed. Within the scope of the study, the main electricity supply contracts are included in general terms. The elements, parties, general provisions and reasons for termination of wholesale contracts have been examined in detail.

Key Words: Electricity Energy, Electricity Market, Wholesale, Bilateral Agreements, Eligible Consumer